

NÅGRA

Underrättelser

samlade

under en Resa

ifrån

Turkiet till Persien

af

en Swensk Officer.

UPSALA,
Palmblad & C,
1825.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Bibliothèque Sainte-Geneviève i Paris, har hämtats från Internet Archive. Den anpassades för Projekt Runeberg i april 2013 av Bert H.

Företal och Inledning.

Jag hade Törst tänkt utgifva en omstä.idiig be-skrifning öfver min resa ; men , vid nogare öfwer-vägande af de intryck, som flere sådana alltför vidlyftiga resebeskrifningar, författade i dagboksform, der författaren noggrant beskrifver hvar enda kiselsten och livarje uttorkad back han träffat, hafva gjort på mig; har jag öfvergifvit denna tanke. Det äi ganska tröttsamt för hvar och en, som icke personligen interesserar sig för författaren, att följa honom dag för dag, höra honom beskrifva, huru som han det året, den månaden» den dagen var svart- eller

rödklädd, ridande på en häst eller en Kamel, ätande med god appe-tit, eller, plågad af colik, ej kunna förtära något. En sådan stil är mördande och man öfverhoppar detta minutiösa gerna, för alt uppsöka ett styeke, som man kan läsa med mindre ledsnad.

De märkvärdiga förändringar, som Persiens militär-inrättningar nyligen undergått, hafva synts mig kunna väcka ett allmännare interesse. Min resebeskrifning är kort, men tillräcklig för att gifva ett någorlunda tydligt begrepp om Turkarnaoch Perserna, i synnerhet om denna sednare Nation , hvilken mina fleste landsmän icke torde känna fullständigt, och som likväl, genom sin ställning och den rigtning den nu synes erhållit till större hyfsning, borde kumia väcka den å-stundan, att man sökte bättre lära känna den.

Flere nyare arbeten hafva förut af trycket utkommit om dessa länder, hvilka fullständigt af-bandia deras antiqviteter och historia, deras lagar och vettenskaper, m. m.; men det militäx-a, äfven-som invånarnes seder och bruk, har man i allmänhet ganska lätt öfverhalkat, äfven då man com-pilerat andra författare , hvilka blifvit ansedde såsom mycket tillförlitlige, faslän de ofta utgifva sina fantasier och leka med sanningen, hvilket man är freslad tro då man läser Herr Taverniers artikel om fruntimmerna, Dessa Nationer äro likväl så vidskepligt fastade Yid sina vanor, att den, som rätt känner dem för närvarande, kan vara mj^c-ket säker att de varit likadana för tio mansåldrar sedan. Några få exempel skola göra dem mera kända för mina läsare än långa och tråkiga beskrifningar.

Det är ganska visst att en Europé, skulle kunna vistas rätt länge i dessa länder, utan attkänna clessa ‘Nationers sedvanor, emedan de så litet pläga omgänge nied främlingar, som således ofta och lätt uttyda origtigt hvad de se, missledde af sina förutfattade meningar. Än värre ar det för en resande, som ständigt sysselsatt med planen af ett verk, hvilket han tänker utgifva, använder några få dagar, eller en kort tid att genomresa det land, öfver hvilket han har satt sig före att författa 3 eller 4 qvartband; annote-rar likt och olikt, som man berättar för honom förijena resandes uppmärksamhet ; omtalar allt hvad hans tolkar behagat ljuga för honom, lärer kan hända, att känna locala omständigheter, men mycket sällan landets invånare, som svårligen blif-va förtroliga med främlingar och hafva platt ingen gemenskap med dem, söm icke förstå deras språk. Jag har sjelf mött ett märkligt exempel liärpå; en Italiensk Olficerare , som i8i5 kom till Persien , påstöd för mig långt derefter att Perserna icke voro Muhamedäner: han föll på den tanken i anledning deraf, att han fann en stor fientlighet härska emellan de två motsatta sekterna Sunni och Chia, som han icke kunde ultyda på annat sätt.

Jag vill blott nämna så mycket om Persiens Geografiska låge, som behöfves, för att lem na enkort öfversigt deraf och rättfärdiga det, som här säges om detta landets folkbrist, det vore för öf-rigt ganska svårt att noggrannare bestämma detta omätliga rikets gränsor än Herr Morries har gjort det uti sitt sednast utgifna arbete.

Delta stora rike, som under tvenne sekler varit underkastadt ständiga hvälfningar och som sedan A b b as den stores tid icke haft någon re-gent, som aflidit on naturlig död, har ofta förändrat sina gränsor. Dess närvarande äro: i Norr Georgien, Caspiska hafvet och Turcomanien; i öster Tibet och Indien; i Vester Turkiska Arme-nien. Persien beslår af elfva provinser, Äder-bedjan, Gylan, Mazanderran, Farsis tan, Jrac Adgemi, Kermanschak, Laristan, Kora’san, Kosistan, Schirvan, hvai-af blott en liten del tillhör Persien, och Curdistan, hvilken borde blott anses såsom skattskyldig; ty alla nomadiska nationer, som bo der , välja sina anförare sjelfve och deras kringvandrande lefnad gör dem oberoende, om man så får kalla länder utan några lagar och som qvarhållas inom de gränsor de sjelfva utstaka emellan hyfsning ocil Straträfvei’i endast genom vidskepelser och gamla bruk, som de dock med sabelji i hand följa så vidtdeifi lyster. Aderbedjan (fordna Medieii) utgör Persiens gräns i norr, den är omgifven af Caucasiska bergen, Caspiska liafvet och Turkiska Armemen eller Kars’s Paschalik. Denne provins, äger koppar-, jern- och blygrufvor, alabaster och saltbrott, och förser för ö fr ig t Asien med en mängd medicina] varör och specerier. Denne provins är den märkvärdigaste i Persien och fastän den icke är vidsträckt, är den dock mycket folkrik och väl odlad. Som denne i sednare lider varit krigs - theater uti alla de krig, för hvilka Persien -warit utsatt, så äro dess innevånare mera krigsvanda än andra. Den har 5 fästningar Eri-van, Tauris, Abas-abad, Koioch Ardebile. Den är indelad uti jo län under hvar sin Kan, som lyder under Prins Abbas Mirza, Scha-kens son och tillkommande efterträdare, som äc hela provinsens Ståthållare. Denne provins är den enda i

Persien, hvarest man bragt vägarna i det skick, att en artilleri-train kan föras ifrån den ena staden till den andra. Vagnar äro i allmänhet okända och alla transporter ske på Kamelrygg.

Gylan sträcker sig längs Caspiska hafvets östra sida; denne provins är den sumpigaste och skogrikaste i Persien. Den är ett vejrkligenförtrolladtland, Pomerans, Citron och Granal-trän samt Vindrufvan växa der utan odling, alla frukter äga en ovanligt ljuf smak, Silket, som kommer deii från är det bästa. Indigo, Sockerrör, Ris och Bomull odlas.med mycken framgång; men luften är osund; och man kan icke vistas der om sommaren utan lifsfara; invånarne måste under starkaste hettan öfvergifva landet. Abbas, den store , har låtit ditföra en del af Armeniens befolkning, och påslod att detta land vore förträf-ligt för sådant folk* som åt fläsk och drack vin; men, oagtadt denna spådom, minskas dock befolkningen årligen och de, som man tvingar att be-gifva sig diL för att odla jorden, hafva ett så af-fallet och eländigt utseende, att de tillräckligen bevittna klimatets osundhet och framte en märkvärdig contrast med vegetationens yppighet. Ran-korna slingra sig omkring träden och drufvorna hänga i stora klasar, inblandade emellan trädens egna och ypperliga frukter, blomstren dofta förträffligt.

Ryssarne hade inkräktat denna provins tillika med Schirvan, men 1722 blefvo begge återtagne. Den har en befästad stad, Muzul, soin är belägen i Dilems bergen; fordom utgjorde den ett eget rike och dess Konungar voro chefer för B a t-tim i an ska sekten, kände i Europa under namn af lönmördares Prinsar, Recht är dess hufvudstad.

Maz anderan (fordna Hircanien), ligger söder om Caspiska hafvet, är genomskuren af höga berg; dess slätter äro allt för feta , så att de endast passa till bete. Denne provins, tid efter annan härjad och ödelagd under krig, som ofta förts inom dess gränsor, har länge förblifvit öde. Under Gen g is Kan, hade Turkiska flyktingar, för att undgå döden, lagit sin reträtt till dessa berg; genom hvilka det finnes å Persiska sidan blott ett enda pass benämdt Pilera d-bar, hvilket en hand full folk skulle lätt kunna försvara emol en hel armée. Desse flyktingar utgjorde en stam, som ännu i dag kallas Kagiars (flyktingar). Denna folkstam ansågs med förakt af Perserna; ty den bestod af nedriga och förkastade men-niskor, men blef sedan så mägtig och tapper genom sina kringvandringar och krigiska seder, att den har haft ett stort inflytande under Persiska oroligheterna och är nu i besittning af de förnämsta Riks-embeten, Schaken sjelf ar af denna stam. Ofvannämde provins är föga odelbar och kan endast duga för ett nomadiskt folk, hvarsVJII

enda rikcdopi ar der,";; hjordar , som här erJiålla ymnig töda. Denna provins framalstrar så mycken boskap, alt deraf utföres tusende (als till Turkiet, den är också berömd för sina stuterier. Den enda sjöstad, som Persien äger vid Caspiska haf-vet, Asterabad, som bar en förträfflig hamn, finnes i denna provins, men begagnas icke i anseende till den vedervilja eller afsky, som Perserna hysa för sjön.

Farsis t an är en ibland de vackraste och vidsträcktaste provinser, det är det egentliga lord-na Persien; och Perserne kalla sig ännu sjellve Farsis. Denne provins sträcker sig ända till Persiska viken , är mycket bördig och alla sorter af Persiens alster växa der i ymnighet. Sch fras, provinsens hufvudstad , är namnkunnig i hela ori-enten, och är de två förnämsta Persiska skalders födelseort. Der finnes sedan urminnes tider ett slags universitet, men hvarje student får blott egna sig åt en enda vettenskap. Poeterna hade der en berömd skola och de fleste, som utmärkt sig, hafva här prägtiga grafvårdar. Man påstår äfven att de tre Magerne, som kommo att tillbedja Frälsaren , voro ifrån Schiras. Fyra mil ifrån denna stad, vid ändan af slätten Merdack, finnasde beundransvärda ruinerna af Persepolis. Det återstår några Collossaliska monumenter, men mycket vanställda: man igenkänner ännu eldens tillbedjareä ceremonier, »friden emellan de goda och onda andarna, men i synnerhet Rusten» bedrifter; han var Persernas Hercules. Fleretrakter af denna provins, meil isynnerhet nejden omkring Schiras, hvilken med skäl anses som elt jordiskt paradis, äger de förträffligaste trägårdar, som finnas i Asien.

Irac A*lgemi 3i* den största provinsen, der» har 100 mils längd ifrån öiter till Vester och 3o ifrån Norr till Söder; dess hufvudslad, Ispahan, har varit namnkunnig för sin rikedom, befolkning, och sina byggnaders prakt. Den är belägen på Arl'c stora slätt; floden Zenderoud flyter igenom staden, som har två svenska mils omkrets, och är delad uti xo stora qvarter. Sjuttonde århundradets resande lemna präktiga be-skrifningar öfver denna siad ; man kan deraf finna, huru mycket den förlorat af sin fordna prakt. Han är icke mera rikets hufvudstad, Te-heran, som är Sch kens nuvarande residens är också belägen i »amma provins, som utgjorde fordom elt eget rike och var i

anseende till sin stora Bbefolkning i mycket anseende äfven sedan han biet' en Persisk provins. Men under Na dir Sch ak s regering, uttorkade en öfverdrifven värma ganska hastigt alla backar och källor ooh störT sta delen af befolkningen omkom eller flydde för att undgå denna landsplåga. Man finner då man reser igenom denna provins stora öfvergifna byar, och de med salt betäckla fält utgöia en slags ödemark.

Kerman Schak (fordna Caramanien) är belägen vid ändan af Persiska viken, och gränsar intill Sedgestan och Tokarestan; hvilka, fastän de äro ansedde som delar af Persien, hafva dock icke kunnat tvingas till lydnad. Abbas den store lät uppföra i denna provins en präktig hamn, kallad Bender Abas si; de uppmuntringar, som han gaf till sjöfartens befrämjande, hade kunnat hafva de förmånligaste följder, om hans efterträdare hade förmått fullfölja hans planer, men under oroligheterna i Persien bemägtigade Iman af Mos ca 11 sig denna delen af Kerman, hvil-ken han ännu besitter. Engelska Companiet, sedan det tagit ön Ormus, har blifvet detta haf-vets behärskare och tillåter ingen sjöfart, som skulle kunna väcka farhåga för den handel companiet förbehållit sig. Provinsen KermanSchakbesitter rika guld- och koppargrufvor; den var Prins Muhamed Aly Mirzas förläning; denne Prins dog för någon tid sedan af Co] era Mor" bus, en temligen allmän sjukdom i denna provins.

Laristan är en liten provins, som blifvit förenad med Kerman Schak, den beboddes fordom af Massagelerna, ett kringvandrande folkafScby-tisk härkomst. Det är på ett ofruktbart berg af denna provins som Tamas Couli Kan hade satt sig ned dä han ännu var Stråtröfvare anförare, han utgick derifxån för att pluudra de angränsande fälten.

Kosistan är söder om Persiska viken, denna provins är öde ocb öfvergifven; man kan ej afhålla sig ifrån sorgliga betraktelser, då man jemförer dess närvarande skick med dess fordna rikedom, befolkning och blomstrande tillstånd. Landet är bergigt, dock odlas der både sockerrör och indigo; der funnos fordom 10 ansenliga städer, bland hvilka Suza Assyriens hufvudstad, anlagd af Darius, var den förnämsta. Alexander uppehöll sig der någon tid och gifte sig med Darii dotter Statira. Vid en af denna stadens portar finnes Profeten Daniels grafvård; tigerfloden skiljer staden ifrån Chaldéen.Korasan är onigilVet i Norr och Ösler af Us b eker nas land; dtu rar en del af elt eget rike der Sultanerne uf Ti mur Lenks ätt regerade; S c ha k Na dir underkufvade denna provins och del var lörhäuda den enda gång den varit hel och hållen under Persiskt valde; under sista oroliglieterna undandrog denna provins sig oket och det är blott sedan några få år, soin en del deraf åler lyder under Scliaken. A fg a ne me, Jamukerne och Patanerne, hvilke äro No-piadiska pch sjellständiga nationer, som endast lyda sina stammars chefer, innehafva den södra delen af denna provins. Sedan de länge stridt, för att bibehålla sin sjelfständighel, hafva de nu nyligen blifvit underkufvade. U s be c k s larlarerne , som innehafva norra delen deraf, äio en stridslysten Nation, som svårligen kan underkufvas. En Prins, som förenar under sitt välde omkring i4 tusen Curdiska och Turkomaniska familjer, besitter östra delen al Korasan kallar sig Kan och gör ofta infall på Persiska gebitet samt är Ka-giar-stammens oförsonlige fiende, allierad med Schaperlou, den tappraste och mäst krigiska af Asiens nationer, torde han svårligen kunna underkufvas af Perserna. Flere ansenliga städer i Ko-jasan hafva afokudat sig det Persiska oket. Ne ra*Rarasans hufvudstad, lialk och Herat tillhöra Konungen i Cabul. Herat räknar 100,000 invånare, är befäslad af naturen, rik genom en vidsträckt handel, och har ofta varit föremål för Persiska arméernas bemödanden. Man kan lätt finna, att denna förening al flere emot Persien fiendtligt sinnade Nationer gör, att Korasan, fastän ibland i!ö vackraste Persiens provinser, kan föga vara Konungen till uågon särdeles nytta. Ko-rasan betraktas af Alys anhitngare som en helig jord, och denna tanke var redan allmän i Nadir Schaks tid, som dit landtförviste sin förra herre, Tamas Schak. Man gör täta pelegrimsfårder till Alys graf, som Schak Abba3 har låtit uppföra uti en ståtlig Moské uti staden Mesche-d e. Man påstår att Korasan var fordom så befolkat att der funnos 100 städer, dess huf-vudstad var under Timur Lenks (Tiinur den halte) regering Mar a c and, som vi kalla Samarkand.

Sedan man nu lernnat en tekning af Persiens Geografiska indelning, skulle det kanske icke vara ur vägen, att också lemna en kort beskrifning om Guébrernes religion: elt folk, som genom sin ilder och den belägenhet, hvaruti desa få öfver-lefvor befinna sig, förtjenar allmänt deltagande. Denna stam, som i allmänhet har milda seder, är gäslfri, hjdpsam och arbetsam, samt afskyr blodsutgjutelse, återkallar på ett interessant sätt fördna Persernas mmne. Desse voro mensklige , ädelmodige och lärde på en tid, då Europa var fördjupad i okunnighetens mörker. Denna stams nuvarande elände, det slafveri, under hvars tunga bojor den suckar och som

är tusende gånger värre än det ok, hvilket lifegenskapet pålägger, gör att man icke utan medlidandets deltagande kan lära känna den. Ständigt utsatt för Museimännens grofhet, sätter den endast det utmärkta-ste tålamod emot alia oförrätter den lider. De medel, som Persiska Guvernörerne använda, för att beröfva denna stammens medlemmar frukten af deras idoghet och flit, bevisa dess vidskepelse, men äfven dess saktmod. Det är nog att hota någon ibland dem att döda hans ko eller spotta på något af hans slägtingars lik, för att förmå hela stammen, alt contribuera med betydliga summor för att afvända ifrån deras rejigions förvant en sådan skymf.

Religion har hos dessa Asiens invånare ofta-i"e blifvit ombytt än i Europa, de voro ömsomafgudadyrkare, hedningar, sina Konungars tillbed— jare och Sabeister, Zerdach, mera känd i Europa under namnet Zo roas ter, återförde detta folk till en enda grundsalt, larde dem aLt, tillbedja en enda Gud, hvars afbild solen var, och elden, dess sinnebild ; men denna religion förlorade efter några år sin naturliga enkelhet, som lärde folket att blott tillbedja en enda oändelig, varelse, hvilken icke kan beskx ifvas 5 och detta genom egennyltan hos Mag er na, som voro de heliga böckernas utläggare ocli denna religions px-ester, hvilke funno sin fördel uti att utsprida många vidskepelsei-. Gerneneman , alltid så lätt att be-di'agas och ledas bakom ljuset, böx-jade då att till-? bedja elden såsom utgörande en del af gudomen. Då Islamismen blef landets härskande religion , blefvo de gamla Persiens invånare, som förblefyo vid sina fäders tro, behandlade icke allenast som främlingar i sitt fädernesland, men äfven förföljde med större stränghet en Cliristne och Judar, i mån, som den nye eröfraren trodde sig behöl-va fx-ukta dem.

Namnet Gueber kommer, såsom jag föx> modar, af ordet Gori, soin betyder långt hår, ty alla eldens tillbedjare hafva det till religions grundsats att aldrig afskära sitt hår; månge an-xvr

sedde orientalister, och iband dem Herr d’An-quetil, försäkra likväl, att ordet Gu&bre kommer ifrån Giaur, som på Turkiska betyder otrogen, och som i Orienten brukas allmänt af Muha-medanerna, för att betekna alla dem, som hafva en annan tro än deras. Eldens dyrkan var allmän i Persien ända till landets eröfring af O-mar; denne grymme Ralif ombragte större delen af dem, som icke antogo segervinnaren* trosbekännelse, och de, som undkommo döden dolde iig uti bergen eller flydde till Persiens och Can-dahars östligare provinser, hvarest de njuta samvetsfrihet, och äro så usla, alt fattig som en Gueber har blifvit ett ordspråk i Pex-sien.

Guebrerna tillbedja solen , på det vanliga österländska sättet, nämligen att de kasta sig ned flere gånger med ansigtet emot jorden. Solför-mörkelse - dagar äro lör dem ganska bedrölliga , de äro då sysselsatta med att skjuta, slå på stora kittlar och skrika förfärligt, för att genom delta ovasende afskräcka den onda genius, som under skepnad af en ofantlig drake bekrigar deras Gud. Deras prester, som kallas Deltur äro ganska okunnige, de förrätta Gudtjensten uli tempel, *om de kalla Atesche-Pirol, uti hvilka denheliga elden bevaras, som de påslå brunnit sedan verldens skapelse. De hafva flere ansenliga Py-réer och deribland en, som bebos af deras öf-vei ste prest; en annan, som är byggd på slätten -vid Baka, är ansedd såsom helig i anledning af elt fenomen, hvilket väcker detta folkets hÖg-sta förundran ; 1y hvarest man Vill giäfva ett hål

1 jorden pa hela slätten deromkring, der uppstiga genast angor, hvilka anlända livad lÖremål som helst, som nalkas dem. På Sol fa tara vid Neapel har jag sett svafvelaktiga lågor uppstiga ur

2 till 5 fot djupt gräfda hål, på tn föröfrigt med träd planterad ganska fruktbar mark; men här komma dessa ångor sannolikt af den stora mängd nafta, hvaiaf jorden på slätterna omkring Baka är uppfylld. Verkan, som denna eld gör på dessa Guebrers vidskepliga sinne, är obeskriflig;men är denna deras vidskepelse orimligare an ofta Europeernas, som anses mera kunniga och hyfsade än dessa fattiga Guebrer? Muhamedanerne lemna Guebrerna i rolig besittning af deras sä mycket vördade slätler, och utom af Guvernörerne, hvilke oroa dem ibland af snålhet, för alt preja

C.af dem litet penningar, lem nas de lemmeligen i fred i afseende på deras tro. Då man betraktar den x-eligionsfriliet, som härskar i dessa nejder , der Christne, Judar, Nestorianer, Guebrer och In-duer lefva i fred, uppresa ståtliga tempel, och utöfva offentligen sina religions-ceremonier, midt ibland tre Muhamedanska sekter; är man freslatl att betrakta dessa Asiens beherrskare såsom mindre barbariska än många Europeiska regenter, som i hyfsningens sköte , skulle ropa ve och förbannelse, om en Gueber eller Indu bekände ofFenteligen sin tro,

och skulle straxt nppresa en au t o da fé för att lära den att tillbedja elden tilll barmhertighets Gudens största ära.

Fredagen är Guebrernas hvilodag, deras religions ceremonier firas x största hemlighet och inom deras tempel, som då äro sorgfälligt till-slutna. De helga sina barn åt solen. Dex-as pi'e-ster förrätta denna ceremoni, som sker sålunda att de hålla barnet några dagar efter födelsen öf-ver en lindrig eld, hvilket kallas profvet. De bysa den största vördnad för sina döda, och deras största fruktan är att dei'as qvarlefvor blifva ohelgade. Sedan man påklädt liket dess dyrbara-ste kläder, lägga de det på höga trä-torn, dolda uti skogarna eller på höga, obebodda och otillgängliga berg, der fortares det af roffoglar, hvilket tycktes icke bekymra Guebrerna.

De erkäuna den äldsta ibland sig för anförare och hysa för honom en djup vördnad. Delas äldste döma alla deras tvister ulan att mnsul-inanniska domstolar erhåiia derom någon kännedom ; likväl, om de råka i tvist med en Muhame-dan, måste de vända sig till landets öfverhet, detta händer dock ganska sällan i anseende till deras öfvertygelse om domarens partiskhet vid dylika tillfällen. De äro alla handtverkare eller åkerbrukare ; ganska få ibland dem, presterne undanta gne , äga några andra tillgångar än dem deras dagliga arbete förskaffar dem. De äro ganska tarflige, men äta hvad som helst, likväl med undantag af Ko-kött; ty de hysa likasom Hinduerna största vördnad för nämnde djur. Pelegrimsfär-den till Yerd, hvarest deras stora tempel är beläget och der Öfverste presten vistas, är en plikt, som ej får uragtlåtas. Atminslone maste en Gue-bre komma dit en gång i sin lifstid ocli bära offer och renas ifrån sina synder af den endasom' är berättigad att utplåna dem alla. Ofta komma pdegrimer dit ifrån de aEägsnasle trakterna af Indien, för att fullgöra denna skyldighet. J

>*< J a g afreste ifrån Snrirna den 2 Maj 18 . . föl* att begifva mig till Persien. En sjöresa är vanligen ganska enformig, också företer denna ingenting märkvärdigt ända til 1 min ankomst till Dar-danellerne: men hvilket fält öppnar sig icke der för fantasien; ty den allena kan finna en njutning, att genomvandra denna beryktade kust och det fordom så namnkunniga Troaden, som nu nästan alldeles nedsjunkit i glömskans haf. På höger om inloppet till Dardanellerne befinner sig Tuikiska fästningen Schiana Kallé; denna fästning, hvilken 5o Europeiska soldater skulle, på landsidan , eröfra utan möda, ar ganska farlig för de förbiseglande skeppen. 5 batterier, af 10 canoner hvardera vid vattubrynet, hvilkas eld körs-sas af batterierne på fästningen Jeni Kalle, som ligger på den midt emot belägna Europiska kusten, göra genomfarten ganska vådelig Vi ankrade vid förstnämnde fästning och jag gjorde genast en utfart till det gamla Troja. Det är bedröf-vande, att genomvandra en trakt, som återkalla)1 så många försvunna dyrbara minnen; en enda tauke sysselsatte mig och den var sönderslitande: är då detta det namnkunniga fält, som så ofla genljudade af grekiska och trojanska skarörnes trälliiiugar? liviiken dyster graflik tystnad råder nu här! dessa usla remiilar äro de då den Xan-r thus, den S ca man der, besjungne af Hornér»fltuu mycket bar icke hans poetiska fanlasia fch'4 sköna t föremålen!

En mil ifrån Schiana K allé, ligger den grekiska byn G i aur K oi; staden Sigeum var fordom belägen på detta ställe, vid udden af samma namn. Achillis ätthög är till venster, en Der— visch har lålit begrafva sig på dess spets. Patro— clis och Ajax ätthögar äi o ieke långt derifrån belägna. Efter en timmas vandring vadar man örf-ver Scaraandern, som nu är blott en liten uttorkad bäck, det är på venstra sidan af dess källa , som staden Tro ja var belägen. Detta läge var förträffeligt; berget hvarpå denna staden var anlagd behärskade hela den en och en kalt mil långfs slätten, som slutar sig vid bafvet, Ida-berget kröner, till venster om staden, den bergskedja, soia innesluter denna slätt; en den .ald ra vidsträcktaste utsigt åt sjösidan upplifvar denna oöfverträffliga lafla ! öarne Tenedos, Lemnos, Imbros,, Samo-th race, Melas hafsbugt, hvilka minnen återkalla icke dessa namn! Deu stora mängd stenar, sona ligga kringspridda på denna kulle, gilva en aning om stadens fordna belägenhet och prakt, och är allt hvad deraf nu återstår. Vid bergets fot är turkiska byn Bu nar Baschi belägen, der fordoni den prakttulla staden Aiexandria Trojas låg; Turkarna hafva användt den oerhörda mängd colon-ner och andra marmorlemningar, som der funno.*, till kanonkulor och kalkbränning. Om aftonen återvände jag till Schiana Kallé.

Hellesponten, nu Dardanellerne, hade sitt iordna namn af en Thebansk furstes dotter, Helle, som der drunknade då hon flydde med sin broder Phrixus, hvilken ensam anlände till Colchis med Gyllene skinnet, som sedan af Aigonauterno återtogs ifrån Konung Aetes solens son , och åter--fördes till Grekelaud. Staden Dardaneller harsi

11 namn af Dardanus, som der regerade, och är belägen 2 mil il rån Schiana K allé, på ett sumpigt och om sommaren osuudt ställe. Till höger om denna staden är åter ett kastell, med elt batteri af 5o canoner, hvars eld korssas af ett dylikt på den motsatta kusten, beläget, på det fordna Cliersonesus; detta kastell äfven som den derin-vid belägna grekiska byn heta Maitos. Man vill påstå, att på det ställe der staden Dardaneller är belägen, var det fordna Abiclos och rnidt emot Sestos, som blifvit namnkunniga, genom Leander och Heros äfventyc, hvilka Museus och efter honom Voltaire förevigat. Det är bekant, alt Le-ander älskade Hero Venus prest.inna, och att han]ivarje natt simmade öfver Hellesponten till sin älskarinna, men drunknade en stormig natt, och att Hero af förtviflan störtade sig i hafvet. Många vilja dock påstå, alt denna händelse tilldrog sig midt emot staden Scutari, nära Bosphorens inlopp , hvarest en klippa är belägen hvarpå ett Velins tempel var bygdt: Turkarne hafva på denna klippa bygdt ett kastell som heter Kijs Kallé (llickans kastell).

En fjevdedels mil ifrån Dardanellerne är ka-stellet Nagara beläget, detla är det starkaste a£ alla de, som försvara delta farvatten, det ligger på en landtunga, som skeppen äro tvungna alt följa iör alt komma uppföre sundet. Således linnas på en sträcka af 2 mil, 6 kastell med en massa a£ S2oo canoner af olika calibrar, ochhvarafde största kasta marmorkulor af 16 tums diameter. Detta kastell var ännu icke uppbygdt då engelska floltan bröt sig igenom; det ligger vid det smalaste passet, just der som Xerxes lät anlägga den beryktade bron, som förenade Europa och Asien: hans krigshär af i5oo tusen man använde 7 dygn till <31 verfyrten. Man räkuar härifrån 5 mil till stadenGallipoli , som är belägen der Hellesponten slutar, vid mynningen af Marmorasjön. Denna slaj liar ingen ting annal märkvärdigt än, alt den är Ve-sirernes vanliga förvisningsort. då de falla i onåd. Midt emot Gallipoli på Asiatiska kusten, är byn Lampsaca belägen, man finner der några lämningar af den fordna staden, ibland annat, n?gra röda marmorcolonrier, som tillhört ett tempel helgadt åt Priapus, som var denna stadens Patro-nus. Marmora eller fordna Propontis, som skiljer Dardanellerne ifrån Constantinopel, liar sitt tiyare nanm af en ö , som är der belägen ocli som är till större delen af hvit marmor; på ny grekiska marmara: denna sjö af circa 25 mils längcl på 10 mils bredd leirinar elt ypperligt tillfälle att inöfva en stor flotta i sjÖmanoeuver. Der finnaa också flere rymliga och säkra hamnar, och äfven häruti tyckes naturen funnit ett nöje, att utmärka stället för ett stort rikes hufvudstad, der Constantinopel är beläget.

Vi fingo den 7 om morgonen Constantinopel x sis^te. Dess första anblick är oöfverträölig, hän-ryckande och kan svårligen beski'ifvas. Man kan lätt göra sig ett begrepp om en Europeisk stad , då man sett någon; ty de skiljas blott genom sin olika belägenhet, men vid anblicken af Constantinopel finner man straxt, att man är i ett helt och hållet ovant och främmande land; ingen ting kan jemnföras med det intryck som den oordentliga blan-ningen af Moscheernes och Minarets djerfva byggnadssätt, i förening med de små, af trän omgifna husen , som med sina olika färgskiften på mångfalldigt sätt sysselsätta ögat och fantasien , åstadkomma; 7 kullar afdelade på trenne landtungor, som lem-na emellan sig en gränslös utsigt; i5o tusen små hus, belägna på en sådan mark, som låter hvart enda af dem framstå liksom i pei-speclivj frän,.trägårdar, ofantliga maskaer, förgyldta tornspetsar, hvilkas byggnad synes så mycket djerfvare , som de äro ganska smala.och som husens höjd, hvil-ken sällan öf verstiger 8 alnar, gör dem mera märkbara: en förträfflig himmel, som ger hafvet en underbar azur-glans, tusendetals besynnerligt skapade bålar, sirade med orientaliskt prakt, som klyfva vågen med pilens hastighet, samt ständigt livimla fram och åter: till och med den obetydligaste turkiska individ upplifvar denna tafla genom den ledighet och den yppighet som råder i öster-landningens klädedrägl: delta allt sedt pa eLL af-slånd, som betäcker föremålen med ett magiskt skimmer, inger främlingen ett högt berepp om detta folkets magt och välstånd Denna törsta syn bidrager, alt gifva ett besynnerligt och snart sagdt mystiskt begrepp om denna stad; men , man har knapt salt foten i land, förrän man finner sig mycket bedragen i den föreställning man gjort sig; da man närmare betraktar de föremål, som på längre afslånd gjort elt så starkt intryck.

Då man betraktar Constantinopels läge, måste man medgifva, att ingen stad i verlden förenar sa manga lördelar och bättre förijenar, att vara verldens bufvudstad; dessa fördelar äro så mångfaldiga och så påtagliga, att de falla hvarje främling genast i ögonen , fastän knappast någon stad finnes i Europa, som mera saknar deu yttre prakt i byggnader, och minnesmärken , hvilka pryda alla andra Europeiska städer. Husen äro till det mästa usla kojor, ofta förstörde af eldsvådor, som medtaga 5 till 4 tusen i sönder, men blifva nästan lika hastigt, som de blifvit

uppbrända, ålerbyggde af innevånare, som icke räkna pa deras bestand längre än 10 år.

Originaliteten i Turkarnes lynne, som ännu bibehåller en anstrykning af deras Nomadiska ur-sprang, förenad t med regeringens förtryck och deras religiösa begrepps inflytande, gör, att de aldrig tänka på en aflägsen framtid ; det närvarande ögonblickets behof är det enda deras omtanka sträcker sig till, och alla deras handlingar bära stämpeln af denna bekymmerslöshet. Som de liv-sa en gränslös förtröstan på ödet, äro de ganska kalla och flegmatiska; men denna tanke gör tillika, att ifrån den högsta — till den lägsla, alla tro sig kunna ernå de högsta äreställen. Denna tanke åter sprider på deras handlingar, deras sätt att vara och deras tal, en bizarr stämpel och ständiga motsägelser. De förena med den största okunnighet ett ganska sundt förstånd och omdöme. Deras förnämsta Embetsmäti, de som styra riket, äro icke kunnigare än alla andra; ett enda exempel ibland tusende må t.jena liil bevis: Då Ryska ilottan var i begrepp, att ifrän Östersjön afsegla till Medelhafvet, biet StorY esireu Mehemet Bey, vid underrättelsen derom, ganska förvånad och kunde alldeles icke begripa hurst eu Rysk flotta kunde komma till Archipelagen. utan alt passera Svarta hatvet och Constantinopel Han frågade Prins Caradgea, som då var Portens tolk, hvilken väg flottan skulle komma? Prinsen anskaffad© kartor och — enligt bruket — på knä inför Ve-siren, gaf sig mycken, fast fåfäng möda för alt göra honom begripligt , huru Ryssarne kunde komma ifrån Baltiska hafvet till Cerigo. Omsider inträdde i rummet Janulacki, Vesirens gunstling; denne, sedan han blifvit underrättad om ifrågavarande ämne, utropade: men min Gud! kan ni då icke säga Vesiren att flottan skall segla genom Ragusanska sundet. — A b ! sade Vesiren — , nu förstår jag. Det finnes visserligen kunnigt folk ibland Turkarne, men do anses i allmänhet såsom för mycket begifne på kunskaps-begär och följaktdigcn oskicklige, att förvalta of*fentlrga , elpbelen, Denna allmanna .okunnighet är vållande derlill, att de aldrig kunna göra sig ett rigtigt begrepp om andra länder och nationer; ty de äga ingen annan måttstock, att jemföra andra nationers tillstånd med , än sina egna seder och bruk, lagar, magt, financer, militair-inrältningar, förvaltning m. m. till ex. Sultanen kan tvinga hvar och en af sina undersåtare att marschera emot fienden, han kan således efter behag uppbåda en oerhörd massa stridsfolk, allenast han fpr-snår solda och underhålla dem; följakteligen blir man i Turkiet ganska förundrad, om någon yttrar, att den eller den makten, ej äger mer än So eller 4o tusen man krigsfolk, och gör sig ett mycket dåligt och förvänd t begrepp om en sådan slat. Vid en eldsvåda som förtärde 4 tusen hus, eade en Dervisch, som ansågs för en lärd man, ii 11 mig: se hvad denna hulvudstad är slor! 4 tusen hus uppbrända och det synes knappt, och Paris , som anses som eu af de största städer i eder christen het, består ej af mer än 2j tusen hus.

Constantinopels gator äro trånga och smutsiga , husen låga och oordentligt byggda med mån-ga fönster, utbyggen kallade "Ischaknesi löpa ut ett par alnar öfver galan , sa att man på manga ställen måste bocka sig för att icke stöta hufvudet emot dessa balconer. En oräknelig skara hundar, som underhållas dels af orenligheterna, som utkastas på ga lon io och dels af Museimännernés gifmiidhet, uppfylla alla gator; der finnas qvar-ler, genom hvillca man icke kan gå, i synnerhet natttlid utan lif.sfara. Den usla policen, orenlig-heten, pesten, eldsvådor, brist på personlig säkerhet, med flere olägenheter göra Constantino-pel till en ganska obehaglig vistelseort; men å andra sidan, de stora fördelar den innehar i ovanlig mängd, molväga i mångas ögon alia olägen-heter. En hamn hvars like ej finnes i verlden ocli som man forgäfves skulle vilja 'förbättra; ty naturen bar gjort den till den bästa, rymligaste och säkraste; en stark ström , den fordna Sinda-ris — Cbiaat Chana — genomstryker den, rensopar botten ocli förekommer dess igenfyllande, livilket eljest skulle längesedan inträffat i anseende till Turkarnes vårdslöshet. Asien är derifråu skild blott af en halt" mils bred canal, segelbar för de största skeppen. I Norr ligger Svarta hafvet hvarifrån är en ständig lilllörsel af alla alster, så väl från Europeiska som Asiatiska länder , som äro belägna vid detta haf. I södev ligger Marniora sjön, som ock lemnar en rik tillgång på alla medelhafvets producter. Denna hamn är genoui sin belägenhet medelpuncleti för en hop kommande och afgående skepp , och kan sälta sig 1 besittning af deu vidsträcktaste och mäst blomstrande handel. A.fven för närvarande, då Österländska Sultanerne redan i tvänne århundraden varit pa det yttersta förnedrade cch försvagade, genom sin okunnighet, en eländig stats-klokhet och Janilscharernes tygellöshet : bibehåller dock staden Constantinopel sig i flor, oagtadt en ständig anarchi, och en framhärdande brist på förutseende hos de styrande; hvilka olägenheter alla förenade borde föranleda en ständig brist på de aldranödvändigaste behof. Endast dess belägenhet har i i o

århundraden gjort deraf den förnämsta stad i verlden, den har fördunklat Roin, hvars bojor hon burit, och sedan Constantinopel blef hufvudstad har den förra innehaft blott en underordnad plats : oagtadt så många seklei’s lagrar och fastän hela verldens skalter blifvit der samman-hopade. Så starkt inflytande har denna stadens belägenhet, som ännu i dag förser sina beherr-skare med tillräckliga hjelpmedel för att skydda sig, emot följderna af sin svaghet och siti usla förvaltning.Consanlinopel, liksom foi’dom Rom, ligger på sju kullar. Under Constantini efterträdare blef staden indelad i i4 qvarter, hvilken indelning ägt bestånd ända till Mohauied II.j dess omfång och utseende har allt sedan mycket förändrat sig: de fordna murarne finnas ännu qvar i flere qvarter och dela staden i tvänne delar: desse förfallna murars omkrets innefattar 2 svenska mil. Nu varande staden, med sina förstäder, Pera, Galata, Tophana, Tersana och Skutari, har omkring 6 mils omtång. Man kan svårligen uppgifva denna stadens folknummer; ty ingen publik auctoritet är derom underrättad, man kan blott ungefär gissa dertill, efter den qvantitet vatten eller mjöl som åtgår dageligen; elter denna beräkning skulle staden bebos af omkring 800 tusen menniskor. Denna folknummer ökas dageligen; ty innevånarne njuta stora privilegier och som man der är mindre utsatt för de styrandes vaksamhet och tyranni, händer, att många både mer ocli mindre välkända personer fly ifrån provincerne , hvarest de äro blottstälde, dels för förföljelser, dels för Paschar-nes rättmätiga stränghet, och nedsätta sig i Con-stanlinopel, der de öka denna förfärliga hop sysslolösa Janitscbarer, ständigt fruktansvärda lör regeringen; hvilken måste draga en noggran försorg, att ‘2:ne gånger i hvarje vecka, de första nödvändighets artiklarne säljas till elt pris under hälften af deras värde, för att hindra dennapöbel-massa ifrån uppror.

Moskeerne äro de enda utmärkta byggnader i Constantinopel; i deras yttre synas de dock endast som förskräckande massor, till större delen utan minsta smak, oixigifue af en stor med murar omsluten gård, försedde med en mängd springbrunnar, och två eller fyra minarets vid hörnen , som höja sig ända tiil io o fot ifrån markenined en omkrets af omkring i5 vid deras' hasis, slutande .sig uti en spels , beläckt med förgyldt bly. Vid det ställe der denna spets lar sin början är én kreisfoonig utbyggnad, hvarifrån Muhesin, (leras präst, ropar 5:ne gånger om dagen, for alt kalla de rättrogne till de oundgängligaste andakts-ofuiugar. Moskeer af första rangen äro: S: t Sofia Sultan i e, Sultan Achmet, Sultan Me-liemet och Schach Zadé; der finnas dessutom öf-ver 2000 mindre S: t Sofia är den märkvärdigaste; dess vackra byggnadssätt gifver henne ett utmärkt iörelräde: Turkarne hafva sökt härma delta byggnadssätt i de Moskeer af samma storlek, fom de uppbyggt. Koloimerne, som bära det öf-ra hvalfvet och domen af S:t Sofia äro af den yppersta gröna marmor (verde antico), mu-rarne äro inlagde med mångfärgad mosaik så an-bragdt, atl det hela liknar lopaner; moskeens längd är i54 alnar ifrån öster till vester och 120 bred ifrån norr till söder: uti flere hvalf emellan pelar-gåugarne förvaras dyrbarheter, ett af dessa hvalf-•ven har lörblifvit igeninuradt sedan Conlantirio-pels eröfring af Turkarne: en saga gängse ibland pöbeln förmäler, alt en grekisk präst, vid nämnde tillfälle liar låtit mura in sig i delta hvalf, att lians röst ännu höres b varje Långfredag, och att den dagen , då detta hvalf öppnas, skall Grekerna komma i besittning af Constantinopel. Turkarne hafva bibehållit namnet Aja Sofia; ty det betyder helig vishet, moskeen kallas äfven den stora. Sultan Achmets moské är belägen på Hippodromen, på turkiska Alt-Mej dan. lJå Hippodromen voro fordom belägne de förnämsta Constantinopels publika byggnader och minnesmärken. En amphileater, en circus, ett stort offentligt bibliothek, och Kejsarinnan Eudo-xias palats. Hippodromen är 1111 blott ett litet torg, knapt så stort som våra vanliga Europeiska.Constantins eftertiädare hade der låtit. uppresa colonner, obelisker, statuer m. m. Mail finner nu der, al alla dessa fordua raonumenler, endast en colonn af malm, beslående af tre omlindade ormar, som Turkarne kalla Ye 1 a'u D.aschi. Fordom stodo dessa ormars hufvuden 5o fot högt och delande sig bildade en trefot ; men Sultan Amurat III. hvilkeu man inbillade , att denna colonn var uppfyld med juveler, befalte , aLt den skulle slås sönder nå midten. Fordna innevånarne trodde , att denna colonn var en lalisman. som bevarade deras stad ifrån ormar och andra giftiga djur. Man ser äfven nära vid Hippodromen en obelisk och lemningar af 5 colonner. af hvilka den ena är af magnet. Turkarne tro, att denna sten genom sin dragnings kraft, tvingar alla dem soin äga lifsmedel till salu, att föra dem till Constan-tinopel: den kallas Dequili Dasche. IJå något afstånd ifrån Hippodromen linnes en colonn a£ Porfyr kallad vanligen den brända colonnen ; som husen, hvilka omgifva den, ofta nedbrunnit, har den blifvit af eld och rök nedsvärtad. Basen är lä fot och colonnen 90 fot hög; Apollos sta tu i bronz, stod fordom på dess spets, den fick sedan namn af Constantini bildstod. Hela den

rymd hvarpå nämde monumenter nu befinnas, hörde fordom till Hippodromen.

En ofantlig cisterne, som Theodosius har låtit uppföra, var för Constantinopel af stor nytta* Turkarne hade med så mycket större fördel kunnat begagna den, som vattenbristen har förorsakat flere uppror; i det stället har man låtit den-< na byggnad nästan alldeles förfalla. Der finnas ännu qvar 200 pelare på i5 fots afstånd ilran hvarandra: detta underjordiska ställe tjsnar,nuliU bärberge lör utfattiga hushåll.I Constantinopel finnas mänga Bczesleins, *) de förnämsta och rikaste äro Juvel.erares, Silkes, Specerie, Klädes- och Eslofft - handlandes; de äro af sten och hvälfda. Ingen får ho der eller nyttja ljus. Väktare äro posterade vid ingångarne, för att bibehålla ordningen och förekomma trängsel.

Omkring 3o bibliotheker, instiftade af Sultaner och Vesirer, äro dageligen öppna lör allmänheten ifrån kl. 8 om morgonen tili kl. 5. De kallas på turkiska Kietab C han a. Det bibliothek som Racub Pascha har stiftat, är det ansenligaste och består af 4oo manuskripter.

Galata Se ra i', är en stor byggnad belägen vid slutet a t'förstaden Pera; man har der inrättat ett slags gymnasium, det enda af denna beskaffenhet som finnes i Constantinopel. Det under-hålles på Stor-Herrns bekostnad och man kan ic te blifva der intagen utan Sultanens speciella tillåtelse. Hvarje Museiman äger dock rättighet, att hos Sultanen anhålla om denna tillåtelse lör sin son. Man undervisas der i att läsa, skrifva, sjunga och rida. Sedan man slutat sina sLudier, är man sjelfskrifven till page hos Sultanen. Ungdomens undervisning är i allmänhet anförtrodd åt Muhesin i hvarje qvarter, hos hvilken barnen infinna sig dageligen och förblifva ifrån morgonen till qvällen; de undervisas i att läsa Coranen och skrifva.

Stor-Herrns palats är en verklig Labyrintli. Det är nästan omöjligt, att veta något tillförlitligt derom. Allt stödjer sig på lösa berättelser af

*) Hvälfda eldfasta gångar ined bodar på ömsa sidor, der köpmansvaior uppläggas och förtäljas.sådana personer, som tjena dérstädes och af Harems slafvinnor, som ofta erhålla sin frihet och giftas med enskilta. Dessa öfverdrifva meren-dels och motsäga hvarandra, så att man är oviss livad man skall tro Här anföres det sannolikaste. Byggnaden, som Sultanen bebor, är belägen vid hatskusten: den är ganska vidsträckt men består endast af en våning; Harein är dermed förenad genom en gång, men ligger åt trägårdssidan. Serailens port ät hafssidan öppnas endast då Sultanen gör någon utfart till sjös; ingen annan får komma hvarken ut eller in igenom denna port. Byggnaderne, som tillhöra Serailen, så väl som trägårdarna, äro omgifne af en ganska hög mur af 4 Engelska mils omkrets. Den förnämsta Porten är belägen midt uti sjelfva staden och kallas Capi Humajum, (Porten den vördade). Denna port lemnar tillträde till första Borggården, som vagtas af Bostangis, här befinnes: Taraphana (myntet), hospitalet, och bageriet, stora förrådshus uppfyllda med antika vapen , stallen och Öf-ver-Stallmästarens boning. Här utsättas äfven i 5 dygn på små siliverfat de Paschars och andra magnaters hufvuden, som StorHerrn finner för god t att lata afrätta; mindre förnäma brottslingars hufvuden kastas på marken. En uppslagen sedel kallad Yafta, innehåller en lång anklagelselista emot de brottslige.

Den andra borggården, som äfven vagtas af Bostangis, är afskild ifrån den första genom en 20 stegs lång väg eller gång, med portar på bägge ändar* på bägge sidorna stå colonner prydda med vapen och trophéer. På denna gård firmas Serailens kök, Kejslar Agas embetsrum, hvilken äfven förvaltar Moskeernas inkomster; stora förrådshus, der Sultanens tält förvaras, som också stå under Kejslar Agas uppsigt; här bo äfven 800 man hvil~kas befattning är, att sätta upp fälten på de ställen dit Sultanen beger sig för alt förlusta sig: tio af delta manskap, som göra skarprättaretjenst, äro alllid till hands på denna gärd för att utföra Stor-Herrns befallningar. Man ser äfven här flere stora salar, af hvilka den förnämsta- är bestämd till Divanens sessioner. En hemlig gång förer ifrån det inre af Sarailen till ett cabinett, hvarest Sultanen vistas ,!å han vill öfvervara Divanens öf-verläggningar : detta cabinett är så ordnadt att ingen i Divanen vet, om han är tillstädes eller ej. Uti en annan af dessa salar -bespisas de främmande Ministrarne den dagen de erhålla företräde hos Sultanen. På denna borggård utdelas äfven. Janitscharernes månadssold, af deras Aga.

Yttre sidan af Porten genom hvilken man ingår i tredje borggården, är bevakad afKassekis; dessa äro ock ett slags Bostangis, men med öf-versterang; de beslå af 55o man, deras befattning är vaktgöringen i Serailen, och att

åtfölja Sultanen, då han far ut: deras chef är Bostangis Bachi: ål dem uppdrages äfven, alt bära silkessnöret till dem som Sultanen beslutit att aflifva; de [få icke återkomma, ulan den billoges hufvud. Den inre sidan af denna port bevakas af hvila Eunuker. Uti denna borggård äro Eunukernes logementer, deras chef bor ock der, älven som alla officerare för det yttre; de kallas så, ty de äro blott tillstädes om dagen och kunna vara gifta, <då deremot officerarne för det inre icke fä hafva liustrur. De förra igenkännas på sitt långa skägg.» .som de senare icke få bruka. Längs in på denna gård finnes den så kallade Lycksalighetens port, som lemnar tillträde till en ofantlig plats, planterad med trän och hvarest befinnas flere ifrån hvarandra afskilda byggnader, bebodda *tf Seliftar Aga (Sabelbärare), Hasnadar AgaSlor-Skatlmäslarcn, ocli n!la andra officerares för det inre»;. Der äro äfven flere Pavillo ng-er om-gifne af , en hög mur och benämnde C a ffas, (burar), hvarest Prinsarne af blodet, afkomlingar af Filir Cusre.ych, Mohamets stamfar, inneslutas. De utkomma först ur dessa fängelser för att uppstiga på thronen, men oftast för att blifva offer lör den regerande Sultanens fruktan. I fonden af denna sLora platsen är Sultanens palats och hans Harem. Man blir derilrån äfven varse ingången till Serailens trägårdar ; som äro prydde med .vattenkonster och en mängd ganska behagliga ställen passande till Stor-Hérrns conteniplativa nöje. Turkarne äro mycket fallna för det conteniplativa lifvet, man ser dem ofta tillbringa, hela dagar, att sittande under ett träd , röka sin pipa och om mail får så säga, inandas na: urens härlighet. Jag har hört Usseret Pascha af Trabesond, gänska alfvarsamt berätta, att liau uiider sin fångenskap i Ryssland, hade förskaffat sig en lök', som han planterat i sitt fängelse, ocli att hans högsta nöje var, att sätta sig midt före denna planta och rökande betrakta den. Med ett sådant njutningssätt kan man lätt finna, huru litet konst det fordras för att pryda dessa trägårdar, som genom sin belägenhet och nalurens yppighet i de; ta härliga klimatet, bilda en fullkomlig engelsk trägård, ständigt varierad och liflig till taflor och colorit. En stor byggnad till venster, sammanhängande med Sarai-leu genom sin ena flygel och försedd med ofantliga eldfasta magaziner är Serailens skattkammare; der förvaras en mängd dyrbarheter, samlade allt sedan Conslantinopeis eröfring. Hvarje Sultan gör sig en ära, att öka dessa dyrbarheters antal; förteckningen på dem är anförtrodd åt Seliftar Aga; men sjelfva skattkammaren står under Skattmästarens uppsigt. Hvarje gång som denne ombytes sker inventering i närvaro, al chefernefor financeförvaltningen och Seliktar Aga. Skattmästaren kan dock icke efter behag inträda i Skattkammaren, som är låst med 5:ne nycklar och förseglad med ett insegel, som Selim (I, har låtit förfärdiga till detta ändamål, och som måste alltid begagnas enligt cn lag, som denna Sultanen skrif-vit med egen hand. Hvarje gång som skattkammaren skall öppnas, hvilket inträffar minst 2:ne gånger i hvarje vecka, då Sultan skall begifva sig till moskeen, prydd med flere juveler, som der äro förvarade, böra Seliktar Aga. Has nadar Aga och Financeministern , so m hafva hvar sin nyckel, vara närvarande vid denna förrättning. Skattmästaren liar äfven sig uppdragit, att låta förfärdiga Stor-Herrens kläder, hvilket alltid sker med stora ceremonier och under ständig bön. Arbe-tarne måste vara bakom förhängen och osynlige för de nävarande.

Sultanens hof bör bestå af 10 tusen man i fredstid, likväl är deLta antal mycket olika, och under nu varande Herre mycket mindre i anseende till hans utomordentliga sparsamhet. Det torde vara mindre interessant att upprepa demia otaliga mängd sysslor och barbariska namn.

Serailens vakt består af 6 tusen man som kart anses som lifgarde, 4 compagnier Solaks, som äro Janitscharer. men Sultanen helt och hållet tillgif-ne, bestå af 6oo man; Peiks ett compagni af 200 man, Kassekis 35o; Baltagis, 8oo man. Tschadirgi 8oo man, Bostangis soin äfven äro Janitscharer, men som af dessa anses som förkastade , i anseende till deras tillgifvenhet för Sultanen, utgöra 4 compagnier af 5ooo man; Hpfvets officerare stiga till 4ooo.

Man lär förundra sig att, med en sådan styrka Sultanerne icke förstå, att sätta sig emot Janit-tscharernes uppror. Sultan Mehemet var den én-de, han jnotstod hela 5 dagar innesluten i sitt Palats , Stor-Vesiren Mustafa Bairaktars anfall, sorti belägrade honom med 4o tusen maii; äiidtligeh sjette dagen öppnades Seraljens portar för Mustafa. Sultanen i tanka att förskräcka honom, emot-tog honom sittande på sin throri och omgifven af hela sin härlighet, och frågade trotsigt hvad hati ville» Vesiren svarade lika trotsigt, ätt Sultanen var ovärdig att regera och att han kom fÖr att åter insätta på thronen, sin rätta Herre, Sultan Selim III» Mehemet befalte Svarta Eiinukérhe* att uttaga Selim ur Caffas och alt öfverlemna honom till Vesiren. Eunukerne kastade straxt föir

Vesirens fötter den mördade Selims blödigä kropp. Mustafa Bairaktar kunde icke vid denna syn återhålla sina tårar, men drog genast sin sabel och afhögg Mehemets hufvud. Han uttog då ur Caffas nu regerande Sultan Mahjöutl IV och satte honom på thronen, men denne, fruktande en sådan man som Mustafa var, lät uppbränna honom i sitt hus. Officerarne för det inre, äro vid Sultanens hof 20co, och de för det yttre till lika antal, indelade i sex odälik eller kamrar. Hvär-je Oda har sin chel> Sultanen sjfelf är chef för den första, som består af Hofvets förnamstäEm-betsmän, såsom Kislar Aga; Seliktär Agaj Tschohadar Aga, (ÖfverCeremoniemästaren), Hasnadar Aga m. m.

Pagerne, Isch Ögläh UtgÖra 2:né kamrat- äf 200 personer, deras göromål är ätt tvätta Sultanens linne, att åtfölja hotiom då han far på B en isch (lustpartier); att kasta dgirit, eri slägS käpp, som man till häst kastar under det man i carier förföljer hvarandra; att sjunga, dansa, ofch bada Sultanen, då han vill bada utom sitt haremsIS

Pagernes Chef Basehe Isch Oglan är. den ende, som har sig uppdragit, att tvätta-Sultaaens turbaner ; ceremonie af största vigt och som för-,rättas uti guld och silfverfat, under det Pagerné .sjunga hymner.

f1 yra dvärjar och lika måuga stumma och musikanter, tilllhöra hvarje af dessa kamrar; dessa dvärjar begagnas till hofnarrar att roa hoffolket; ofta få de utföra dansar i Sultanens närvaro.

Svarta Eunukcrne äro 200, deras chef Kislar Aga är ganska mägtig, han är den förnämsta i Palatset, han har rang näst Vesiretr och Mufli; men som han ständigt åtföljer sin herre , har han merendels hans. hela förtroende, och kunna de andre anses såsom, hans subalterner. Under svaga furstar utöfvar K i siar Aga i synnerhet en oinskränkt magt, och oft;a hafva Vesiter som ville sätta sig emot Seraljens intriger, måst duka under lör deras magt. Det är Kislar Aga, som har sig Uppdragit att meddela till och med sjelfva Yesiren Sultanens befallningar. Han har rang af Pascha med 5 hästsvansar och är den ende af officerare för det inre, som får hålla harem. Svarta Eunu-kernas Secund-Chef har också i’ang af Pascha med 3 hästsvansar , han är Harems Skattmästare. Tredje chefen förblifver alltid hos Sultanen med 2 officerare af denna corps, som ombytas hvart dygn. Odalala är 4:de chefen, det är åt denne, som Harems port är anförtrodd; han är posterad der natt pcli dag med 10 svarta Eunuker, som ombytas hvart dygn. Eunukernas corps bor j en byggning nära Harems port. För att få inträde i denna corps måste man hafva undergått en fullkomlig operation. I Egypten hvarest denna så farliga operationen värkställes, dör en mängd af de barn, som föräldrarne af vinningslystnadiåla operera* Straxt efter operati«n begrafvas <la i sand ända till axlarne, der de förblifvä i 24 timmar, under denna tid gnidas ständigt deras läppar med hvitlök. Jag har sett personer, bitna af tle giftigaste djur* botade genom samma medel*

Hvita Eunukerna äro joo till antalet; de haf-Va undergått blott den enkla operationen; deras chef Ca p u Äga, har icke något inflytande; bari liar sig uppdragit att vakta det heliga vattnet söm kommer ifrån Mécca; han påkläder de personer Koftan er ocli Pelsar, söm Sultanen benådar med sådana hedersbevisningar i sin närvaro; han måste värа tillstädes tillika med alla öfriga högre officerare, då Sullanen låter raka sitthufvud; hari måste äfven åtfölja honom då han begifver sig iit*

Hvita Eunukerne voro fordom bestämde till Harems vakt, men man faut, att de kunde vä^ i-a farliga, och allt sedan har deras inflytande upphört : ända till Achmet III:s tid hade deras chef större magt än Kislar Aga nu besitter. Dessä Eunukers nuvarande befattning inskränker sig till att vakta Seraljens inre portar: de blifva aldrig befordrade. Deras chef kan endast erhålla förvaltningen af Gala ta Serai' eller inspection öf-ver gamle Seraljen ; då svarta Eunuker der-emot äro ofta utnämnde till Guvernörer i provin-serne och oftast i städerna Mecca och Medina.

Harem , — som belyder helgedom på Persiska, — är en stor byggnad förenad med Sultanens Palats genom en coridor;^ en ganska hög mur skiljer den ifrån inre borggården, men ifråii den sidan är dock en ingång, hvarigenom de gå < som förrätta inre tjenslgöi ingen. Fyra jerndörrar, 4 steg skilda ifrån hvarandra, tillstänga denna in-gång. Oda Lala med en vagt af svarta Eunukerao

vakar rid dessa dörrar, sora de sjelfva icke kanna öfverskrida utan en befallning af Sultanen.

I Sultanens boningsrum i Palatset råder den största pragt: guld, ädla stenar, perlor, dyrbara tyger, ingen ting är

spardt. Då Sultanen inträder i Harem stannar 5:dje Eunukernas chef uti Coridoren. Sultanens rum uti Harem äro äfven-så pragtfulla som dem han bebor i Palatset. Hans sängkammare intar midten af våningen; hans säng äi-orrigifven aF gröna siden-gardiner broderade med guld och ädla stenar; en turkisk soffa omger rummet, den är batäckt med elt täcke af scharla-kanröd gyllenduk, dynorne äro stickade med perlor. Rummet, uti hvilket han på stora ceremo-nie-dagar emottager Sultaninnorna, är ännu pragt-fullare. En coridor leder till en afskild cirkelformig byggnad hvarest Kadnnernas rutn äro belägna: dessa äro egentligen Sultanens gemåler. Dt? äro indelade efter rang och aucieuitet. Hvarje af deras boningar beslår af 12 rum prydda med lika stor pragt, som Sultanens. Bakom denna bygg-ning är Öfver- och UnderHofmästarinnnans boning. Dessa begge beställningar tillkommer en stor magt och inflytande. Öfver-Hofmästarinnan har inseende öfver Harem, Kadunerna sta under hennes befäl; Kislar Aga nalkas henne med djup vördnad och kysser fållen af hennes kläd-ning. Under-Hofmästarinnan är äfven Skattmä-starinna; hon har uppsigt öfver Sultanens garderob och Harems skatt, som består af juveler, perlor o. m. d. , som begagnas vid stora ceremonier. Dessa begge qvinnor väljas alltid ibland flickorna i 4:de Kammaren. Inunder denna våning är Sultanens badrum, han betjenas der af flickor ur den 4:de Kammaren. Hvarje Kadun har sitt eget badrum. Uti en aflägsnare byggning bo Seraljens slafvinnor, som äro indelade i 4 Kam-;rar; hvarje Kammare bestående af 200 flickor: eu Basch Kesi förestår hvarje Kammare.

Alla Seraljens fruntimmer äro antingen köpta på •Ooustantinopels marknader, eller ditskickade i sin spädaste ålder af Pascharne. som täfla med hvarandra alt skänka Sultanen de vackraste flickor. Vid deras inträde i Seraljen blifva de besigtigade af Basch Kesi, och om hon finner dem värdiga att antagas, blifva de anställda i i:sla Kammaren. Der undervisas de i religion, i läsa, skrifva, brodera, sjunga, dansa, spela åtskilliga turkiska in-strumenter, efler deras eget val: i en mognare ålder då deras skönhet ocli anlag äro utbildade, flyttas de efter som man finner dem lofvande, uti en af de 5 Kamrarne. Den 2:dra Kammaren består af tjenarinnor, de fö nätta vanliga tjenstehjon* sysslor och uppstiga aldrig högre. Den 5:dje Kammaren består af sådana, som betjena Kadunerna, Sultanens moder och Hofmästarinnorna, 4:de Kammaren består af flickor, som betjena sjelfva Sul-lanen; de äro alltid utvalda: dessa betjena Sultanen i badet, vid bordet, dansa, sjunga och spela comedi for honom; ibland dem tar han sina favoriter , hvilka likväl icke njuta Kadunernas företräden förr än de äro i välsignat tillstånd. Då en sådan flicka upphöjes till rang af Kadun, införes hon i Sultanens närvaro i Harems Stora sal klädd i Sultaninnornas drägt; der iklädes _hon med stor ceremonie den stox-a pälsen med långa ärmar,som endast Kadunerna bruka; hon inlager de för favoriterna bestämda rummen, man ger henne slafvinnor, och anslår henne vissa inkomster.

Vid Sultanens död blifva Kadunerna och Slaf-vinnorna af 4:de Kammaren förvista till gamla Seraljen. Man »kanker äfven flera Slafvinnor afde andra Kamrarne friheten, och bortgift ar dem. Om Sullanen är missnöjd med någon af dessa Slafyinnor förvises hon till gamla Seraljen.

Sultanen tillbringar vanligen nätterna i Palatset, men då han ligger om natten i Harem, skall han bjuda en Kadun, alt. komma till sig, och coremoniellet bör iagttagas härvid med lika stränghet, som i alla andra hans obelydligaste handlingar ; denna sed lägger ett olidligt tvångsbaud på Sultanernas lefnad ; och allä deras omgifningar. Sedan hon blifvit badad och parfumerad, föres hon af Ölver-Hofmästarinnan uli Sultanens rum; hon stannar vid sängfoten : Öfver-Hofmäslarinnan af-träder; hon bör då vördnadsfullt upplyfta täcket vid fotterna och sedan hon kyst det, stiga i sängen ifrån fotbrädet. Bjudningen sker medelst en broderad silkesduk full af guldmynt, som Sulta-r nen skickar med en af de svarta dvärgar, som finnas i Harem för att roa Sultaninnorne. Det är föreskrifvit i lagen, att Sultanen skall bjuda till sig en mö natten till Mahomets födelsedag, (mevlut).

Sultanens döttrar bära titel af Sultaninnor, (le uppfostras i Seraljen, men då de blifva äldre hafva de, antingen sin egen Seralj eller åtnjuta de all den frihet en Turkinna möjligen kan er-halla. Sultanen giftar dem ofta med rikels Magnater, hvilka då måste skiljas vid sina förra hustrur. Sex månader efter giftermålet, som vanligtvis ruinerar brudgummen genom de ofantliga skänker hvarmed han måste betala denna ära, blifva de skilda. Mannen skickas med något uppdrag till landsorten ocli Sultaninnan stannar qvar i Constantinopel, men äfven sedan, får mannen icke taga en annan hustru. Alla gåssébarn, som födas af dessa giftermål, blifva genast stryvpta,men flickorna få behålla lifvet, och kallas Kali un, dessa få' sjelfva välja sina inänrier, défa$ söner bära titel af Prinsar och de äga

lika som Sultaninnorne rang framföra Kadunerna i _ Seraljen, clit de likväl icke komma oftare, an vid mycket högtidliga tillfällen: då spisa de vid samma bord som Sultanen, men Kadunerna vid särskilta bord.

Sultanens söner, Chak Zaclé, qvarblifva i Ha-j-em hos sin mor till 7 års ålder, sedan och til], sitt iir.te år bebo de egna rum i Palatset. Under denna tiden njuta de undervisning; genpmläsa Koranen flere gånger , åtfölja Sultanen till Mos-queen och på lustfärder. Om deras far dör under tiden inneslutas de genast i CafEas, annars sker det först vid 12 års ålder. De betjenas då af Slafvinnor ur Harems 5:dje Kammare och svarta Eunuker, som äfven äro deras.lärare, fast än de sjelfva knapt kunna läsa. En mängd officerare utgöra deras hof och bära samma titlar, som dylika vid Sultanens hof, men de få aldrig se Prinsarna ; den som skulle försöka, att få den minsta gemenskap med dem skulle genast blifva straffad till lifvet. Deras egen mor , kan icke, se dem utan en serskilt tillåtelse af Sultanen, och ändå sker delta i Kislar Agas närvaro. Närvarande Sultanen Mahrnud IV drifver försigtighelen ;gå yida, att han icke tillåter sin son , som blott är 10 år, att- komina utom Seraljen, och fastän enligt ett gammalt bruk, han bör omskäras vid 7 ars ålder, offentligen och under slora fröjdef ester, som räcka en hel månad, och till n vilkas bevistande alla Paschar i provincerna måste infinna sig I Constantinopel, eller åtmistone skicka dit sändebud; liar' dock denne prins ännu j[cke undergalt denna operation.Man kau lält förstå huru desse Prinsar blifva uppfostrade af flickor och Eunuker, som söka alt beherska deras unga sinne och vänja dem. att låta leda sig. Sedan nu desse olycklige Prinsar, på detla sätt tillbragt sina bästa år, skiljda ifrån all gemenskap med förnuftigt folk, uti detta brännande klimat, som naturligen åstadkommer en större benägenhet till veklighet och så väl kropps-?om sinneslättja; finna de sig i en hast försatte ur detta fängelse på en thrqn der allt, som omger dem, knäböjer för dem och icke vågar motsäga deras orimligaste befallningar. Sjelfve äga de sällan jiog förstånd, att emottaga något förnuftigt råd; de äro ständigt bedragne af det orimligaste smicker, allt öfyertvgar dem , att menniskorna blifvit fkapade endast för att lyda dem ovilkorligt, eller dö.

Sådane äro de styresmän, som äro utsedde, att envåldigt beherska det Ottomaniska riket sedan 4 sekler, så länge har detta bruk, att innesluta thron-arfvingarne ägt rum; föranledt af de oroligheter, ?om desse genom flere uppror förorsakat i riket. Uppstigne på thronen utan det minsta begrepp om den mängd ärender, som bero af deras vink; ofta kännande sin egen oförmåga att sköta dem , öfverlemna de sig utan betankande till den försla intrigör, som Tet att ställa sig in. Yi hafva elt exempel derpå , som i våra dagar varit orsakeq till mycket ondt,

Alet-Effendi har varit i 12 års tid närvarande Sultans favorit. Han var af låg härkomst, af ett lömskt sinnelag, och stor smickrare; han förenade med en utomordentlig verksamhet flit, mod och förstånd, en jern vilja, och en ovanlig smidighet; en liflig inbillningskraft, med en vidt omfattande blick, fastän vacklande och ofta iaisk, en följd af den Turkiska uppfostran. Se*'dan han en tid varit chargé d'affaires i Paris J blef han anställd vid Khalem, ett af Vesirens departementer , och kom derifrån in i Divanen, hvarest han ådrog sig Sultanens uppmärksamhet, som tog honom i sin enskilta tjenst. Snart viste Alet, att vinna ett sådant inflytande, alt han ensam styrde riket, men förstod tillika, att låta alla tro, att han leddes af sin herres vidt omfattande blick och förstånd. Han tillfredsställde Sultanens girighet, genom nya inrättningar, som fyllde hans skattkammare på enskiltas och statens bekostnad; för sig sjelf afslog han alla honom erbjudna belöningar , alla större einbeten. Han kom i så stor gunst hos Sultanen, alt han straffade till lifvet den, som vågade ogilla denne favoritens uppförande. Sedan han ernått en sådan magt, kände Alet Effendi inga gränsor för sin vilja. De Pa-schar , som gjorde honom motstånd, blefvo hemligen strypte eller förgifne, de enskilta, som han plundrade, vågade icke klaga. Annenianska familjen Duzoglu, hade länge haft förvaltningen af myntet — dess stora rikedom frestade Alets girighet, han lät på s^enfagra skäl hänga de 2 äldsta bröderne, som hade erhållit titel af Prinsar, det enda exemplet af delta slag i en armems k slägt i Turkiet; han lät landtförvisa de öfrige och bemägtigade sig deras skatter, som uppgingo till 28 millioner Piastrar. Han alog sig att sjelf styra mynt-iillvärkningen, och förfalskade det så att. det förlorade 5o procent af sitt förra värde. Han för-» sökte att låta lönnmörda Ali Pascha af Janina, detta misslyckades, och var orsaken till Paschans uppror. Den ständiga fruktan han hyste, att blifva utträngd, gjorde, att de mäst ansedde personer i riket föllo offer för hans slämplingar. Han var också till en stor del, genom sina oerhörda förföljelser, orsaken till Grekernas uppror. Fle-* fe utskipkade, som hade det uppdraget, att för-gifva Paschan af Egypten och som bl efvo upp, täckte, förorsakade lios denne senare en sådan förbittring öfver ett så lömskt förfarande., som

han trodde liärröra ifrån Sultanen sjelf; att Paschan yar nära att uppresa sig 1822. Med ett ord Alet-Éffendi förtjenar med rätta tillnamnet af Rikets giftblandare. Allt darrade för iiononi; Janitsclia-i-erne lydde blindt hans befallningar; ty han utdelade stora summor åt dem,, och de gjorde tid efter annan uppror, för att ingifva Sultanen den tanken, alt Alet allena kunde genast stilla dem, Man såg då del, som förr varit utan exempel , att Stor-Vesirer bibehöllo sin plats allenast 4 dygn och dödades blott, för att hafva misshagat denna myndige man, genom en ringa vördnad för hans person. Slutliga orsaken till hans fall skall tillräckeligen ådagalägga hans oböjliga och blodtörstiga sinnelag , och visa till hvilken grad han missbrukade sin inagt. D e 1 i A b d u 1 a h B o-> 51 ang i Bas c hi, Polisens föreståndare, var genom sin sysfa berättigad, att föra rodret på Sultanens båt, då denne ifrån sitt Sommar-Palats begaf sig sjöledes till Moskéen; sedan han länge förrältat denna syssla hade han blifvit bemärkt af Sultanen, som äfven var nöjd med hans sätt, atl hand-hafva Policen; han blef utnämnd till Capudan Pascha, sedan Ali Pascha, med sitt skepp blifvit sprängd i luften vid Chios, Alet EfFendi uppbragt deröfver, att någon blifvit utan hans med värkan, upphöjd till en så hög värdighet; försökte flera gånger att förgifva honom, men då detta misslyckades, skickade han en Kassekis försedd med den vid sådana tillfällen brukliga firman, undertecknad af Sultanen, för att halshugga honom. Kassekis kom till Capudan Pascha och tillkännagaf sitt uppdrag, men denne misstänkande någon trolöshet, l.ät arrestera mannen och begaf sig genast till Sul-tanens Palats med enträgen begäran att blifva hörd.Sultanen lemnade honom tillträde; då kastade han sig för Sultanens fotter* och sade: ”att han kom sjelf för att leinna sitt hufvud, och att sedan han tjent i 4o år med största trohet och nit, den enda välgärning, som han nu begärde, var , alt höra af Sultanen sjelf befallningen om hans afdagatagande.” Sultanen blef högst förvånad här öfver, lät for sig berätta sammanhanget, och blef så uppbragt öfver Alet EfFendis förfarande , att han lät genast arrestera honom. Dely Adulah begagnade detta tillfälle, för att öppna Sultanens ögon öfver sin favorits lömska grymhet, och Alet Effendis förvisning följde. Stor-Herrn försåg honom likväl med en firman , som försäkrade honom om lifvet. Men, sedan hans fall blef kunnigt, inlupo till Sultanen så många underrättelser om de ^ohyggligheter han under sina välmagtsdagar begått, att Sultanen ändrade detta beslut, och 5 dagar der-efter afsändes en Kassekis, som bragte hans huf-? vud till Constantinopel,

Allt sedan Gengiskan är verldens äröfring föremålet för alla Asiatiske Prinsars ifrigaste önskningar , också finna de for godt, att tillägna sig prunkande titlar. Så fort en Sultan träder ur Caffas, för att stiga på Ottomanniska timmen , låter han sitt; skägg växa, och kallar sig: begge verldarnes beherskare, Jordglobens kämpe, den af Gud beskyddade, Persiens, Indiens och Chinas autocrator, tlironers och kronors gifvare, tidehvarf-yets Alexander, Gucls beläte på jorden, ägaren af Salomos underbara ring, Konungars Konung, inför hvilken Darius vore blott en ringa tjenare: och en hop andra dylika titlar.

Krönings-ceremonierne vara i sex dagar; intet kan jeni föras med den pragt och högtidlighet som råder dervid; för att gifva ett ringa begrepp der-om, skall jag blott beskrifya Sultanens medföljoden dagen han begifver sig till Moskéen Ejub, för att omgjordas medMahomets sabel. Alla statens Embets-män i högtidsdrägt ridande på ypperliga hästar och åtföljde af hela sin svit. öppna tåget; Vesiren och Mnfti på rikt mundorade hästar och omgifne af all sin betjening följa; derefler komma emellan tvenne rader af Janitscharer 5o utmärkt vackra hästar, ledde af prägtigt klädda pager; schabraken . som äro af åtskilliga färger, släpa på marken och äro virkade med perlor och ädla stenar, så öfverflö-digt, altman har svårt att urskilja tygets färg. På ömse sidor om sadlarna på de första 20 häs-tarne äro fästade Silfversköldar inlagde med guld, de jo siste häsiarne hafva sköldar af guld med ädla stenar, under högra skölden sitter en silfver-klubba prydd med ädla stenar, och under den venstra en förträflig och pragtfull Damaschener sabel,

Derefter följer Sultanen sjelf näslan öfver-höljd med juveler, omgifven af hela sitt hof, följd af hela lifvagten och sina Pager; hars Skattmästare utkastar penningar åt folket. Anländ till Moskeen, uppställer hela denna svit sig på sidorna, Sultanen stiger af hästen, Tschochadar Aga aftager hans sLöflor, han aftager sin Turban och påkläder en pragtfullare med emirernas färg, tvättar pina händer i ett tvättfat af guld infattadt med ädla stenar. Vesiren och Janitschar Agan hålla honom under armarne och han framskrider in iMo-skeeij, framför honom bäras gyllene rökelsekar, hvaruli brinna välluktande saker. Efter bönen omgjorda Vesiren och Mufti honom med Mahomets sabel; man offrar omkring Moskéen en mängd djur, som utdelas ibland de fattige. Sedan återvänder han med

samma slåt till Palatset, uppstiger på en thron af guld och ädla stenar, som blifvitanställd, på en estrad, i iunersla borggården; officetare ochembetsmän af alla klasser uppstalde efter sin rang, uti Palatsets borggårdar, aflägga sin hyllning genom flere bugningar då de böja sig ända ned] till jorden, vidröra °inarken med sin högra hand och föra den sedan till munnen och pannan. En ceremonie till det mästa liknande denna, brukas lör de stora hög-tiderne, såsom Mahomets födelsedag, Bairam och Curban Bairam: Sultanen firar de öfriga högtidsdagarna uti sitt Harem, och^ da blifva Sut-taninnorna ditbjudna. Sultanen måste begif^a sig till Moskeen alla Tisdagar och Fredagar, då består likväl hans medlölje blott af Palatsets och

Janisch ar-officerarna.

Elter Bairam högtiderna håller han 3:ne dagar Benisch, han begifver sig då till någon vacker ängslrakt omkring Constantinopel, tillbringar der dagen, med alt åskåda allahanda lekar at hans Pnger och Eunuker, såsom spj ut kastning till hast, björndansar, brottningar , strider emellan slora derlill inöfvade hundar, lindansniug o. m. d. Vid dylika tillfällen är Vesiren förbunden, alt gifva sin beherskare stora presenter, ätvensora till Palatsets embetsmän, och till Kadunerna; de bestå vanligen af dyrbara juveler, schalar, vapen hästar och slafvar. Till bestridande al dessa utgifter åtgå årligen flere millioner.

Så snart en Prins uppstiger på thronen, be^ kommer hans mor titel af Sultaninna, bon ledsagas ifrån gamla Seraljen der hon varit innesluten till Palatset, till lör henne bestämda rum. Pensionen, som är tillslagen till^ hennes underhall uppgår till 3oo tusen piaster årligen, men hon begagnar vanligen gerna silt inflytande, för att öka sina inkomster. Flera af Sultanmnorna halva låtit gifva sig förläningar och låtit förvalta dem i sitt namn. SultaninHan Vahdé, nuvarande Sm-tttnens mor, bade fatt Chios. Också blef hon så uppbragt emot Capudan Pascha, söm förstörde denna ön* att hon hade ulvärkat befallning om hans afrättande. Dessa Sultaninnor hafva en ordentlig hofhåliriitig, hvars chef har rang framför Reis EfFendi*

Stor-Vesiren är den förnämste af alla rikets fcmbetsmän; hans magt är oinskränkt, men han är ett ständigt föremål för Seraljens intriger, lil< t eller alldeles icke känd af Sultanen före sin upp-höjelse, som följaktligen blott sker genom deras intriger, som omgifva Sultanen: händer således ofta, ait en Vesir sällan behåller sin plats så lång tid* som skulle vara nödig, för alt väl lära känna dess beskaffenhet och åligganden; och kan den skattas lycklig, som vid sin afsättning icke tillsätter sill förmögenhet och sitt lif. Under närvarande Sultan hafva 6 personer inom ett år, beklädt denna höga värdighet; ibland hvilka tvenne blifvit halshuggne. Minsta motgång, som träffat, arméerna, den minsta oordning, som inträffar, ja! en nyck hos Sultanen är tillräcklig; han skickar en simpel person at sitt hof, återfordrar Riks-Sigillet, ocli Vesiren är afsatt. Man förer honom i samma ögonblick till en Kjosk, som kallas förvisningens och der får han vanta på sitt öde, samma natt blir han strypt eller landsförvist; ty eu afsatt Stor-Vesir får icke vistas i Constantinopel. Så snart Sultanen utnämt någon Pascha i Provincerne, eller någon högre Embetsman i Constantinopel till denna höga värdighet;bégifver den, som blifvit vald, sig till Sultanens Palats och emottager af honom sjelt Riks-Inseglet, tillika med en pung uti hvilken finnes jord, som betecknar den oinskränkta magt, som belierskaren anförtror åt honom. Slor-Vesiien, Mufti och de 5 förnämsta holvets Em« betsmän > äro de ende, som insättas i sina Em-beten af Sultanen sjelF. De t v än ne förstnämde äro Sultanens vicarier; fy sjelf är han ett öfverhuf-vud så väl för lagfen som för Hket, han uppdrager1 allenast detaillerria åt dern. Vésiren befordrar till alla öfriga Embeten, så väl inom riket, som vid Sultanens hof. Han förer befälet öfver arinéeu, då Mahomets fana skall ut , det vill säga; då rikets sjélfstäridighet är i fara. Janitschar Agä ätven , som hela rikets militairstyrka, står undei* Vesireits befäl. Han är domare i sista iflstansén i alla civila mål, och håller offentlig audiens éil gång i hvarje månad. Alla öfriga ministrarne stå omedélbaiiigen Under lians befäl. Haii är dert ende , som har eil lifvajjt, och en Janitschar Örtå till vaktgöring vid sitt Pålats. Då han går ut har han alltid ett talrikt mfedfölje, framför honom tå“ ga 12 präktiga handhästar, stor militairmusik och flere af hans betjening, som med hög röst bedjä himmelen, att bevara honom. Han har alltid hosi sig en ordonans ifrån hvarje militaircorps, som bär hans befallningar till corpsens chef; äfven åtföljes han af en chef för Tartarernas compagni, hvilka äro rikets curirer; af Tschauschernes chef, dennes corps består af 5öO man, som äro ett slaga polisbetjening, alltid färdiga att utföra hans befallningar. En stor del af hans påger, som äro 80, följer honom äfvensom hans förnämsta liofbe-tjening, hvilken består af 700 persöner ocli dessa bära samma titlar, som

Sultanens hofstät; slutligen åtföljes han äfven af 5 skarprattare, färdiga vid hans minsta vink. Han äger rätt, att aflifva hvem han vill, utan annan formalitet än den, att efter exe-eution genom en biljett underrätta Sultanen der-om, såsom ett polisärende. Han bebor Palatset kalladt Pascha Capesé, som Europeerne kalla Otto-maniska Porten. Alla rikets förnämsta Ein-betsmän, som visa sig för honom, böra bocka sig djupt och kyssa fållen af hans klädning.Under Stoi>Ves[rens directa befäl står Kiaja Bey, Reis Effendi, och Tschausch Bascbi, hvar och en af dem förestår ett departement uti allmänna arendernas förvaltning. Alla ärender höra af dem läggas under Vesirens Ögon. De infinna sig hos honom hvarje morgon, för att afläġca berättelse och erhålla hans befallningar, låta lionom underskrifva de handlingar, som skola expedieras om dagen, äfven som afskrifterna, som deponeras i Cantzelliet och som böra alltid vara påtecknade af Vesiren.

Kiaja Bej^ är Pascha af 3 hästsvansar, hari ar Minister för inrikes ärender och Krigsminister, han har till sin disposition 200 man för att bara hans befallningar; han är Öfver Reis Effendi och Tschauch Baschi i värdighet och desse måste underställa honom flere ärender till afgöraude. Hans departement består af 2:iie divisioner , hvilka åter bestå af 2 expeditioner hvardera. Förste Stats-Secreteraren är föredragande , dess expeditioner besta af 5o skrifvare hvardera , som författa sammandrag af alla ansökningar, hvilka läggas under Vesirens Ögon, och meddela sedan utslag åt väderbörande. Andra Stats-Secreterarens första expedition består af 5o Skrifvare och har Vesirens brefväxling sig uppdragen: den andra består också af 5o Skrifvare och har befattning med uppba-iande af skatter, som tillkomma Vesiren och Kiaja Bey.

Reis Effendi utrikes Statsministern, anses ej iSom militair och är följakteligen icke Pascha. Det ar med honom, som utländska Ministrar negoti-era, och till hans departement höra alla ärender, hvilka angå Europeer, som äro bosatta i Turkiet. Hans expedition består af 200 Skrifvare och Ivännö Stats-Secreterare äro chefer för begge af-ttelmngärrie tlefaf. Den forsla liar 'årehivet 'ofta händer, hvarest finnes ett register öfvér alla vegle-*-njentef , som måste följas i alla ärendef, äfven som öfver alia traetater afslutade med främmande mag-ter. Reis Effendi skickar genast alla handlingar, som öfverlémnas åt honom til i denna expedition, och på hvarje handling påtecknas då, det reglemente eller traeiät, som dermed äger gemenskap. Der expedieras äfven firmaner för skeppen , och de i^sande, Gonsulernas fullmagtér, och Vesi r ens Boj nr di, eller påbud i tvister, som kunna uppstå emellan någon Guvernör i pnmncema och främmande Censuler.

Uti den andra expeditionen Utfärdas alla opp-»a href och fulimagter för tjenste- och Åmbets* män i Landsorterna.

Portens tolk har ett särskilt Cöntoir *nti den andra expeditionen, han ofv-ersäH.er alla handlingar, som lemnas Reis Efierldi af främmande Ministrar, han är tillstädes vid audiencei*na, som desse erhålla af Sultanen eller Ministrarna, och lian har sig uppdragit flera arender, soin angå Grekerna. Reis Effendi har dessutom en Rand* Secreter, som har sig uppdragit alt renskrifva de rapporter, som skola framläggas för Vesiren och Sultanen; han förer äfven Piotocollet vid Reis Ef-fendis sammanträde med främmande Ministrar, äfven som ett sammandrag af de ärendér> som föredragas munteligen.

Tschausch B as c h i har raftg af Pascha med 2 hästsvansar, han är Polisminister, alla ansökningar i civil och criminalmåi lemnas åt honom , för att föredragas hos Vesiren; han låter verkställa Vesirens domar, äfven som domstolarnas utslag*.Han introducerar Ministrar då de erhålla företräde. Han är chef för flere expeditioner, som haf\a befattning med förvaltningen af lifränlor, arrende-contraeter m. ra. Under hans befäl stå omkring iooo Polisbetjenter kallade Tschausch. Så iort ett mal förvisas ifrån Vesiren till vederbörlig domstol , utnämner Tschausch Baschi eu Tschausch til! actor, som bevakar målet och af-1 ägger berättelse om dess fortgång. Målseganden måste då vinna denna Tschausch på sin sida genom skänker, och elt måls slut beror hufvud-sakeligen pä dennes verksamhet och valvilja. Det finnes dessutom flere förmän för Tschauscherna, som äga att utföra Domstolarnas utslag och vaka ölver mål och vigt; de göra ständiga runder för detta ändamal, handlande II a jas måste i synnerhet söka vinna dem; ty annars finna de alltid en brist i vigten på de varor desse försälja ; ocll då blifva desse sednare pryglade och få betala en ansenlig pligt, ja ofta blir den fö renen le brottslige fastspikad med örat vid sin boddörr, der han iöibiifver en eller par timmar, allt eftersom han bjuder större eller mindre

skänker, för alt förkorta eller atböja denna egenmägtiga bestraffning.

Vesiren och de 5 ofvannämde Ministrarne aro ganska dåligt lös»te, i betraktande af de stora utgifter, de måste bestrida. Men afgifterne, som hetalas till dem och skänkerne de erhålla, bestiga sig till ganska ansenliga summor. De uppbära bestämda procent för alla mål, som afgöras af de domstolar, hvilka lyda under dem. Vid hvarje ämbetsmans tillsättande bekomma de en viss, af reglementet bestämd summa , till exempel: en Pascha af 5 hästsvansar gifver Vesiren 12000 piaster, 6000 till Kiaja Bey, och 5ooo till de begge andra Ministrarna. En Pascha af 2 hästsvansar erlägger 8000 åtVesiren och så vidare i förhållande. Gapudan Pascha, Janilschar Aga, Toplschi Baschi (General af artilleriet) och BosLangi Baschi, (executifva polisens chef), äro de ende , som icke betala något visst, men de måsle gifva ansenliga skänker. För alla kronans förpaktningar betalas äfven afgifter af entrepreneurerna utom den årliga förpaktnings-summan, till exempel: Tullförpaktaren i Con-stantinopel belalar till Vesiren 5o lusen piaster till Kiaja Bej 15 tusen och till hvardera af da andra begge 10 tusen. Arabagi Baschi, som för-paklar snön, betalar 56 tusen piaster; Soharap Emini, utan hvars tillåtelse man hvarken får sälja eller bereda vin , betalar 20 tusen piaster o. s. v. Dessa afgifter göra, att Vesirens årliga inkomster uppgå till omkring 8 millioner piaster. Uii hvarje stad eller by i landsorten är styrelsen på *amma fot, som i Constantinopel. Paschan är i Vesirens ställe, Ca di företräder Kiaja Beys, Buluk Baschi Ja nit sch ar Agans, A van, Tschausch Baschis och Jmam Muftis ställe. Alla tvister komma till Paschans domstol; han erhåller en afgift, liksom Vesiren, för hvarje beställning inom provinsen eller ock skänker for dem, som tillsättas i Constantinopel. Pascharne äga dessutom en mängd olofliga utvägar lör att öka sina inkomster; dessa missbruk öfverses af regeringen. Ofta blir en man, som ligger dödligt sjuk, kallad till Paschan, och då han icke kan inställa sig, blir han pligtfälld. Man får icke be-gratva en död , utan all först hal va betalt en afgift till Paschan, och liket får ibland ligga flere dygn obegrafvet, under det slägten håller på alt afpruta några piaster på den fordrade summan. Präster förbjudas under allahanda förevändningar, att en viss dag hålla Gudsljeust, för att tvingas, att genom skänker förskaffa sig den vägrade-tillåtelsen. Detta är styrelsesättet ifrån den hög-.jsJä till' fleit lägsta i Turkiet. Uti hvarje provins finnes en Pascha med 2 eller 5 hästsvansar; under lionom lyda flere Musse lims, guvernörer, Vai v o der, intewdenier , Agas bystyresmän , t. ex.: Provinsen nedre Natolien regeras af en Pascha med 5. hästsvansar, som bot-i Brassa, tvänne Paschar af 2 hästsvansar, som bo den ene i Ku-taja, den, andre i Gyzelhissar, 4 M u sselim s , i Bulukesser, Carahissar, Angora, Sultan,ié,. SVai-yotl;ei\ i 8 mindre släder o. s. v,

CnpudanPascha Mariue-MInister och Stor-Aiui--»•al, är Pascha med 5 hästsvansar; han har sig uppdraget PoUsuppsigleu öfver förstäderna Pera, Gala t a och Tersana ; då hyji afreser tiU någon sjö-expedition, öfverleinwar Stor-Herrn åt honom, ett insegel och en pung full, med jord, lik den som Yesireri bekommer * så snart han kommit utom. D&rdanel-lenie befällei; lian oinskränkt öfver alla Arclii-pelagens itmevånares lif och egendom: de höra uncler hans jurisdiclion; han låter förvalta dessa-oar i sitt namn och betalar allenast en ringa af-gift till Porten. I Constantinopel, förer han befälet. öfver en Galliougis corps af 160a man, hvilke utgöra hans lifvaktj under lians befäl står äfven Capudan Bey,. Amiral, Patrona Bey och Rialä Bey, vice Amiraler, alla Örlagakepps Capitainer, i hvilkas spets befinner sig T er sa na E m in i och hans vicai-ius, hvilke hafva uppsigt öiVev-Arsenalerna, Marinen, Skeppshvarfveu och. flottan,; äfvensom. Liman Reis, hamn Capitai,nen » som har 5oo matroser under sitt befäl. Portens sjömagt består af i-4 Linieskepp, 18 Fregatter * 8 Corvetter , 37 B.riggar och flere Cananbatan Det finnes flere hvarf,, h var est Sultanen låter bygga skepp för ringa kostnad; men oftast ålägger han någon Provins Guvernör, alt låla bygga qUSkepp eller en Fregatt,-hvilket denne då måste göra på egen bekostnad. Flere provinser och ställer , måsfe forse Arsenalen med hvad man kallar en T a him, t. ex. Negrepont en viss mängd tjära, Melilen olja, Nicomedia byggnadsvirke, Salo-nik spannemål o. s. v., så att Arsenalen är på tteLla sätt årligen öfveröödigt försedd med alla sina behof.

Grekiskt sjöfolk tjente förr på Turkiska flottan; hvarje ö i Arckipelagen var skyldig altskicka elt bestämt antal sjömän till Constantinopel j dessutom funnos ombord på skepf>en, Sjösoldater, Arlillerister och SlalVar: men efter Grekernas tjppror är della förändradt på det sält, att litet förrän flottan afseglar pressas på Turkiska skepp, som ligga i hamnen, alla sjömän man kan komma öfver och 1 illika på gatorna alla sysslolösa Turkar man träffar, och skickar dem ombord. Man kan lätt föreställa sig huru mycken duglighet, kan finnas hos dylikt folk. För alt

litet afhjelpa denna olägenhet antager Capudan Pascha Europeiska matroser, men till ganska litet antal; så alt på hvarje skepp icke finnas mer än 20. Turkiska matroserne äro ganska dåligl lönte; ty de hafva blott 45 piasler för hela fälttåget , litet risgryn, skeppsskoipor och oliver; men de äga en rällighet, som tie utöfva på ett så tyranniskt sätt, att deras ankomst är fruktansvärd; hvilken består deruti, all så snart flottan ankrar i någon hamn, går sjöfolket i land och hvar och en be-gifver sig (ill någon R a y as (undersåtes) handelsbo, tar plals bredvid husbonden och delar med ho-« nom afkaslningen af det, som försäljes,

Toptschi Baschi. General af Artilleriet liar flere Regementen Arlillerister under sitt befäl , dessa äro de enda troppar i Riket, som äro un-derkastade någon disciplin; de bestå af 8000 man . cantonerade dels i provincerna och dels liggande i raserneriConstantinopel. Tre Kompagnier Co m b a-ragi, Bombardierer, och 5 Kampagnier lält Artilleri, de äro öfvade på Europeiska viset, och måste exercera 2 gånger i veckan. Desse bekomma den största aflöning, som någon Janitschar kan erhålla, d. v. s. en piaster om dagen och samma ration, som Janilscharerne erhålla endast i krig. De per-mitteras aldrig, för ölrigt är deras eorps på samma fot, som Japitschaiernas Orlas, men här finnas endast Neffér, ordinarier. Vakthållningen i Pera, Tophana och Beschiklasch är dem anförtrodd och de ombytas hvarje nymånad,

Artilleri-parken , som finnes i Constantinopel , och alla fästningar äro öfverflödigt förledde med canoner, men de hafva ingen bestämd caliber, och Turkarnes förvända sätt att servera dem förorsakar en sådan oreda och en långsamhet i servicen, som är utom all föreställning. Flere af deras Fästnings-canoner äga en högst märkvärdig caliber. Då Engelska fjollan bröt sig igenom Dar-danellerna hände, att en marmorkula af 16 tums diameter skjuten ur en af dessa canoner, träffade fören på ett engelskt skepp, borttog masten och dödade 32 man på däck.

Jen i Isch er i Agasi, Janitscharernes General, är Pascha af 2 hästsvansar och står under Vesirens omedelbara befäl; han är Commendant i Constan-tinopel och Chef för den oroliga milis, som är så känd genom sina fordna bragder, genom den esprit de corps, som förenar med så starka band en så ofantlig massa menniskoi ; men i synnerhet genom de ständiga nvälfningar den åstadkommit 1 Ottomauiska RikeL. Denna Corpsens organisation är ganska enkel; deras instiftelse af Sultan Or-*kan är allmänt känd. De voro den tiden få till antalet, och corpsen heslod af Chrislna slafvar, temligen väl disciplinerade. Orkans efterträdare funno förmånligt, alt öka denna corps,for att kunna ständigt disponera en väpnad styrka, då blefvo Musselmänner der inskrifne, men som deras antal,-icke bestämdes hände att den ökades ansenligt; men då Sultanerne sågo sig nödsakade, att tygla sin eröfrings- och inkräktningslystnad , som var första orsaken till denna corpsens upprättande, hade de ofta stor olägenhet af dess oslyrighet och af de oerhörda utgifter den förorsakade. Då först bestämdes, att livarje Orta icke fick öfverstiga 5oo man; detta antal måste man dock sedan öka till 500, och de aro ännu i dag på samma fot, det finnas dock vissa Ortas, som stiga till looo man, såsom Bostangis, Solaks m. fl., som höra till Sultanens lifvakt.

Janitschar Agan utnämner till alla Officersbeställningar inom corpsen, på ett års tid och erhåller en afgift af hvarje Officer. Han har äfven 6 procent af hvarje Janilschars aflöning; han arfver alla Janitscharer, «om straffas till lifvet; äfvensom alla dem, hvilke dö utan lagliga arfvingar; hans plats kastar af sig en million : äfven han betalar en afgift till Vesiren. Han har under sitt befäl .'i Central-Generaler Eldstadens Agar kallade; de utgöra hans Conseil och efterträda honom efter tur. Den äldste af dem, hans efterträdare i Survi— vans, blir interims guvernör i Constantinopel då han sjelf går i fält. Den andre har Polisen inom corpsen om hand, de 5 öfriga biträda Chefen. 32 Öfverstar, hvilke föra befälet öfver de Janitscharer, som äro fördelade i Provincerna, utgöra, tillika med de förenämda, Corpsens Generalstab.

Det ar svårt, att bestämma Janitscharerna*ftntal 5 ly det ökas eller minskas nästan bteständigti Corpsen består af 229 Ortas. hvarje Orta af 5oo Nefter, ordinarier, som erhålla sold; men hvarje O i ta har dessutom ett större eller mindre antal titulerade och extraordinarier; t. ex.: den 5i:te O rtau, som ar den mast ansedde och mägtigasle; emedan det är den oroligaste, är också den i hvilken hvarje Turk helst vill inskrifvas, den har som vanligt 5oo Neiler, eller lönte, men 5o tusen titulerade eller surnumerärer och 5oo extra. 76 Ortas vistas i Constantinopel ^ de öfriga ligga i garnison i provinserna. Det vore ganska nyttigt att ofta kunna ombyta dessa garnisoner, men de Orlas, som ligga i Constantinopel äro så fruktansvärda och mäktige, att regeringen icke är i stånd dertill. Hvarje

Orta består at följande Öf-ver- och Under-Officerare : Oda Baschi Kamma* rens Chef, han ar Capilaine och llegements-Qvartermästare, och har Compagniets administration om händer, han emotlar Ortans aflöuing alltid lör fulla antalet, fast ofla icke flere än 5oNef-fér finnas; ty han lemnar många numror vacanta, detta är så mycket lättare, som det finnes alltid tusendelals surnumerärer livilke kunna fylla antalet vid mönstringarna. Alla Janitscharer, Nef-fér, hafva en bok , uti hvilken hvarje qvartal qvit-teras, således äger hvarje Orta 5oo dylika böcker. Desse utgöra en slags lifränta, och äro mycket begärliga i Constantinopel, många köpa af dessa qvittenceböcker för ganska ringa pris, och göra sig en säker årlig ränta. Oda Baschi förtjenar ganska mycket på denna olofliga handel, utan att Regeringen kan förekomma eller hämma detta missbruk.

Näst Oda Baschi är Vekil (vicarius), Bairak-tar (fanjunkare), Eski (ålderman), Ousta (eldstadens föreståndare), Basche Caraculluktschi, (Öf-Ver-Köck); 3 Sakka (vattenbärare) i 4 Cdrafcui-s liiklschi (kittelbaräre). Ibland' alla deras Officerare har ingen elt så stört inflytande i soinÖusta-också måste legeringen ständigt söka vinna Öiistah» tillgifvferihfet genom skänker. Oustarne, äro alltid i största sarcidrägt med h varandra* kunna lnéd fett enda örd förmå sin Örtä till Uppror öch åter på lika sätt stilla det; Janitscliarerne re-Spécterå ocli frukta deiii merä ärt sjelfvä janitschar Agan. En Janitschar kail aldrig för livad brott söm helst straffas äöriörstädes an itiöiii siö Orta. Ötri han arresteras af vakteri, återfordrar Öilstän hoiioni öch hart tnåsle då genast utlem-häs , men är det deremot ert, med livilken Oiistari är missiiöjd > så qvärblifvetf här) i vaktens händer> hvilkeil förfel* hönöttl till Ve siren* Cä-jaiida n P a sc h å eller T ö p t sch i Bast-bi* efter omständigheterna. Desse Herrar börjä Vänligen med alt låta gifva hönom bastönaderi och haii blifver sedan ofta strypt* Då eh Järtitschäi’ar iii-stäiiid till Vesiren för något större brott, tillfrågas O lista öhi Oifan vill ännu erkänna höiiom Sörri kamrat, svaras då Ja, så öfVerlemliäs Janitscharerl åt Oiistari., öiii icke, altages hans turban, nian borttaget Ortans tecken, livilket ofta icke kan ske annorlunda än genom afskärande af köttet hvarpå märket är tatuerad t; och derefter blir liah af-rätlad. Uti elt sådant land , der ingen personlig säkerhet finnes, der mehniskolif anses för ingea ting och tusende uppoffras af den styrandes nycker, är naturligt , att fruktan alt mista lifvet skall alstra tillgifvenhet för den > som man anser såsom sin beskyddare. Janitscliarerne njuta den förmån* att få sjelfva utnämna sina Under-Officerare och Oustan väljes alltid ibland de Janitscliarer<jöH1 aro kända för sitt nit för corpsen. Dessa Oustas betraktas såsom eorpsens beskyddare, och de agaså mycken mngt, att Sultanen blifvit icko så länge sedan tvungen att lemna dem tillträde uti Di-vanen. Då de komma derifrån yppa de för sina kamrater, alla fattade beslut och såmedelst är det lätt, att komma under fund med Portens största hemligheter.

Janitscharerne äga stora privilegier, de betala ingen skatt, man kan hvarken pligtfälla dein eller confiskera deras egendom, du kunna blott straffas af sina egna Officerare: dessa förmåner äro tillräckeliga i elt sådant land, som Turkiet, för att väcka hos hvar och en åstundan att blifva inskrifven i denna corps. Fordom låto Euro-

f)érna äfven der inskrifva sig, men delta bruk lar nu mera upphört. Sultanen är inskrifven i den första Orta. Det är brukligt att han går in-cognito till Casernen för alt emottaga sin sold ; den dagen utdelar han åt Janitscharerne stora skänker.

För att blifva upptagen som Janitschar uti en Orta, är nog, alt gå till en af Caserneina lill det Compagniets kammare man vill tillhöra; Oustan betäcker med sin turban den nykomne, som går att kyssa Oda Baschis hand ; han blir då inskrifven, som Surnumerär, efter 2 år blir han extra och efter 5 år Neffér, men då desse såsom besol-dade äro ansedda som tjenare, så äga de titulära och surnumerära mästa anseende. Hvarje Orla har en olika turban, men blolt Nelfér äro tvungna att bära den, de andra Janitscharerne bruka som högtidsdrägt hvita turbaner, men i hvardagslag af någon annan färg. Hvarje Orta har sitt eget kännetecken; och hvarje ledamot har detta tecken på allt som tillhör honom; hus, bodar, båtar m» m. Den första Orlan har 5 iiskar, den andra 2 torn, den 5:dje en canon o. s. v. Hvarje Janitschar bär delta tecken på en rem fästad vid »io'venitrn arm, men oFtast tatueradtpä *jelfva amen; också då vakten vill arrestera en missdådare, eller en tvist uppstår emellan tvenne' Janitschai'er af-hölja de sin arm, gripa till sina vapen för att försvara sig och ropa sin Ortas nummer, genast infinna sig alla deras Joldasch (kamrater), och taga deras parti. Ofta ser man i Constantinopel Ortas slås på detta sätt emot livarandra, flere (lagar å rad på gatorne, utan att de flesta veLa or-, eaken till striden.

Janitschar-corpsen har en stor fana af hvitt «iden , uti hvilkens midt äro med guld broderande verser ur Coranen. Dessutom har hvarje Orta en fana med Ortans märke, men de tecken, som da inäst värdera och som de med andakt vörda. äro deras kittlar. Uti stora ceremonier och i krig häras dessa med ståt af 2 Caraculluktschi, framfor dem går Basche Caraculluktschi, bärande på axeln en 2 alnars lång slef med skarpa kanter, efter honom följer en Sakka. Om någon skulle våga sig fram emellan dessa fyra skulle han bli mördad i ögna-blicket. Om en Turk ser kitteln nalkas måste han stiga upp för att betyga sin vördnad, och vakterne uppställas att göra honeur. Vid sto-Ta statshvälfningar äro ställena, der dessa kittlar finnas , Janitscharernas föreningspunkter. Om en Orta gör uppror, begifver den sig med sin kiltel till något af Constantinopels torg livarest den kullstjel-per honom. Och då denne Orta söker att tvinga de andra att förena sig häruti, borttager den ofta deras kittlar, som då kullstjelpas på samma ställe- Man kan säga att mången Sultans afsättning ^och dod berott af en kullstjelpt kitlel. Om en sadan kit-tel förloras i krig blir hela Officers-corpseu degraderad.

Rymning straffa» mejd slryk under fotsålorna,men i kriga tid blir rnan degraderad och mister öro tipp, Man kan ipke afräUti en Janitschar offenUi-gen; den som blir för brott, dömd Lill döden skickas, till något kastell vid Bosphoren, der man stryper honom om natten och lians kropp kastas i hafvet- '

Hvarje Corps dé ggrd i Cpnstänstinopél är an-förtrod åt 10 N efter, som föi'blifva der på vakt ett år, så vida icke något brott under tiden begås i detta qvarter. Nefférs på vakt äro sittande på ett ujjphöjdt ulbygge åt gatan, en samling af käppar, j stående vid hörnet, äro det enda tecken att der finnes, en vakt, Oflicerarne göra ofta rund för att eftex’se dessa poster; de uppstiga på utbygget, man framräcker dfem Caffé och pipan, och sedan gå de vidare, Men då Janitschar Agan, eller Vesiren går lörbi, gifves alltid åt dessa vakter någon skänk, Dessa poster äro. ganska lönande på det sätt som Janitschaverne begagna dem; ty de för-, stå alt på mångahanda sätt präja de förbigående i synnerhet Rayas. Vid alla högtidsdagar det må vara, Turkiska, Grekiska, Armenianska eller Judiska utbreda de en matta på gatan utanföre vakthuset och tvinga hvar och en, att ditkasta några paras. Qm en brottsling afrättas, är bruk-, ligt att låta hans kropp ligga 5 dygn vid ett Corps de garde, Jamtscharerne nödga clå äfven de förbigående , att betala några paras, De bruka flere andra utvägar att preja till sig penningar och alltid på ett groft och oskickligt sält, deras" Officerare, som dela vinsten, Öfverse med deLla ofog.

Janitschareriie bekomma 5 slags aflöningar* den föpsta är af iq paras (.4 sk. B:co) om dagen och den kan ökas til| en pjaster, soni är det hög-eta någon för sin tjenstålder kan bekomma- Dessutom betalar den Grekiska Kyrkan en taxa åt dem, bestigande sig till sex marker kött om. dft-gen för hvarje Ofta, som vistas i CoiistantinopeJ^Slutligen iå Janitscharerne då de gå ut i krig fåll-traktamente. IJeras Officerare emottaga med en viss högtidlighet hvar 3:dje månad aflöningen för hvarje Örta på en af Seraljens borggårdar; för att sedan dela den (ill hvarje Nefler i Casernen. Efter tre dagar, då en Nefler icke uttager sin aflö-ning, har lian förvärkat den. Janilscharerne kunna vara väpnade efter behag. Före deras aftåg i krig ger Sultanen hvardera af dem 5o piaster, }2 H:d 24 sk, B;co för att köpa sig vapen.

Der finnes en mängd andra corpser uti riket, som kallas regulitra, emedan de emottaga en sold, föröfrigt bestå de alla af titulära Janitscharer; så-dane äro 2 Cavaleri-Regimenten Spahis och Dely Basch; dessa som fordom voro rätt ansenliga äro nu reducerade till 3oo man, utan hästar, caserner och tjenstgöiing: de, hafva sina Generaler och Officerare och skulle i krigstid snart kunna completeras. Der finnes äfven en corps bestående af 8ooo vapensmeder; de äro icke ellev skyldiga till tjenstgöiing i fredstid; de arbeta för egen räkning och erhålla Jarfitschar-aflöniiig, men i krigstid åter följa de med arméen. Jamaks äi'<> också Janitscharer tilj större delen hörande till den 25 Ortan ; de äro 25 tusen man och aflönas som Janitscharer i fält, De hafva en General, soin vanligen väljes inom deras corps, och de äro organiserade såsom Ortas. De ligga i garnison på fästningarna, som äro belägna vid Bos-

Sharen, eljer rättare de äga dem i besittning, .egeringen har ingen magt öfver dem ulan deras chefs bifall. De utgöra en slags republik nästan vid Constantinopels portar, Sultaq Majiumed har* bjudit till, att draga dem ur dessa fästningar, eller åtminstone förmå en del af dem, attmarchers emot Grekerna, men det har hittills varit fåfängt,

Degse Jarliaks ^fsatte Sultan Selini, tlå Cabfia3ge Oglu var deras General: denne tilltagsne man fann alt lians magt under Seliras regering blef dagligen mer ocli mer vaklande; han insåg Rit de reg ill ie re troppar, som organiserades, och som voro Sult;men hell och hållet tillgifne, skulle 6nart kunna tvinga honom till lydnad och att öf- i verlemna de 6 Castellen han innehade; han beslöt således, alt afsätla Sullanen och nedergöra eller skingra N i z am d ge d i Is. Han samlade sina Ja-maks vid Bujukdéré och marcherade emot Con-stanlinopel. Fastän denna operation drog ut 2 tlygn och Bujukdéré ligger endast 1 timmars väg ifrån Constantinopel, blef dock Sultanen icke underrättad om dessa rörelser förrän Jamaks voro nära intill Conslantinopels portar. Han afsände då endast en af Seraljens Officerare, för all fråga j Cabadgi Oglu, Iivarföre han koin till Constanti-liopel utan Sultanens ordres. Denne svarade, alt lians Jamaks hade anspråk, hvilka de ärnade göra gällande. Sullanen tvekade länge om han skulle låta sina N i z a in d g e d i t s rycka ut, hvilket desse, som insågo det kinkiga i sin belägenhet, ifrigt önskade, men innan han faltade något beslut, be-gåfvo Jamaks sig lill Janitschar-Casernerna , bort-togo deras kittlar och stjelpte ikull dem på Hippodromen. Alla Janitscharer i Constantinopel samlades tlå ; Cabadgi Oglu sade dem, att Sultanen då han inrätlal de nya reguliera tropparna Jiade för afsigt, alt upplösa Janitscharerna och att han blott väntade elt gynnande ögonblick, för att låta mörda dem alla; att Ottomaniska Riket, som var det rnägtigaste och ärorikaste i verlden , liade förvärfvat denna glans endast genom sin lydnad för Profstens bud; att således hvarje nyhet vore ett brott, och att den nyhetskrämare, som ville införa sådant, vore ovärdig att styra de rältrogna. Sultanen beslöt enlligen, att låta Ni- i gamdgedits marchera emot Rebellerna, mendenna for sent gifna befallning, tjente endast, alt göra deras undergång s:i^er, som icke föi enärfö sig med Janitschavwna, hvilka genast utropade Mehemet till ti ull an. Selim blef innesluten ull C af fas.

I början af Grekiska revolutionen ville dessa Jamaks komina till Constantinopel för att mörda alla Greker, deras hufvudmän voro dock nog mäg-tiga och kloka för alt förhindra delta våld . men Sultanen, som insåg huru lilet man kunde lita på desse hufvudmän, befallte Paschan af Brussa, att med sin corps af 5o tusen man slå läger vid Bu~ jukdéré, under förevändning alt försvara Bospho-rena inlopp emot ett anfall från Ryska sidan, men egentligen, för alt förekomma de oordningar, som dessa Jamaks ville åstadkomma. Så snart det lyckas en missdådare, att taga sin tillfljckt (ill dessa Jamaks och blifva intagen i deras corps , kan ban trotsa rätLvisan; ty de kunna icke straffas af andra än sina egwa^Öfficerare. En Jamak gifler sig aldrig med någon annan än en Jamaks dotter, och flickorna få icke gifta sig med någon annan än en Jamak. Dessa Jamaks idka vanligen fiskare- och roddare-liandteringen. De byggde i början hus ikring sina caslell, som nu utgöra stora byar hvaraf Killa och Sariari äro de största. Det erforderliga antalet till Castellernas vakthållning tjenstgör en månad , hvarefter de aflösas af andra. Ofvannämde äro de enda på ständig fot varande troppar i Oltomaniska Riket. Fordom fanns der äfven militair-förläningar, kallade^ ti mars; deras inneliafvare voro förbundne, alt balla 200 tusende man kavalleri alltid färdigt, att ga i fält, nien de hafva nu mera blilvit uppbäfna i anseende till de missbruk, som insmög sig. Dessa Timars lemnas nu åt Pascharna och andra Ämbetsmän, som betala en viss afgift till Slats-Cassan.Hvarje provins skall i krigstid beslå sin Cori-tingent. Del hela borde uppgå till 38o tusende inari utrustade och underhållna, men Paseharne beliållä penrtiugärne Ocli anskaffa vanligen ej mer än Jjerdedeleri af cönlingeiiten < urtder förevänning, | alt manskapet deserterat. Hvarje Pascha här siri lifvakt, som består af Kavaleri och Infanteri, öclt Som uppgår till 4 tusende man lör Paschar med tre hästsvansar ocli till 2 tUsert för Paschar med två, hvaraf hälften måste gå ut i fält ocli andrst hälften cjvarblifvä till prövirlcens värn; det förhåller sig pa lika sält med Muselirns , Voivoders öch andra Ämbetsmäns lilvakt. Delta Ulgör eit disponibel styrka af tillsäiiimans i8o tusende marh

Det gifves flere satt alt värfva tröppar i Turkiet Under påslående krig, som användas då regering eri icke anser de ordinära såsom tillräckli^e. Det allmännaste sättet är, alt Utnämna Bing- I baschi, (öfverslär) som farä omkring i landsorterna Och värfva manskap' de betala 25 piaster i värfning för hvarje UtrUstad karl, han erhåller dessutom lifsmedel och 5 piaster månäteligeri i lört* FÖr ert Ryttare med häst betalas 4ö piaster, 7 piaster i månadert och foder. Hoppet alt rikta sig geuom plundring är en mägtig lockmat, som gör atl man ganska lätt kän samla 100 tusende man på delta satt. Nuvarande Paschan af Egypten var Cltef-för ett dylikt Regemente värfvadt i Albanien Och som kom till Aker, då denna fästning belä-> giades af Fransmännerna.

Då Mahomets fana utsattes Öfvergifva Museimän hus ocli hem och bilda cohortef af i5o man, välja sig anförare sjelfva och aftåga till arméen, Detla médel användes dock endast i högsta nödfall, ty dessa troppar äro landsplågor, ödelägga allt, som träffas på deras väg, öch göra byar oclifläder i sitt eget land större skada än de tillfoga fienden. Fem lusen man frivillige begärde, att få rycka i fält då Yalachiet och Moldau uppreste sig, Sultanen samtyckte härtill och gaf dem far-tyq, som skulle föra dem ända till Varna; deri-gtnom ville han förekomma de excesser de skulle begått om de genomtågat Rumelien. Vid afresau ifrån Constantinopel mördade de 5o till 40 matroser på några Europeiska skepp, ntdrefvo flera Grekiska hus vid Bosphorens slränder; då de hunnit till Tarapiä en mil ifrån Constantinopel stego de i land och förstörde två Grekiska byar; de lå innevånare, som undgingo mördarnes svärd* måste tillbringa flera dagar i hergen , utblottade på allt. Då de anlände till provinserna* som re-* dan hade biifvit underkufvade, fortsatte de sina förödelser, och då man ville tvinga dem att åter-* vända hem, antände de staden Bukarest och plundrade flera qvarler. Sullanen kan omöjligen hindra sådana rysliga ulsväfningar, hans goda vilja hade vid ett sådant tillfälle biifvit ansedd såsom en brottslig partiskhet för de otrogna, som re-» bellerat emot de rällrogna, sina Herrar.

Jag afreste ifrån Constantinopel tillPersien, åtföljd af en Tartar (Turkisk Kurir); man brukar att hafva en sådan med sig, då man reser i Turkiet* denna försigtighet är så mycket nödigare* då man skall genomresa provincer, så litet hyfsade och så litet besökta utaf Europeer* som Anatolien. Det gitves många ställen, der* oagtadt man är åtföljd af en sådan vanligtvis ganska fruktad person, man dock har största svårighet, att kunna bekomma hästar och lifsmedel, och jag har vid flera tillfällen sett Tartaren nödsakad, att med pistolen i hand tvinga gästgifvarna till någon billighet. Man kan svårligen göra sig ett begrepp om dettii sättatt färdas , så olika andra länders; äfven de som känna både Constantinopel och Turkarna kunna icke göra sig ett begrepp derom utan alt hafva sjelfve inträngt i det inre af landet.

Vi foro öfver JBospboren, Lindade på Sculari, en af Constanlinopels förstäder, af Delphiski oraklet benämnd de blindas stad, der stego vi till häst och anträdde resan till Persien. Afstån-det emellan stationerna är icke noga bestämdt i Asien; det förefaller otroligt, att, då man ständigt färdas i fyrsprång såsom Tartarerne alltid bruka, hästarne kunna uthärda 5 ä 4 svenska mils väg, som är vanliga afståndet emellan stationerna; också medtagas alltid, ett par hästar i reserve, som man vid förefallande behof begagnar, då den man förut ridit lemnas qvar på vägen och medtages af skjutsbonden vid återresan. Skjutsem i Turkiet betalas af Regeringen; på del sätt, att man anslår en viss summa för hela vägen och på hvarje ställe der elt ombyte inrättas, erhåller enlrepre-neuren så stor del deraf som svarar emot det antal häster han är lörbunden alt hålla. Tartarerna som äro föx-sedde med Sultanens firman erlägga inga skjutspenningar, men måste bestå Gästgif-varne och Skjutsbönderne drickspenningar, hvilket alltid föranleder alfvarsamma tvister dem emellan. Om en Tartar är missnöjd med någon af de hästar han fått, äger ban rättighet att afhugga hans svans, hvarigenom hästen är för alltid kasserad, också hotar han ständigt dermed, så snart hästarna icke springa nog fort.

Scutari fastän en af Constantinopels förstäder kan dock anses som en egen stad, i anseende till sin vidd och befolkning, hvilken öfverstiger 60 tusende innevånare, vägen som går derifrån är på begge sidor omgifven af praktfulla grafvårdar;ly de förmögnare ibland Turkarna i ConslaiUino-pcl låla begrafva sig der, på det alt deras aska må hvila på Asiens heliga jord. \i anlände om aftonen till Ismid, fordna Nicomedia. Oemia stad har nu mera ingenting märkvärdigt, utom en ganska rymlig liaiiiu , hvaiiirån mycket hvete uL-keppas.

I Turkiet finnas inga värdshus, utom i några sjöstäder. Caravan-Serais, hvilka finnas i några al' de in i landet belägne stader , äro stora byggnader livarest del lemnas resande, elt rum lörsedt endast med en rönnatta och en vattenkruka. Tar-tarerne, som aldrig uppehålla sig längre tid, hvarken natt eller dag, än som behöfves för att ombyta hästar, stanna alltid vid något Cafifehus ; en inrättning som icke saknas i den minsta Turkiska by. En Divan som intager 5 sidor af rummet, och är försedd med rörmattor, erbjuder de resande och öfriga gästerna tillfälle att sitta eller ligga; om man åstundar mat , låler Kaffehusvärden lillaga någon Turkisk rätt i sitt Harem. Dessa Caffegis äro äfven ställets barberare. En leck-nin«r af en sådan Turkisk Kaffené skulle framställa en rätt löjlig och mångfalldig karica-tur. Man ser der, på en gång, personer, som sofva, andra rakas, äta eller röka, längre fram en rättrogen, som förrättar sin bön med lika stor andakt som uti Moskéen under det, att slraxt vid

hans sida en kringvandrande Dervisch sjunger och spelar man gala. Samtalet är alltid allmänt, man politiserar mycket, och man kan väl föreställa sig alt detta är ett ganska narraktigt kanstöperi. Man är angelägen alt inhämta nyheter ifrån huf-•vudstaden; så fort en Tartar anländer infinna sig alla ansedde personer på stället, genast på Caffe-huset; men, än värre är det, då en irämling, en Giaur, anländer; ty då blir det en förskräckeligträngsel afqvinnor och barn vid dörren; emedan det icke är dem tillåtit, att träda in i Caftehuset. Turkarne tycka om främlingar, som tala deras språk och känna deras sedvanor, och ulan all vilja tillstå det för sig sjelfva, erkänna de inom sig deras öfverlägsenhet; inre Asiens invånare i syn-r lierhet Förmoda, att del är nog alt vara Europé för att kunna bota alla sjukdomar; också knapt anländ till en by, blir man slraxt omgifven af alla ställets sjuklingar , som fordra bot"- för sina krämpor. Man kan häraf finna huru besvärligt och tröttsamt det är alt på detta sält i sporrsträck i-ida 25 k 5o dygn och ingen hvita njuta de få ögonblick, som till rast äro bestämda. Caravaner-ne använda månad på denna resa.

En beskrifning öfver landet ifrån Constantinopel til! Persien; hvilket beslår till större delen af usla byar, omätliga skogar, och eländiga vägar vid hvilkas danande meimiskohanden icke haft någon del, som också inträliar med alla landsvägar i hela Turkiet; skulle ganska litet interes-sera; jag förbigår den således.

De förnämsta städer, som man genomreser äga ingen ting anmärkningsvärdt, A masi a, T c-kat, der vid finnas vackra koppargrufvor; Erze-1'um och Kars äro de folkrikaste, denna sednare 3r bäst befästad af alla städer, som ligga j>å gränsen emellan Turkiska och Persiska" Armemen. En rund mur, teniligen hög, af huggen sten , med skottgluggar för handgevär, omgifver fästningen, i hvilken befinnas caserner bebodda af 2:ije Janitschar Ortas, som der ligga i garnison, några Canoner, uppsatta på träställningar, så höga som muren, försvara denna fästning; på detta sält ungetärligen äro alla fästningar in uti Jandet beskaffade, de anses ganska starka, då inu-pen Sr af sten i stället för af jord, såsom Erzerliras ringmur, löpgrafvar finnas sällan. Tre svenska mil ifrån Kars ligger byn Nakchivan, vägen deri-från till Persiska gränsen, belägen 2 mil längre bort, är den farligaste för de resande; ty der ligga alltid Curdiska flockar, som lurande på rof och plundring 5 säkra om straflöshet, så snart brottet blifvit begånget på främmande gebit, begå stora våldsamheter. Anlände till Nak-r chivan togo vi qvarter liksom ville vi tillbringa nalten derstädes, vi accorderade med en trupp af 20 man, som skulle escortera oss dagen derpå , men emot midnalten satte vi oss i all tysthet till häst, och genomforo i fyrsprång i mörkaste natten skogar, kärr, berg och steniga dalar, med pi-? stolen i handen och lysnande till minsta buller. Det är högst, besynnerligt att Asiaterne i allmän-* het, och äfven Araberne. som äro så berycktade stråtröfvare, hafva en så åtgjord vedervilja att anfalla naitetid. Vi redo förbi en Curdisk flock på 10 stegs afstånd ; desse sulto i ring på marken och rökte helt lugnt. De ropte att vi skulle stanna , då de sågo att vi voro blott 5 man, men vi voro redan så långt förbi , att de icke kunde tvin-s ga oss dertill. Frukian att råka ut för en ny flock, som blifvit uppmärksam genom de skott, som desse aflossat efter oss, gjorde att Tar t aren ville gå öfver floden på detta ställe. Denne flod kallas Zengui , kommer ur en sjö vid Eri-van och kastar sig i Arax. få af Asiens floder äro försedda med broar, nian måste vada öfver dem; vid de tillgängligaste ställen finnes alltid folk , som för en ringa penning hjelper resande öfver floden. De hålla sig tillsammans 5 eller 4 med långa stafrar i handen, bryta på detta sätt strömmen, då vadar man öfver litet nedan-före dem. Vi kaslade oss uti, och oagtadt ström-mena häftighet, på detta stället, förmodade vi attdel icke borde vara farligt, all denna årslid våga sig öfver utan vagvisare. Men den arme Tarta-ren var nära, att blifva offer för detta företag; ty hans häst ville icke fortfara alt simma emot strömmen, ulan blef bortförd ocli kullkastad. Mörkret och vågornas brusande hindrade oss, att se och höra honom; med största möda hmino vi öfver. Vi följde sedan stranden och ropade honom länge, ändteligen lyckades det honom alt simma i land, men hästen blef borta.

Vid gryningen anlände vi till första Persiska slation, en tämligen ansenlig by Amamloii; der-ifrån till Erivan, den första befästade staden på Persisk bolten, är hela 8 milen igenom ett slätt land, bebodd om vintern af Curder, som hafva der sina tält , men öfverfalla icke de resande på detta ställe; ty deras chefer skulle blifva ansvarige för de våldsgerningar de begingo. Cur-derne äro utan gensägelse de djerfvaste banditer liäst Mingrelierna; deras enda sysselsättning är, att till häst vakta sina hjordar, deras qvinnor äro sysselsatta med spinning, förfärdigande af mattor a.f Kamelhår , ystning ocli att garfva fårskinn. Dessa qvinnor hafva snart sagt icke mennisko-skepuad; de

äro halfnakna, deras röst och utseende är vi^dt, jnan fasar vid deras åsyn, i synnerhet då man vet att de äro mera rofgiriga än deras män; de se med ledsnad, att desse låta resande fara förbi utan att brandskatta dem. Cur-derna bo under tält, som äro väfda af tagel; då man måste färdas nära dessa boningar finna qvin-norna, sotn alltid vistas der, ett stort nöje alt skocka sig och stena de förbifarande. Hyfsningen i många länder beror af qvinnornas belägenhet och inflytande i samhället. Känslan för ära, ädelmodet, mildheten och artigheten alstras af begäret, att behaga det vackra könet. Man kandå lä!t föreställa sig huru mycket Curderne också ledas af begäret, alt behaga sådana qvinnor, om hvilkas otäckhet jag sökt gifva elt litet, fast ofullständigt begrepp.

Deras religion är den Mahomedanska. De slå ta ger om sommaren i bergen, der de valla sina hjordar ocli om vintern på slätterna. Hvarje by bestående af 10 å 12 tältlag är styrd af en Aga. Alla dessa Agas lyda under en Curdisk Prins, vald af detta folk till Oeras Öfver-Herre. Han vistas i en by i Curdistan, hvarest Schaken i Persien gifver honom ett visst underhåll, för att vinna hans tillgifvenhet. Curderne äro tappre och rida förträffligt. Deras vapen äro ett par pistoler, en dolk, som de bära i hället, och en lång bössa, som de sällan nyttja och som de bära hängande öfver axeln. Då de anfalla, kasta de ett spjut af jern under ridandet i fyrsprång. Jag har ofta sett dem med detta vapen genomborra en häst på 20 stegs afstand. De hafva ett sådant spjut på ömse sidor af sadeln. De betala till Schaken delen af sina hjordars afkastuing, och en tredjedel af alla hästföl, som böra lemnas vid elt års ålder och utväljas af Saranet Chin , herdarnas förman. Deras hjordar äro ganska talrika, och öfverhölja ofta fälten så långt synen kan sträcka sig. Deras handel är ganska vidsträckt, de fara omkring till alla Persiens städer, och till många Turkiska, för att sälja Kameler, Mulåsnor, Hästar, Får och Buflar, de behålla blott honorna för afveln skull. De anse stöld såsom loflig och berömlig, då den sker med väpnad hand. De berätta sina egna och sina fäders röfverier såsom något utmärkt hedrande. De uppresa sig ofta emot Regeringen, och upproret består deruti, att de begifva sig i massa till Turkiska gebitet. Pa-scharna i Van och Kars reta dem ofta dertillgenom det löftet, att de skola erlägga mindre dryga skatter äu under Persiens styrelse Prins Ab-bas Mirza, hvilken styrer denna provins, skickar då troppar, som tvinga dem att återvända* men det kostar ofta mycken möda och många strider. .Tag har sjelf varit anställd vid eli af dessä expeditioner. som äro i synnerhet vådliga i or Oificerarne, efter hvilkas lif Curderne i synner-het ifrigt trackta.

Då en Curd vill gifta sig kommer han öfverenä med brudens fader om lösen. Den beslår af Får i Kameler, Mattor, men sällan af Penningar. Sedan Contraktet blifvit underskrii vit i Prestens närvaro, blir den förlåfvade prydd med sina bästa kläder, man målar hennes ausigte på Turkiska viset, med Cypresser på begge kinderna, en gyllene stjerna på hakan; allahanda blå-blommor* öfver ögonbrynen; händer, lotter och hår färgas röda; qvinnor som idka delta handlverk blifva tillkallade för alt pryda henne på della sätl) men ofta otåliga deröfver att se deras arbete förstöra» genom de lårar, som sorgen att öfvergifva sina föräldrar ulprässar af somliga flickor, misshandla de dem och liota tillika att icke göra några granna teckningar. Sedan bruden blifvit fyllest putsad, ställes hon vid skymningen framför sitt tält med två hönor i händerna, dem hon tvingar att skrika; brudgummen kommer då till häst, åtföljd af några sina vänner och bortröfvar sin tillkommande, som han förer hem till sig oclv förblifver med henne ins längd i 4 dygn.

Midt på en omätlig slält emellan Amamlott och Erivan , höjer berget Ararat sig majestätiskt. A rar a t kallas af Perserna Maeis; dess belägenhet på midlen af en slätt gör* att det synes så mycket högre, och om konsten bidragit tilldess danande* hade det varit omöjligt, alt skapa en fullkomligare sockerlopp på en jenmare och vidare plan ; denna besynnerlighet gör taflan ganska märkvärdig. Det är omöjligt att komma till bergets spets; den fina rörliga sanden, hvarat* det består och den eviga snön hindra ett sådant i örelag. Armenianerne hysa dessutom en djup vördnad för detta berg , på hvilket de försäkra, alt Noaks ark ännu befinner sig. De berätta en mängd underverk ocli bestraffningar, för hvilka de varit utsatta, som sökt uppklättra på berget; ty Armenianerne anse det, som elt ohelgande, att våga nalkas detsamma. Vid foten af berget ar ett Ar-menianskt kloster kalladt A ra lik; det påstås , alt Noak bebott delta ställe, sedan han steg ur arken ocli planterade vinrankan deromkring .• ock» så öfverflödar detla land af vin: vinet är gan-

ska godt. och säljes för 5 R:d B:co lasset, som består af 15 kannoi. Tre mil ifrån detla kloster ligger ett annat, som Armenianerne kalla E ch in ua-ain och Perserne Uche eglisié: det liknar mera en fästning än elt Munk-kloster.

Armenianska Patriarken vistas der; han bär titel af K h ai r A b ad (Alimännerlig fader). Man finner i kyrkan, som ar prydd på det pragtfullaste, flera reliquier, alla föremål för A rmMi iarternas dyrkan. Klostret är ganska rikt. Patriarken finner särdeles nöje uti att, ortigifven af all sin pragt, emottagä Christna främlingar, han sitter då på en thron och betjeriås af omkring 5o Mttnkar. Han liknar en Keli k, som man förvarar, prägtigt infattad ; ty hgn ar öfverhöljd mfed guld ocli ädla stenar af stor skönhet och värde. Han visar sig alldrig i denna skrud, föf landets öfriga innevånare, utom för Armenianernaj ty en sådan rikedom skulle fresta Cilrdernas 1'olk'st-nad ; han ,och hans JV[unkar' visa sig VväWorp. •.{ sitt vttre, ganska torftiga. Detta kloster står -.-jjuunder Rysslands beskydd; men betalar skatt tili Guvernören i Erivan . och Sebaken sjelf reqvire-rar ofta derifrån ansenliga summor under namn af lan. Dess förnämsta inkomster beslå i försäljning af den heliga oljan, som Patriarken ensam kan inviga eller "helga och som skickas vidt omkring ända till Constantinopel och Peltersburg. Det finnnes öfver 4o andra Armenianska munk-kloster i Persien, och 10 Nunne-kloster, hvilka underhållas af Armenianernas gilinildhet. Sladen Eivivan är belägen 2 mil ifrån ofvannämnde kloster; den är väl befästad af Nalureu , som synes hafva danat detta ställe till en fästning; en Engelsk Off.cer fullkomnade dess fästningsverk 1809. Den emot-stod Ryssarna i 5 månader, och arméen, som belägrade densamma, måste öfvergifva sitt företag lör att marschera på Tabris; men Abbas Mirza , nu Varande Schakens son, följde Abbas den stores efterdöme, härjade hela landet, bortförde in-vånarne, då Ryska arméen, sedan den framträngt i ödemarkerna och gått öfver Arax, nödgades i brist på Jifsmedel att återvända och passera öf-vej- Caucasus.

Det finnes tvenne slags provins-guvernörer i Persien, Sardar Kan, befallningshafvande Herrar, och de små Guvernörerne Kulombeg ; i krigstid förer Sardar Kan befälet öfver så väl Ku-lombegernas, som sin egen provins's troppar. Hvarje Lans vidd beror af den gunst, uti hvilken dess Guvernör står vid hofvet, och ofta til— lägges den ena en del af det angränsande Länets gebit. Ofvannämde tvenne slags Guvernörer äro oberoende af hvarandra; och styra sina Län efter godtfiimande, fastän det är dem anbefallt, att följa ile instructioner de erhållit vid sitt utnämnande. Nödvändigheten att skaffa medeltill underhållande af sin yppiga hofhållning, till skänker åt Konungen och alla hans omgifningar , och slulligen till besparingar i händelse af onåd, gör alt de plundra lolket på allt möjligt vi*. Då förtrycket blifver för stort, klaga bönderna for Konungen sjelf, dock oftast förgäfves; om tillfälle till klagomål icke kan betagas dem af Ministrarna och de stora, som äro af Guvernörerne inulade, föregifva dessa för Kungen alt klagomålen aro antingen öfverdrifne och ogrundade eller använda de en mängd hemliga konstgrepp för alt göra de klagande ulledsna; ly uppenbarligen våga de icke alvisa dem: om desse, det ongtadt, vinna företräde hos Konungen, hvilket i Persien är ganska lätt; ty han står flere timmar om dagen i Palatsets port, för att skipa lag; blir dock det onda oftast blott värre; ly om Konungen döm-mer Guvernören, tiil något strafl , måste denne för att blidka honom skicka dyrbara skänker, som förr eller sedriare betalas al folket; om deremot Guvernören blir afrättad , händer ofta att hans efterträdare blir ännu mera rof-girig; alla dessa omständigheter verka så att sällan några klagomål framkomma till Konungen.

Guvernörerne äro envåldsherrar i sina Län, hvilka styras på samma sätt som hela riket; deras hof är alldeles på samma fot, som Konungens, deras embetsmän bära samma tillar, men äro mindre lönte än den förras. Guvernören i Erivaij ar Sardar Kan. fast denna provins iilliiörer Ab-bas Mirzas förlän ing; Guvernören drar deraf en årlig behållen inkomst af 20 tusen tomans (200.000 R:d B:co) utom de extra inkomsterna. Hvarje Län i Persien afkastar ungefär lika myckel.

Hos hvarje Guvernör finnas 5:nc ,

utnämnde af Rouuugpn, för atl bevaka df snne, <'>> hafiemua rapport, så väl öfver lians uppförande söm öfver allf livad, som tilldrager sig i Länet. Dessutom utnämner Konungen alla städers (Da-ragué) och fästningars (lan) Guvernörer. Des-se ärq oberoende af Läuets Guvernör och blott ansvarige lör Konungen,

Konungens inkomster af hvarje Län indelas i ordinära och extra: de förra hestå af eu bestämd taxa på hvarje Läns alster och som lefve-reras in natura; de användas till underhåll för hela hofstaten och utgör 5 procent på bomull, silke, lobak o. m. d. Skäukerne, som Guvernören oc!) öfrige Ämbetsman måste gifva, beslå nf det sällsyntasle och bästa af alla provinsernas alster. Dessa kalläs extra; ty de äro frivilliga men får icke uragtlåtas. Konungens

öfriga ordinera inkomster bestå i tull-afgifter, förpackt-ningar,; och årliga tributer, som kringvandrande liorder bétaia, men i synnerhet i afgiflen för rinnande vatten. Allt vatLen tillhör Konungen, ocli som det är rent af omöjligt, att jorden i Persien kan frambära någon frukt utan vattning; måste hvar och en , som dageligen behöfver en vat-tenådi'a på sin jord betala derföre något visst.

Alla tjenstemän i Persien ifrån den högste till den lägste hafva såsom lön ett bestämt stycke jord, som åtföljer tjensten, Konungen är på samma fot; ty en tredjedel af hvarje provins anses, som. hans enskildta egendom och kallas Kasch S o !i a k (Kronogods). Denna del af Länet är oberoende af Guvernören, en särskildt förvaltning, under en Vfesirs inseende, har sig uppdragit, alt bortarretidera och draga fördel af, denna jord; den betalar lika med all enskildt jord, som bortarren-deras, éo procent af aifcastningeii.Guvernörerne i Länen äro äfven domare så väl i civil sotn criminalmål, rnen kunna icke , såsom det brukas i Turkiet, dömma till döden Utan Konungens särskildta tillåtelse; de dömma också heldre till böter, som enligt författningarne skola tillfalla Konungen, men hvaraf de sjelfva behålla största delen. Hvarje Guvernör nödgas hålla en Ageni. vid hofvet för att beva a hans in-teressen, handhalva Guvcrnementes angelägenheter och underrätta huru Kungen är sinnad emot honom.

Ifrån Erivan till Tabris räknas 5o Fars seng, det vill säga 20 svenska mil. fordom var hela denna landsLräcka mycket befolkad och väl odlad; der funnos treime ansenliga städer, Nak-schivan, der en Kulombeg residerat; Maraan, hvarest visas en stenhop, som påstås vara Noaks graf, och Sofian; men Abluis den store för att hindra Turkarne alt befästa sig der och finna lifsmedel då deras arméer inföllo i Persien, förstörde städerna och byarna samt boj tllyLtade alla innevånarne. I sista kriget med Ryssarna gjorde Abbas Mirza på samma sätt, han lät härja och uppbränna allt, liJl och med träden; man börjar nu åler att odla landet, bygga hus af ler och ut.-gräfva hålor på kullarne till bostäder. Landet är mycket fruktbärande; ty floden Arax genomskär det och begagnas till vattning, men der synes icke ett enda träd; denna brist ger landskapet ett be-dröfligt utseende.

Det finnes ingen ordentlig skjuts i Persien; så snart man anländer till första gränsestad, erhåller man en T s c h op ar (Curir), som åtföljer den resande. Desse Tschopar taga hästar hvar helst de anträffas och ibland älven af resande på vägarna; man kan icke undvara en sådan följesla-gare om man irke sjelf är i Konungens tjcnst; ly då är nia» Tschopar sjelf och i denna egenskap oantastelig i Persien till den grad , all. 0111 en Armenian är Tschopar k 11 lian misshandla en Maho-medan, ulan att denne vågar beklaga sig.

Regeringen , som är ganska misstänksam, lem-nar främlingar sådane Tschopars, för att gifva akt på dem, desse hafva hemlig befallning att. icke föra främligen i det inre af landet, utan endast på större vägar. Under mitt vistande i Persien, biet en utländsk resande, som man misstänkte hafva kommit för alt taga kännedom af landet, lönnmördad af en Tschopar, som säkerligen hade fått hemlig befallning derlill; ly mördaren, som var Konungens slaf blef icke straffad. Tchopar äro egentligen Rikets och Guvernörernas curirer, ty det linnes nu ingen annan postgång i Persien tastän det liar varit första landet, der en ordentlig poslgång fordom först inrättades. På alla vägar äro byarne förbundne, att bestå dessa Tschopars hästar, nattläger och förtäring; detta afdrages sedan på de årliga skatter, som byarna skola utgöra: vanligen hota Tschopars de resande, som de möta, att taga deras hästar, för aLt präja sig till några styfver; de resa för öfrigt ganska fort och det finnes få länder hvarest curirerne färdas fortare. Tscho-parerne, som Konungen skickar, äro vanligen stora Herrar med vig tiga uppdrag och fara alltid med en stor svit.

Man far öfver Arax vid Sofian på en stor färja; ty' denna flod är så stark, att man icke kan anlägga någon bro öfver honom; den har sin upprinnelse på berget Ararat, och skiljer Arme-nien ifrån Aderbedjan (fordna medien) och kastar sig i Csspiska hafvet.Nejden omkring Taforis är behagligare än hela den trakt inan genomreser ifrån gränsen ända dil; trägårdar och popel-planteringar omgif-va staden. Fästnings-verken äro uppförda på Europeiska viset af eti Engelsk Fortifications-Officer. Mau kan med skäl säga, att. sedan Abbas Mirza valt Tauris till sitt residens, har denna stad blifvit. den starkaste Asiatiska fästning. Staden är skyddad på norra sidan af en ulgrening af berget Taurus och en ströin, som liar sill. ursprung i nämnde berg flyter igenom staden ocli kan be ^ gagnas till att fylla den första löpgrafven. hvilken äi? 4o fot bred. Tauris är icke mer hvad den fordom varit. Under Abbas den store bodde der 800 tusende men;,iskor; den var heryklad för sina sköna byggnader, sina Moskéer, Bascarer

och Caravan Serai'; alla Indiens handlande, som reste till Europa föro genom Tauns. Det finnes knapt något ställe i verlden der jordbäfningar så ofta förefalla; i Februari månad 1817 räknade jag nitton. Hvarje år förefalla vanligen lika många i nämde månad, men om elt eller annat år går förbi utan jordbäfningar, gör den första, som då inträffar, stora förödelsei-. Dessa jordbäfningar äro besynnerliga i anseende dertill, att jorden under skakningarna öppnar sig fläck-tals, och det på hela två mil omkring staden. För 3o år sedan förstörde en jordbäfning denna stad, en del af dess innevånare blef uppslukad: det var 5:te gången, som släden blifvit förstörd af jordbäfningar , sedan dess grundläggning af Califen Harun år 160 af Hedgira. Mau har länge tvistat om denna stadens ioidna namn, men är dock nu tämmeligen ense oin , att Ecbatana, Mediens fordna hufvudstad, var belägen häromkring. Den har ofta varit eröfrad af Turkarna men sedan Tamas Kuli Kan, hafva alla deras försök att återtaga den, varit fruktiösa. Den ford-6 i

na staden var byggd af tegel; man ser äiirfu dess l-uiner på el t litet afslånd ifrån den nya. .Befolkningen i Tauris uppgår för närvarande endast till 60 tusende menniskor. Husen, 6 till 7 alnar höga, äro bygda af ler , af en enda våning och några trappsteg upphöjda öfver marken; taken äro platta ; hvarje luts är omgifvet af en ganska hög mur också af ler, så att man pä alla gator, ser endast höga murar med små portar så låga, alt inan måste bocka sig för alt komma igenom. Detta gifver denna staden ett besynnerligt och ganska bedröfligt utseende. Solen.s strålar, som återkastas från alla dessa höga murar och från gatorna, som bestå af en hvilaklig lera, icke stenlagda, göra den odrägliga sommarhettan ännu odrägligare. Inom dessa murar finnas ofta llere gårdar och angenäma trägårdar försedde med många springbrunnar.

Prins Abbas Mirza , nu regerande Schak Fyttej Ali Kans, äldste son, är Guvernör af Provinsen Ad er b ed j an och residerar i Tauris. Denne Prins tyckes vara danad, för att. ålergif-va Persien den glans och magt, som delta rike ägde innan det blef i så inånga år sönderslitet af den tvedrägt, som uppstått emellan dess särskildta Guvernörer, hvilka alla trodde alt kunna tillskansa sig högsta magten och uppstiga på S of ier nas thron. Prinsen är begåfvad med aila erforderliga egenskaper, som kunna tillvinna honom sina un-dersåtares kärlek. Snillets behag, mildhet i tal och seder, nedlåtenhet, en stor lätthet alt fatla •andras och meddela sina egna tankar; eLt ojemn-förligl minne; mycken skapsinnighet i omdöme, som är en så nödvändig egenskap i detta land, der regenten är domare i sista inslaniien, utan att någon annan lag leder hans domar, än hans vilja och välbehag, Alla dessa stora egen-skaper fördunklas' dock af en stor själs svaghet och en oöfvervinnerlig benägenhet, att låta missleda sig af andra.

Hans bror Ma hm u d A1 y M i r z a. som var född samma dag, och hade lika rätt till thronen , var af ett alldeles motsatt lynne: vild, stolt, häit.ig ocli förfärlig i sina pasioner och laster: ansedd som blodtörstig, äfven i Persien , der,elt menniskoliC skattas så ringa; men fapper, o förvägen, och orygglig i sina beslut. Sådaae vore de två Prinsar, hvilke voro födde till att täfla med hvarandra om den Persiska kronan. Co lera Morbus, som bortryck le Malnnud Ali Mirza i seg rens sköte vid Bagdads porlar under kriget emot Turkarna, bar befriat Persien ifrån elt. inbördes krig, som ofelbart inträffat emellan begge bröderna, efter nu regerande Schakens Iranfälle. Större delen af Schakens öfriga 'i'] söner äro Guvernörer i släder och districter, men de äga en så obelyd-lig magt, alt de kunna aldrig väcka någon farhåga hos Abbas Mirza.

Indiska Compngniels in rådainte, som till detta ändamål utbetalar en viss årlig summa *), så val som egen åstundan, alt blilva Mahmud Aly Af i r z ä Öfverlägsen, hafva förmått Abbas Mirza till det beslut, alt låta exercera en corps af sina troppar på Europeiska viset; men då han sjelf Snart insåg den öfverlägsenhet, som Europeiska diciplt-

*) Enligt allians - tractaten, som slöts med Engeland 1805 skulle dessa subsidier ulgöra aio tusende P. S., men sedan hafva Omstandigheiefne förändrat sig, oCh Indiskii styrelsen tror sig nu mera li»Cva skäl, att snarare önska denna disciplinerade armés förstöring, än dess förökning: iöljakteligeu betalas nu mera blott 112 tusende P. S. och detta sker endast i alsigt, att bibehâiia siua handelsförbindelser i Persien.nen gaf dessa troppar, beslöt han, att öka denna corps och sluteligen, alt äfven låta exercera på samma sätt alla provinsens troppar.

De franska Officerare, som 1809 följde med detla Rikets Ambassadör General Gardane till Persien, bildade flere

regementen, hvaribland voro 20 sqvadroner Eancierer, commenderade af en fransk Officer, som qvarblef någrä år i Persien. Sedermera hafva tio Indiska Cotnpagniels Officerare, som ännu vistas i Persien , förmått Prinsen, att reformera dessa troppar. Man har upprättat en ny corps, som består af3Com-pngnier ridande Artilleri; en Engelsk Capilain är deras befälhafvare eller Saap, under honom fÖ-rer en Persisk Öfverste befälet; två regementen infanteri comenderade af en Engelsk Capitain; hvarje regemente utgöres af 3 bataljoner, hvarje bataljon består af 6 Compagnier af 90 man. Hvardera af dessa regementen har en Persisk Öfverste. Der finnes dessutom i Tauris två infan ler i-regementen bestående af Ryska öfverlöpare, med Ryskt befäl; och tre Kavalleri-regementen af 2 sqvadroner hvardera, som någon tid stått under en Svensk Officers öfverbefäl.

Heia den nämnda armé uppgår till 25 tusende man väl disciplinerade troppar, och canto-nerade på åtskilliga ställen af piovinsen Ader-"bedjan; alla dessa troppar äro klädde på Europeiska viset, med undanlag af ridbyxorna och mössan. Kavalleriet nyttjar Sablar och Carbi-ner , samt ett par pistoler, som bäras uti en pa-trontaska , hvilken hänger öfver högra axeln, så att Ryttaren, i fall han kommer ifrån hästen, med-hafver sina pistoler; Artilleriet har en dylik anstalt, men endast en pistol. Hela armen är beklädd och beväpnad på Prinsens bekostnad, sol-da temas aflöniug är 5 toman årligen och en ra-tion ris och bröd, ocli dessutom en toman inqvar-teringspenningar. Toman gäller 10 R:d JB:Co. En Under-Löjtnant har 100 toman, en Löjtnant 120, Capilainen i45 ; Regements - Officerarnas löner äro icke bestämda, utan bero af Prinsens välvilja Engelska Officerarne bekomma utom lönen, som Engelska Compagniet ger dem, och som är ansenlig, en toman och io rationer om dagen. Andre Europeiska Officerare erhålla vanligen 8oo till iooo toman. Då Prinsen ej erhåller bidrag af sin far, kan han icke bestrida alla sina stora ulgifLer och det dröjer derföre ibland flere år innan man kan utbekomma något af sin aflöning; ofta får man dock anvisningar på Miri; detta är en afgift, som handlande i städer och byar skola erlägga; för alt uppbära denna afgift nödgas man, att i slutet af hvarje år skicka ett ombud ifrån by till by och ifrån den ena boden till den andra för, att uppbära litet i sönder; man erhåller på detta sätt blott några toman i månaden.

Hvarje tolfpundig Artillerijsies har ett spann af sex stora Turkomaniska hästar; Haubitserne och mindre fältstycken dragas af 4 hästar. An-spannet är lätt och välgjordt. Utom 5o till 4o skott , som åtfölja hvarje kanon, transporteras den öfriga ammunition i kistor, burna af Kameler; delta har slora olägenheter; ty man måste använda mycken tid till dagliga på- och aflassnin-gen, och i händelse af något oväntadt anfall, gar vanligen hela ammuuilions-förrådet förloradt. Ar 3817 iunnos i Persien ett dussin tolfpundiga metall-kanoner , sex haubitser och fyra åttapundnin-gar, i ganska brukbart stånd.

Det finnes blott ett enda kanon - gjuteri i. Persien, och det i Tauris. AUa kulor lefvererasaf Engelska Compagniet, som säljer dem ganska dyrt och lertinarett otillräckligt förråd ; man nyttjar derlore bly ocli kopparkulor. Prinsen, som if-rigt sysselsätter sig med allt, som kan vara gag-neligt för sil t land* afsände 1817 till Frankrike och Engeland åtskilliga unga Perser för att der studera mekaniken ocli bergsvet lenskapen , på det man måtte derigenom blifva i stånd, att bearbeta de rika grufvor af alla slag, som iinnas i Persien, och som hittills blifvit obegagnade.

Före sista Persiska oroligheterna och enligt Na dir Sehaks stadgande bestod hela Persiska krigsinaglen af en Kongiig och en indeldt armée. Hvarje provins underhöll sin contingent , beräknad efter dess vidd, befolkning och rikedom; denna contingent bestod sjelf dels af Kavalleri och dels af Infanteri. Hvarje soldat odlade och drog inkomst af ett iordslycke, som han bekom af provinsen och hvilket hans äldste son, äfven minderårig, sedan erhöll i fall denne icke annars alldeles afsade sig militärståndet. Nu återstå ganska få af dessa soldater; ty inrättningen förstördes under de oroligheter, som före den nuvarande Schakens uppstigande på thronen härjade Persien i 4o års tid. För härvarande underhåller hvarje provinss cn corps under en befälhafvare, som vanligen ul-n ämnes af Konungen, men äfven någon gång af Guvernören i provinsen. Soldaterne aflönas al provinsen och det bestås hvarje karl i4 loman, men täla missbruk insmyga sig, så väl i anseende 1 iII soldaternes antal, som deras aflöning, fastän Konungen årligen skickar en General för att jnöttstra dem oc|> till ock med sjelf ofta håller mönstringar. Desse soldater böra siraxt vara marsch-färdige till det anvj'sta stället. De äro förlagde på landet och kunna idka något handverk ; elt litet antal begagnas till vakthållning hos Provin-sens Guvernör och hos deras

egen chef. Under krig njuta fie underhåll och Kavalleriet får fou-i’agc; om en häst omkommer i Konungens tjenst, så blir han ägaren ersatt. Desse soldater äro beväpnade med ett par pisloler, en dolk i bältet, en sabel; somlige med båge och pilar, andre med en lång bössa med gaffel. Denne gaffel är en maehin af träd aln lång, som hänger nära vid ändan af pipan. Ganska få Perser kunna skjuta som vi; de falla på knä, stödja bössan på denna gaffel och då skjuta rätt väl. Denna armé är com-inenderad af Officerare, som äro födda och bosatta i provinsen. Den exerceras icke , men är dock tämmeligen väl disciplinerad; ty den lyder noggrant sitt befäl. Då den sammandrages i läger till mönstring sysselsättas karlarne förnämligast med alt skjuta till måls med båge eller musköt. Perserne äro i allmänhet krigiske och tappre. Den indelta arméen utmärkte sig ganska mycket uti sista Ryska kriget. Syder-el-Sydor. hviiken är lagens tolk hos Perserna, lika som [-Cheik-el-]s!am-] {+Cheik-el-]s!am+} eller Mufti hos Turkarne, gaf hvarje soldat, som åstundade det ett pass vid hvars uppvisande* om de stupade i detta krig, sedan de dödat en fiende, de skulle vinna inträde i Houriernas paradis, utan allt afseende på deras föregående lef-nad. Man såg också då en mängd soldater anhålla om tillstånd af sina förmän, att nalkas Ryska linierna för att döda en Ryss. Paradisets glädje måtte hafva fallit på mångas lott; ty större delen af denna armé gick förlorad. Jnd-ella arméen uppgick fordom till 120,000 mau.

Före Nadir Sehak fans en annan armé-corps bara Kavalleri bestående af Persiens No-madiska Nationer och kallades Kesil Basche (röd-hufvud) , ett namn som Turkarna än i dag gifva Persiska soldaten. Desse Kesil Basch®bodde alltid i tält och hade Officerare af sina egna slammar; deras General af Turkomanernes eller Afganernes slam var alltid Kikels försle Al en der, d ä Banerförare af Alis fana; han hade elt stort inflytande, förde ofla öfverbefälet i arméen och har mer än en gång inkräktat högsla magien. T i m ur Lenlc var af deras slam och sattes af dem på Persiska thronen. Corpsens Office-x-are hade nämligen slagit under sig alla rikels förnämsla ämbelen och voro sluteligen fruktansvärdare än Janitscharerne äro i Turkiet; Na dir Schak, som fan t sin makt och sitt lif ständigt blottställda för deras tilltagsenhet, och hvilkeu ville, oberoende af dem, styra sitt rike, beslöt att utrota dem. Under förevändning af ett förestående krig emot Turkarna organiserade han tvenne nya' militär-corpser, som ännu utgöra en del af den Kongl. arméen; sedan samlade Nadir helaof-Yannämnde milis uti ett läger vid Chiras, inbjöd alla Kesil Basche’s Chefer till en fest, och lat på förrädiskt sätt mörda dem alla. Vid ett på samma ögonblick gifvit tecken kastade de Persiska soldaterne sig på Kesil Basche och mördade större delen af dem ; de öfverblefhe spridde sig i Korasan och gjorde länge motstånd. Detla Na-dirs nidingsverk ansågs, såsom ett politiskt mästerstycke. Nuvarande Schaken, som är af den nomadiska stammen Ajar, har enKavalleri-corps af 4ooo Kesil Basche till lifvakt. [krigstid lemna alla nomadiska stammar, Curderna inbegripna, en contingent af 4o,ooo man Kavalleri, väpnade och underhållna på Konungens bekostnad; de äro tappre och krigiske; en del är beväpnad med långa iansar, andra med kastspjut af jern, sablar, pistoler, bågar och förgiftade pilar, äfven med långa carbiner. Persiska militären har, efter dessa Kesil Basche, antagit det bruket att hafva ett stycke rödi kläde på sin mössa; mankan i Persien tirskilja hvars och ens stånd på klädets färg i mössan. Mössorna brukas nu mera af Krimer-skinn, af vördnad för Konungen; ty detla slags mössor brukas af hans stam.

Den Kongl. arméen består af flere mer och mindre talrika och disciplinerade corpser. Deu iörsta, Z er b as består af Infanteri, de äro beväpnade med gaffel-musköter , sablar , dolkar, korta lansar och sköldax-. Soldaterne äro alle utvalde och Oflicerarne utnämnas af Konungen. En del af denna corps ligger i garnison i städe. ne, som tillhöra Konungens domaine, och ombytas tid efter annan; den andra delen bevakar grän-sorna ; 4ooo man äro förlagde på Sigistanska gränsen , för att hindra Arabernes dagliga infall uti Persien.

Soldatens lön är obestämd; så snart en plats blii- ledig ger man den åt någon yngling, som erhåller till en början en ganska liten sold, meu den ökas dels årligen, dels för hvarje utmärkt gerning, för deras krigiska utseende och till ocli med för deras mustaschers längd, så att det finnes soldater, som erhålla 5o till 4o toman om året. Officerarne aflönas på samma sätt, deras lön ökas med åren och bragderna.

Andra armé-corpsen består af 12,000 man Infanteri; den utgör egenteligen Konungens vakt och är förlagd i och omkring hufvudstaden samt står under Cular-Generalens befäl. Manskapet är prägtigt klädt i Skarlakan med silfverbällen; de voro förr beväpnade med silfverbeslagna car-biner, men hafva nu fått stora gevär med bajonetter, som Konungen erhållit till present af eji Engelsk Ambassadör. Då Konungen reser ut, gar en del af

denua corps långt framföre; Konungenrider eller går allen: liela hans svit håller sig på minst 5o stegs aistånd: ingen vågar nalkas vitan alt blifva kallad. Soklaterne njuta fritt underhåll och bekomma 18 tomau årligen. De förrätta vakthållningen i Palatset; detta bör icke så förstås alt de slå på post; ty det brukas icke i Orienten. Abbas Mirza, låter likväl nu mera sina reguliera troppar hålla vakt på Europeiska viset.

Tredje armé - corpsen består af Kavalleri, den var i början på samma fot, som JaniLscha-rex-ne och bestod i Abbas den stores lid af Christ-na slalvar; Georgier, Armenianer och Circassier. Deraf erhöllo de namnet Cular Schak, hvilket betyder Konungens slafvar; ett namn, som Corpsen ännu bibehåller faslän blott Perser sedan en lång tid antagas. Befälbafvare-platsen för denna corps är en ibland de förnämsta militärposter i riket. Soldaterne äro i krig klädde i pansarskjorta och med hjelm; de äro väpnade med carbin, sabel och pistoler ; men i fredstid äro de klädde, som alla andra enskildte , men bära dolk och sabel. Corpsen uppgår till 6000 man , kallas arméens bödlar och bar en rättighet, som den mycket värderar nämligen : att alllid först få angripa fienden. Deras sold är obestämd ocli ringa, men de erhålla ofta uppdrag af Konungen, på hvilka de iörtjena ansenligt. Det är brukligt i Persien, att då Konungen skickar en present till någon, densamme bör gifva en ansenlig skänk åt budet. Ofta besläm-iner Konungen sjelf summan, som man måsle erlägga. Detta bruk är allmänt, lill den grad, att många betydande män icke gifva sina betjen-ter någon lön, utan lofva alt skicka dem med presenter flere gånger om året. Konungen skickar ofta genom dessa Cular, Calaat (heders rock) lill Guvernörer och äfven till lägre tjenstemän.Denna nåd är mycket eftersökt; taert kostar ansenligt; ty utom de skänker man måste gifva Konungen, för alt bevisa sin tacksamhet, ar matt tvungen alt gifva den person, som frambär dem 2 tiil 3oo toman, eller hästar, rikt broderade kläder och vapen, allt i förhållande till den gunst, uti hvilken den utskickade står vid hofvet. Ämbetsmän skicka blommor, frukter, eller låta blott efterfråga huru man mår; en mängd betjenter åtfölja presenten eller budskickningen, som måst* vedergällas efter personens rang och det afseende man har på dess ynnest. Dessa presenter ske alllid ifrån en liögre till en lägre; ty man måsta sjelf frambära de skänker man vill förära åt en forman. Coulars af olvannämde militärs-corps erhålla äfven ofta det uppdraget, alt afrätla de Provins-Guvernörer och andra Ämbetsmän , med hvilkas förhållande Konungen är missnöjd. Då man fruktar något motstånd å den biltoges sida, skickar man honom Ca la a t och under det den ulskickade påkläder honom denna, ger han honom ett dolkslyng och halshugger honom sedan; en sådan execution är icke underkastad något motstånd å de närvarandes sida. Hos mindre mägtiga personer sker dessa executioner på det sättel, att executor kommer i den proscriberades hus, belägger all hans tillhörighet med qvarstad, till och med hans hustru, barn och tjenare, och förer sedan den brottslige till Konungen. CularsCorp-sen har inga Officerare, de äro alla lika och lyda endast sin General och Konungen sjelf; de inne-hafva större embeten vid hofvet, och blifva ofla Kans och Provins-Guvernörer,

Den fjerde armé-corpsen består af Kavalleri och heter Cular-tuffen-Kie, (slafvar med musköt); Desse uppgå till 4o,ooo man, men äro på långt

8när ieke så ansedde som de ofvannämnde. De kunna äfven vid förefallande behof strida till fots; deras vapen äro: sabel, pistoler och en gaffelbössa ; deras lön är i5 loman ocli 5 mått säd. De äro ganska tappre, och deras Officerare bestå af gamla mycket högaktade veteraner.

Artilleriet är det mäst vanvårdade vapen i Persien. Dess bruk infördes af Nadir Scliak , Turkarne hade då redan länge begagnat det. Före sista kriget med Ryssland fanns i Persien mycket Artilleri, men det gick nästan helt. ocli hållet för-loradt i detta krig. Indiska Compagniet har sedermera skänkt Regeringen 5o jernkanoner; desse ocli hvad Prins Abbas Mirza liar anskaffat i Tauris är, allt hvad som finnes i brukbart stånd. I några fästningar finnas väl gamla stycken, som ibland serveras af Guvernörernas betjening; men de äro nästan obrukbara. Artilleri — personalen är ännu inera vårdslösad än sjelfva vapnet; ty utom 3 Compagnier disciplinerade Artillerister, som Prinsen har organiserat, finnes der ingen enda uti detta vapnets behandling öfvad karl. Man har förut heldre begagnat ett slags Artilleri på Kameler kalladt Zunburuk. Detta passar bättre i ett bergigt och besvärligt land, utan ordentliga landsvägar, och som dessutom i många trakter är ganska sandigt, Kamel-sadeln, på hvilken är fästad en jerngaffel, bär Nickan, som genom en landad skruf kan höjas och sänkas. Då man skall skjuta faller Kamelen på knä med länd en åt fienden; karlen, som serverar Nickan , laddar under reträtten, och, som

Kamelerne kunna uppöfvas alt springa ganska fort, kan icke något Cavalleri liinna dem. Denne Artilleri - service skall bestålt af 1200 Kameler och skulle, om den vore vät ordnad och använd, kunna blifva ganska nyttig.Roiimijeii mönstrar ibland sjelf sina troppar; de samlas <lå på slätterna vid Sullanie uti Maj och Juni månader. Ett hestäindt antal, som skall mönstras for dagen, marscherar om morgonen t ill Konungens tält; hvarje soldat, blir uppropad vid namn, kommer fram, bockar sig lör Konungen och afträder. Fordom commenderacle Guvernörerne sjelfve sina provinsers troppar och regenten hade nästan icke något välde öfver dem. men sedan Konungen sjelf företagit sig att utnämna befälhafvarne, äro desse oberoende af Guvernörerna , hvilka icke kunna begagna trop-perna till sina afsiglers vinnande, utan tjena desse nu mera till alt befästa den Kongl. myndigheten och alt tygla Guvernörernas roflystnad och upprorsanda.

Ofvannämde Corpser utgöra egentligen den Persiska arméen: ”Men krig emot statens fiender, ”säger Coranen, är en helig lag, som alägger ”hvarje rättrogen, att vid lörsla kallelse, samlas ”omkring fanan; i synnerhet vore hvarje ung-”karl, som undandroge sig denna plikt, väldig det ”största straff. Men det blir ett oförsvarligt brott ”emot Gud , att icke väpna sig och marchera då kri-”get är försvarskrig: de otrogne (Armenianerne), ”gubbar, hela massan af nationen måste vid så-”dane tillfällen rycka ut i fält. Då skall den fat-”lige väpnas och underhållas af den like. och re-”genlen är berälligad att confiskera deras egen-^dom, som undandraga sig denna plikt.’’ Hvarje soldat tillegnar sig allt hvad lian kan taga af fienden; lian får sälja sina fångar till slafvar, om desse icke äro militärer; ty då tillhöra de Schaken. ’ Den soldat som undfår Konungens sold, ärhål-”ler den för sin själ, — säger lagen —, om han ”flyr sedan han pantsatt denna, må hans blod ’‘utgjatas “ Följakteligen öppnas buken på alla desertörer.T Persien finnas flere Sar dar (Generaler) och en B n srtt r k Sardar (Generalissimns). Prins Abbas Mirza bär nu denna titel. Kanerne föra befäl öfver 4 eller 5000 man, och blifva ömsom anställda vid Infanteriet, ömsom vid Cavallei'iet; under fredstider innehafva de andra tjenster, de kunna rara Domare, Guvernörer, Ministrar, m. m. i Persien såsom i Turkiet, kan en och samma per-*on ifrån den ena dagen till den andra bekläda två olika ämbeten; ty en man, som icke år blind eller Eunuk , bör duga till allt hvartill man vill bruka honom. Man har ofta sett Öfverste prestercom-mendera arméer, och hos Curderne stå prester-na alltid i spetsen för en anfallande tropp. Näst Kanerne aro Bimbaschi (Öfverstar), Yaz Baschi (Compagni-Chefer) Pinsches (Underofficerare). Persernas sätt alt föi’a krig har va-vit i olika lider mycket olika. Under A bbas den, Store brukades, att, så snart gränsorna voro hotade, bortföra alla innevånare in åt landet, ocli. härja hela landet på 8 dagars väg rund t omkring j Persiska arméen lägrade sig nu bakom denna rymd, utskickade detachementer, för att oroa och trötta, fienden; och då man sluieligen trodde honom i förtviflad belägenhet, anfölls han ifrån alla sidor. Denna melhod följes ännu vid sådana tillfällen, då arméen är slagen. Perserna, likasom alla Asiater, hafva ingen bestämd ordning och ingen plan för sina fälttåg; laga icke heller några af de för-sigtighetsmått, som ibland andra nalioner anses ii allmänhet för arméernas trygghet oundgängligt nödvändiga. Deras antal må vara stort eller litet, sa. sätta de alllid vid ankomsten upp sina lält livar helst de tycka beqvämligast vara; afsadla sina hästar och lör blifva i x’o utan att bekymra sig om fiendens ställning; livar ocli en lägger sig och somuar ganska tryggt, de hafva hvarken förposter, »kildtvakter ellei' patruller, med ett ord in-ga af alla hos Europeerna brukliga försvarsanstalter. De lägra sig heldst på något berg, vid någon flod och ofta till och med i ett trångt pass; utan ordning for kamperingen: hvai* och en sörjer för sig sjelf. De högre Officerarnes tält ställas midt uti; sedan de lägre Officerarnes och sist soldaternas, i en cirkel eller i fyrkant, efter localens beskaffenhet. E11 mängd handlande och marketäntare följa arméen och slå upp sina handelsbodar så fort arméen stadnar; detta allt gifver det hela mer utseende af en marknad än af ett läger. Den mängd Åsnor, Kameler, Hästar, Oxar och Får, som omgitva alla tälten, alla slags handlande, skräddare och vapensmeder, skomakare, sadelmakare och liofslagare om hvarandra, gifver det hela elt rätt besynnerligt utseende. De hafva intet begrepp om någon krigs eller batalje-plan ; vande att strida med Turkarna, som bruka samma krigskonst, rusa de på fienden och tänka blott alt hinna fatt och slå honom; om de da segra, förfölja de honom till det yttersta; blifva de slagne, så undkomma ganska få; ty de tänka aldrig på alt försäkra sig reträtten. Deras stridssätt består i alt formera sjg i 5 eller 4 Corpser på en och samma linie; hvar och en skjuter när han tycker och vanligen på ett ganska långt håll- Cavalferiet, sedan det uppeldat sitt mod, med Alla h-rop,rusar med oemotståndlig häftighet på fienden, som vanligen vänder ryggen, och emedan Turkarne och Perserue ej bruka någon reserv-corps, så är mer-ändels bataljen med det samma

afgjord. 1 sista kriget emot Ryssland, var Persiska arméen under Abbas Mirzas befäl lägrad på den ena sidan af Arax och den Ryska på den andra, Man för-blef i flere dagar i denna ställning utan att något företogs; flere rådde Prinsen att betjena sig af utposter, och patruller åtminstone om uätlerne, men alla Perser, som omgåfvo honom, ansågp deltavara lämligen öfverflödigt i drnnn position; ty huru hade det varit möjligt, tänkte de, alt fiendt- I liga arméen skulle kunna om natten komma öfver en sådan flod som Arax, ulan att man skulle j bli den varse? Likväl hände, alt midt i natten en Rysk Cavalleri--corps kastade sig med för- ! farliga rop på Persiska lägret; Prinsen, som trodde hela Ryska styrkan i annalkande, steg till häst med sitt harem , som äfven var i lägret och flydde; alla följde befälhafvarens efterdöme. Persiska arméen jagade alla provinsens invanare framfor sig, brände ocli härjade byar och egendomar , uppbrände ända till träden på marken, afledde alla bäckar med särdeles konst och inneslöt sig i Tauris, utan att en enda gång hafva inlåtit sig i drabbning med fienden. Ryska arméen måste vända om, sedan den gått fram några mil i dessa ödemarker. Persiska soldaterne äro ganska skickliga alt underminera fästningar. Efter Prins Mahmud AliMirzas död i Colera morbus vid Bagdad och sedan Persiska arméen i anledning deraf aftågat derifrån, blef Paschan, som förde befälet derstädes ganska förskräckt alt finna staden nästan helt och hållet underminerad; detta hade skett inom 20 dagar , utan att man märkt det minsta. Prins A b-bas Mirza, som mycket älskar det militära yrket och som af de förluster han lidit genom sin egensinnighet, då han förde befälet emot Ryssarna, kommit i tillfälle, att inse huru mycket några till utseende obetydliga fel kunna bidraga att förstöra en talrik armé, har sedan haft all omsorg ospard att sätta sig sjelf och sin lilla armé i stånd att täfla i taktik och disciplin med Europas arméer. Han har låtit affatta Chartor och planer öfver alla Persiens provinser och angränsande länder, ett i Persien alldeles nytt och förut okändt företag. Också vann han 1820 i kriget emot Turkarne en geger, som bort smickra honom så mycket mera,som han ägde blott sig sjelf alt tacka derföre. Vid Erzerum slog han den 5o,ooo inan starka Turkiska arinéen, med 12.000 disciplinerade Perser, livilka sjelfva voro förvånade öfver sin seger.

Persiens befolkning , skall, enligt Persernas påstående , stiga till 60 millioner, men om man räknar i4o menniskor på hvarje svensk qvadrat-mil, en ganska hög heräkning i anseende till de många sandöknar ocli ofruktbara berg, som finnas i landet, så uppgår befolkningen till omkring 15 millioner invånare. Perserne tros härstamma ifrån Elam Sems son; de följde först den sanna Gudens dyrkan, kände blott en allsmägtig Gud, som man hvarken kunde se eller afbifda; men sedan började de af okunnighet, att tillbedja stjer-norna, emot hvilka de borde vända sig för att tillbedja honom Denna dyrkan kallades Sabeis-men: af Saba en stor slätt i Irac, hvarest en stor religions högtid firades några nätter hvarje sommar. Zoronsler förändrade , under 15 ej-en Gustaps regering, landets religion. återförde den till den ursprungliga, lärde dem att tillbedja en enda Gud, hvars afbild solen var och elden dess sinnebild. Zoroasters böcker voro skrifnapå ett spi'åk, som man snart derefter icke förstod mera och de blefvo på Darii befallning förvarade uti ett torn i Persepolis och anförtroddes såsom en helgedom åt Magernas vård. Magerua tillvällade sig rättigheten att tolka dem och gynnade vidskepelser förmouliga för dem sjelfva. Nu böi’jade man att tillbedja Elden , sinnebilden i ställe för Gudomen. Då Perserne regerades af Alexander, dyrkade de Grekelands Gudomligheter, men efter hans frånfälle råkade desse snart i glömska. I åttonde århundradet, då Araberne inkräktade Persien, utrotade de alla dessa villfarelser och införde Muhamedanismen; men en skiljaktig-het i flere lärosatser har delat Perserna och Tur- 1 karna i tvenne secter, at hvilka ilen ena heter Chia ocli dei> andra Sun ni. Efter Muhameds död, ville både Aly lians mag och Abuheker hans svärfar, efterträda honom. Muhameds lärosatser voro ännu otydliga; Aly och Abuheker hans närmaste anförvanter uttydde dem hvar på sitt sätt. Denna olikhet splitrade den oerhörda folkmassan, som så lätt låtit hänföra sig, att följa Muhameds fana, i tvenne delar. Sedermera, då Alys söner Hassan och Hussein blefvo mördade af Omar och Osman, Abubekers efterträdare i Califatet, uppstod ett starkt hat emellan C higi och Su nu i, och hatet är ännu så starkt att hvardera af dessa Nationer mycket lieldre (ål en Christen än en Muha-medan af motsatta secten; också säga Perserne vanligen om en Turk: han är Muhamedan, men ! det är en otrogen.

Persiska Presterskapet är utan gensagelse det j förmögnaste och rikaste i verlden. Dess egendom är helig och ökar sig med hvarje dag genom ständiga donationer af Konungen och af enskild-tas frikostighet. Denna egendom tillhör Prester- j skapet i allmänhet och får icke skingras; prester- I ne njuta blott afkastningen deraf. Öfverste

Pre-sten i Persien bär flere prunkande titlar, såsom : Den Högs tes och den Allsmägtiges pansar, T ro nes Kung, m. m. hans vanliga namn är doCk Syd 6r el Gehou, (verldens Biskop), öch vid hofvet kallas han Sy der el Syd or, Pre-sternes Öfverste. Presternas öfverdrifna anspråk, att Konungamakten, enligt Muhameds stiftelse, tillhörde dem, hans afkomligar, hafva för-anledt Persiska Schakerne, hvilka fruktade presternas inflytande, att hålla dem, så mycket möjligt vore i en slags förnedring. Också har Sydeir el Syd or icke på långt när i Persien den maktoch det anseende som Mnfti besitter i Turkiet. Han är högsta domaren i Ecclesiastik-mål och förvaltar alla kyrkans gods, men står under en slags Kammar-Rätt. Abbas den store, som kanske var den slugaste Statsman i Asien , utnämnde, för att småningom minska den makt, som vidskepelsen gif— ver Syder el Syd or, hvilken Persierne anse som Muhameds och Alys rät!a afkomling, tvenne Öf-verste prester med enahanda makt och tillar; sedan den tiden har preslerskapet varit deladt. uti två partier och deras oenighet är Schaken den säkraste borgen för deras trohet.

Uti hvarje stad finnes en Buzurk Aku Öf-verste prest, han är mycket ansedd och honom åligger alt dömma i alla mål, uti hvilka Coran skall begagnas, som är i Persien likasom i Turkiet "den ende Codex för religiösa, civila och criminal-mål. Man vädjar från honom till Syder el Syd or och till Konungen. Denna Buzurk Aku har under sitt befäl flere Aku (prester); Muezrin, desse förrätta bön, besörja giftermål och begraf-ningar; M o l a s, som i från Moskéen ropa till bön, undervisa barnen i läsa, och förrätta omskärelsen. Man måste ock till presterskapet räkna Dervi-s ch erna. Detta ord betyder en fattig, ödmjuk och utmattad Munk. Desse äro så väl i Persien som i Turkiet skojar - skaror, verklige plågoandar för folket och de stora. De indelas i Persien uti fyra classer: Saheids Alys afkomlingar genom hans dotter Fatmé; Mirs, Muhameds afkomlingar på svärdssidan; reguliera Calendérer, d. ä. sådane, som äro en viss regel underkastade, och irrande Fakirer.

Saheids och Mirs äro mycket högaktade, de hafva fritt tillträde öfverallt, de stiga in helstbos de förnämare, sätta sig till bords med säll- ! skapet, begära almosor af i)var och en, och ingen vågar afvisa dem: men om man viil pruta emot, eller nekar, alt gifva; inqvartera de sig på slället, och förblifva der till dess man förnöjt dem. De resa omkring i byarna, vistas hos byens föreståndare, och beskatta byn, fordra alla slags lifsförnödenhe-ter, hvilka man nödgas föra till deras hemvist, medan de fortsätta sin vandring.

Calendérerne äro indelade i flera klasser, de lefva i kloster, och bruka flera botöfningar , som anses för ganska gudliga, men som dock äro gyckel och bedrägeri, såsom: att stöpa bly i munnen, vråla och dansa ända tills de falla afdånade af matthet; de antaga vissa besynnerliga ocli trötiande ställningar, hvilka de behålla ständigt i flere år. Det vackraste och rikaste af deras kloster är i Ispahan och heter Néhamed Allah.

Fakirerne äro de envisaste ocli oförskämdaste af alla, de äro farliga att träffa ensamme på aflägsna ställen då man är obeväpnad; ty de bära alltid i handen ett oformligt vapen, som liknar en lans, en yxa eller dolk, och taga under namn af almosor allt hvad man har på sig. De äro vedervärdige till utseende, somliga trasige, andre halfnakne med en tiger-hud öfver axlarna, andre åter rödfärgade öfver hela kroppen, och alltid för-sedde med en vidunderlig hufvudbonad. Somliga med borstiga hår bära i barmen ormar och andre giftiga djur; och allt detta för att visa sin tillgif-venhet för Profeten. Desse äro de liderligaste och fruktansvärdaste af alla Munkar; de stryka ständigt landet omkring; man tror att det finnes öfver 20 tusende sådane i Persien.

Persiens hufvudstad har ofta biifvit ombyttjC Ii i ras, Samarkand, Tauris, Hi sp ahan, Ar d ebillé, Ky sbin , hafva under särskildta Konungar ömsom varit det. Nuvarande Schaken har valt Te h eran till sin hufvudstad. Den har hvar-ken den prakt, befolkning , eller någon af de stora förmåner, som Ispahan förenar; dess belägenhet på en sandig och ofruktbar mark, gör luften osund och hettan odräglig om sommaren; hvar-före alla de , som äga förmåga dertill öfvergifva staden och flytta till någon bergig trakt. Konungen bor då i ett hus beiäget vid en kulle, en mil ifrån staden, en källa rinner igenom alla rummen. Fyttej Ali Schak har gifvit den staden företräde endast derföre att han är säkrare om innevånar-nes trohet. Ispahans innevånare hade sett med afsky denna Schak, då han 1797 inkräktade högsta makten, och lät aflifva 4o Prinsar af den förra Kongl. familjen, och alla afkomlingar af Abdil Schaks familj. Staden Teheran liknar Tauris ganska mycket: husen äro bygda på samma sätt; dess befolkning tror man uppgå till 5oo,ooo innevånare. Konungens Palats tillika med Harem intager en stracka af

omkring en svensk mil. Uti alla Persiens större städer äger Konungen prägtiga Palatser, ibland hvilka det i Ispahan är det förnämsta;'palatsen äro alla inredda på ett och samma sätt. Teheranska Palatsets port vetter åt elt stort torg, omgifvet af Artilleri; då någon erhållit ett nåde-bevis af Konungen, måste han komma i stor ståt att kyssa denna port. En brottsling, som tog sin tillflyckt till denna port eller till Konungens stall, kunde blott af Konungen sjelf ryckas derifrån; nuvarande Schaken har dock upp-häfvit detta bruk. Två salar äro belägna på hvarje sida af denna port, deras fönster äro åt torget; uti den ena skipar ordföranden i Divanen lag 6 timmar om dagen och Konungen infinner sig då och då tör alt afhöra hans domar. Ulisalen nudt emot afbidar Sadrazam (Premier-Ministern) Konungens befallningar. Uti den tredje salen vistas Nizarschi Baschi (Öfver-Ceremoni-Mästaren), han inför till Konungen de personer , som antingen blifva» befallle till honom eller erhålla audiens; alla Embetsmän och de, som söka sysslor, infinna sig äfven der hvarje morgon på c o ur. Uti fjei de salen vistas den, som har vakten för dagen ; ty hvarje högre embetsmän måste ett dygn hålla vakt vid Palatsets port; man är mycket mån att förskaffa sig denna heder, emedan den \ aktbafvandes namn anmäles hvarje afton hos Konungen. Bakom dessa rum äro lif-vaktens, några Cularers och några vaktmästares, boningar, sedan kommer en stor gång, på hvil-kens båda sidor de rum äro belägna , uti hvilka sadelmunderingarne förvaras. Här finnas äfven Haf-S tallmästarens och Hofmästarens (Hof-Upply-sarens) rum, denne går framför Konungen med en stor sil f v er-lampa, Hof - Dansörerna siå älven under hans uppsigt; Munskänken , Öfvei'-Hofrnästaren och Chefen för löparne, bo äfven der men äga dessutom rum uti staden.

Vid Religions-högtider och andra stora ceremonier t. ex. vid Ambassadörers emottagande, ställer man på ömse sidor af nämnde gång tolf guldbetslade hästar, betäekte med perlor och ädla stenar, stickade sadlar och schabrak; hästarna äro tjudrade med massiva guldkedjor vid en guldpåle, hviJk.-n med en klubba af guld slås ned i marken. Vid ändan af denna gång är en stor byggnad, uti hvilken finnas verkstäder af alla slag lör de arbetare, som ständigt äro sysselsatte för Konungens och dess Harems räkning; deras antal uppgår vanligen till 2000, nnderbållne på Konungens bekostnad. På andra sidan af en stor öppen platsfinnes en annan byggnad, midt emot denna, den innehåller magaziner till förvarande al de skänker, som komma ifrån provinserna och som användas till Palatsets behof. Genom en portik eller hvalf kommer man till en gård, på hvilken magazinerna äro belägna, hvarest alla Sehakens dyrbarheter,, hans skatt och juveler förvaras. Ingen Regent i verlden har så mycken rikedom sammanhopad som denne Schak och det sätt, hvarpå detia rike förvallas, ökar årligen hans rikedom. Skatterne, dem Na dir Sch ak i Dolly tog af stora Mogol nppgingo till £oo millioner Riksdaler; hvad plundringen af de rikaste provinser inbringat, hvad Gen g i s k an, Tamerlan röfvat och dessutom alla skatter dem upproriske Ståthållare samlat; allt är sainmanhopadt här. Också talar nuvarande Scha-ken, kanske den girigaste man iveriden, derom med stor förnöjelse. Med föraktets löje sade han en gång, då det talades om den 79 fot höga colonnen, som Abbas den Store låtit efter en stor jagt uppresa af de fällda hjortarnes hufvuden, och som ännu finnes i Ispahau; att han för sin del kunde låta uppresa en dylik af gediget guld och pryda den med perlor ocli ädla stenar. På andra sidan af ofvaunärande byggnader inträder man uti en stor trädgård hvars gångar äro belagda med hvit marmor, qvarteren äro omgifna af förgylda galler och innehålla blommor och springbrunnar. I slutet af denna trägård är elt stort rum beläget, hvars tak uppbäres af marmorpelare ; murarne äro beläckta med guldplåtar, fönsterna åt trägården äro af en manshöjd; Schakens thron är midt uti detla rum på en upphöjning af hvit marmor. Denne thron är en stol af massift guld med ett högt ryggstöd, betäckl med ädla sle-nar af alla slag och äkia perlor i öfverflöd , men utan någon smak. Schaken silter näslan alldrig derpå, utan vanligen efter Persiska viset på enmed perlor broderad matta , som Sr utbredd vid ett fönster på golfvet. Hans drägt är enkel men prydd med ganska dyrbara stenar: han har på armarna ett par armband, som utgöras af tvenne diamanter och 4 rubiner af ovanlig storlek; denna prydnad anses i Persien, som suveränitetens tecken. Omkring lifvet bär han öfver bältet elt halsband af de största perlor, och i handen elt radbad af dylika; hans sabel, hans Kali un ('Persisk pipa), hans mössa, med ett ord allt hvad han nyttjar är öfverhöljdt med perlor och ädla stenar. Det är omöjligt att göra sig elt begrepp om den yppighet och rikedom, som råder i Scha-kens Palats; alla kärln, som han nyttjar äro af gediget guld, jag har hört sägas att de bestå af 4ooo piecer; sant är likväl att detta är det enda slags öfverflöd, som fins i hans Palats; ty der, som öfverallt i Persien, finnas inga andra meubler i rummen än mattor, som tjena till stolar, sängar och stundom till bord. Flere andra rum stöta till thronsalen, alla så inredda alt fönstren äro åt trädgården; i

alla rum finnas marmor-bassiner och springbrunnar; väggarne i de flesta äro af förgylld hvit marmor.

Man kommer till audiens hos Konungen , klädd i den för tillfället brukliga drägt, d. ä. med gröna skor och röda strumpor, som man sätler högre eller lägre på benen efter den värdighet man innehar: Magnaterne ända öfver knäna, de lägre folkklasserna blott öfver fotknölarna. På detta sättet utstyi'd ställer man sig, åtföljd af Ceremoni-Mästaren, uti trägården midt ©motthron-salen, der Konungen nästan alltid sitter; man stannar omkring 100 steg ifrån fönstret med händerna i kors öfver bröstet och väntar till dess Konungen ger Ceremoni-Mästaren ett tecken, då nalkas man långsamt och gör en djup bugning förlivart io:de steg; då man hunnit 10 steg ifrån Konungen aftager man sina skor, bockar sig åter ganska djupt och väntar sedan till dess Konungen sjelf begynt samtalet; det händer stundom att man får befallning alt träda in i rummet och sätta sig ned: man sätter sig då på hälarna i andra ändan af rummet.

Harem är beläget uti en trägård och Schaken allena kan dit inträda ifrån denna sidan af Seraljen, det är omgifvit af ganska höga murar och bevakas med mycket större sorgfällighet än Turkiska Sultanens; ty man skulle klyfva buken på den, som vågade att^se på dess port, som är likväl belägen uti en lång krokig gång, så att man måste verkeligen ärna sig dit, för att kunna se den. Dessa fruntimmer erhålla ibland tillåtelse att fara ut på promenad, detta sker ridande såsom karlar ; men inträffar ganska sällan i anseende till alla de besvärliga förberedelser, och anstalter som äro nödvändiga för sådana tillfällen ; ty långt förut måste flere herolder utropa vägen, som de skola fax-a och tiden, på hvilken det skall ske, på det att ingen må finnas der de framtåga; man kallar detta Courouk. Eunukerne, som Jölja med dem, mörda hvilken helst öfver 7 års ålder, som träffas på deras väg. En ansenlig lifvakt går en mil framför Harem och lossar skott för att underrätta innevånarne på gatorna och i byarna, som Hai em skall passera, att fly undan. Om natten då Harem återkommer måste man hufvud-stupa stiga opp och fly ur sitt hus; det vore dock icke att befara det någon skulle kunna se dessa fruntimmer; ty de äro beslöjade och Eunukerne, som omgifva dem, bära tyger spända på käppar bildande liksom en vägg omkring dem ; om Konungen far till lägret och Harem åtföljer honom, måste alla troppar öfvergifva det och fly långt undan och få icke återkomma förrän Harem blif-vit instängt i sina tält. Eunnkerrie äro oba: m— liertige och försumma icke 'tillfället, att göra sig en merit af någons aflivande. Höga Herrars Harem föras också med Courouk men man be-höfver, då man möter dem, blott gå inuti ett hus eller vända bort ögonen.

Schaken gifter sig alldrig, alla fruntimmer äro hans slafvinnor, så snart de inträd t i lians Harem, de må vara af hvad härkomst som helst. Så snart någon af dem faller i barnsäng, erhåller hon en särskild boning och hennes behandling, beror af barnens antal, som Konungen har förut; ty om barnen äro för många blifva de nyfödda strypta. Perserne bära ingen afsky för sådana illgernitigai*, de säga blott att det ar så brukligt. Sehakens moder eller ock något annat åldrigt fruntimmer har öfverinseendet i Harem, det är hon, som anbefaller alla bestraffningar , som angå slafvin-nprna; hon låter prygla dem, begrafva dem lef-vande, klyfva deras mage eller dränka dem, för tämmeligen obetydliga förseelser. Man påstår alt denna stränghet är nödvändig för att förekomma följderna af det hat. och den afund, som råder ibland 7 till 8 hundrade qvinnor, hvilka alla efter-sträfva den lyckan att behaga en enda man och detta begär förmår dem att begå de största illger-nitigar. Det fruntimmer, som föder den första prinsen är mycket väl behandladt, hon får åtfölja sin son, hvilken vid en mognare ålder blir utnämnd till Guvernör i någon provins. De öfriga Schakens barn komma alldrig ur Seraljen der de äro inneslutna och bevakade. Då den äldste uppstiger på thronen, låter han vanligen ombringa alla sina bröder; är han mycket god och mild så låter han blott slicka ut deras ögon och snöpa dem, hvarefter de få njuta sin frihet. Nuvarande Sehaken hade en bror, hvilken han myckei älskadenoh som bistod honei» af alls kfafii f, da hatl inkräktade Persiska thronen: siraxt efter »in upp-jhöjelse befallte dock Schaken att. sticka ut denne broderns ögon , hvilket också blef verkställt; detta oagtadt förblefvo de gode vänner och Schaken liar mer än en gång bedt honom om förlåtelse för denna af en nödvändig fcrsigtighet påbndna gerning Schakens döttrar bl i f va ofta bortgifta, men merendels med p rea ler; då de föda barn, låler Konungen vanligen strypa dessa eller ock befaller han, att man icke skall gifva dem di ; mycket sällan tillåter han sina döttrar, a!t behålla något enda barn vid lifvet.

Euuukerna bevaka Hareni och besörja den yttre uppassningen; Hojar B a sch i deras chef är en ibland de högsta Embetsmän vid hoI'vet och är mäktigare än K i siar Aga i Turkiet. Han har flera ombud i Provinserna, som skola

anskaffa de vackraste flickor de kunna öfvrrkomma; han äger rättighet att visitera enskildtas Harem och iirån dem för Konungens räkning uttaga de utvalde ; det är märkvärdigt att han erhåller stora skänker: af Magnater och högre Embetsmän för ait förskaffa någon af deras döttrar inträde i Konungens Harem ; men af Arftienianer och en-skildta i motsatt ändamål. Föräldrarne, för att fö*-ve bygga sina döttrars intagande i Harem, bortgifta dem ganska tidigt till och med vid 8 årsålder; och som ägtenskapsbandet är mycket bögaktadt i Persien har det ganska sällan händt att man tvungit någon gift qvinna att öfvergifva sin man och inträda i Haiem. Eunukerne äro 4oo och af trénue slag, nemligen: svarta, mulatler och hvita, desse sednare få alldrig visa sig uti Harem; ty deras hytta hy kunde föranleda hos fruntimmren den tanken att det (ojdefixmas vackrar® karlar till, än Schaken!

10

leRegeringssättet. har sedan 4 sekler varit nnlitäriskt i Persien, och Riket anses, som en eiöäritig af Konungarna, Iivilke äro oinskränkte envåldsheirar , Konungen följer ingen lag; alla lians undersålare äro hans slafvar och finna sig smickrade af denna titel; ingen ting kan sätta någon gräns för hans magt och hvarje Perser kan hafva skäl att känna efter, då q vä 11 en kominer, om hans hufvud ännu sitter qvar. Schaken behöfver blott vinka, för alt blifva genast åtlydd; icke något afseende göres hvarken på omständigheter, förhållanden eller personer; till och med Monarkens berusade tillställd kan icke hindra värkslälligheten af hans bud och befallningar; ingen ting kan beskydda den enskildles lif eller egendom för en nyck eller ett ögonblickets infall, som genast verkställes. Ingen af dem , som om-gifva Konungen, är säker ett ögnablick ; han låter inom ett ögnablick hugga armar och ben af sina lavoriter och Ministrar, kiyfva deras magar eller dränka dem, och sälja deras hustrur och barn j lill slafvar, utan dom och ransakning. Allt darrar för honom och Perserna säga, att hans löje liknar Tigerns, som är färdig alt sönderslita sitt l of. Turkiska Sultanens makt är ett intet i jem-iörelse med dennes ; Janiischarerne, Alcoran, Mufti, och gamla bruk och sedvanor äro öfvervinnerliga binder; i Persien åter äro alla Konungens bud lika heliga som om Gud befallle genom hans mun; all hvarje Persers lif, gods och familj tillhörer Konungen, och att han kan ålei taga allt detta, när och huru han behagar, alt hvarje far måste med egen hand uppoffra sin son och lemna sin dotter lill Konungens nöjen. Hofmännen, Minist-rarne och Embetsmännen, som omgifva honom, äro mäst blottställde för detla tyranni, ganska ofta låter ban gifva åt ea hög embetsmän 5oo slag under folsålorna, och detta anses icke som van-hedrande utan blott som en liten näpst , hvaröf-ver man skrattar , sedan inan tillbragt några da~. «ar till sängs- Perserne äro så vane vid denna trä.ldom alt de icke frukta för döden, som ständigt sväfvar öfver deras hufvuden; tvertom äro de farligaste,’beställningar de, som äro mäst sökta; ty de äro de mäst ansedda.

Sadrazam (förste Ministern), som ibland äfven kallas Atschemad oulet (verldens styresman) , är statens första värdighet ; han är nästan det samma so.m Vesiren i Turkiet. Det andra Rikets Embete är Raimakamens, han är Sa-drazams vicarius; den, som nu bekläder det, vistas i Tauris; ty Schaken har lemuat honom åt Abbas Mjrza såsom Premier-Minister; det är en mycket erfaren och skicklig mau. Ministrarne måste i alla ärender underrätta sig om Konungens vilja; ty det finnes ingen annan regel för besluten; Divan samlas väl ibland , men det sker blott pro forma. Sardrazam leder vanligen alla ärender, han måste på alla ansökningar tekna sitt omdöme: Eunukerne och frnntimmerna verka mäst på lians beslut.; ty Harem styrer egenteligen riket. Alla Embetsmän måste för att ej förlora sina ijenster, bemöda sig alt icke motverka Harems beslut; ett exempel må här anföras. Mazanderans Ståthållare hade genom oerhörda pressningar retat folket till uppror; flere bönder kommo för att anföra klagomål hos Konungen; delta sker på det sätt att de ställa sig på torget midt för Palatset, den tid Konungen kommer till Lagskipnings-kam-inaren, skrika högt och hälla i händerna grenar af trän. Oe blefvo tillfrågade och lemnade Konungen sin klagoskrift; Stålhållarens begge söner, som voro Konungens gunstlingar voro närvarande , Konungen vände sig till dem och förebrådde dem deras faders upptöramle och återvände derpå tillPalatset ulan alt synas vidare fä.iin någon upp-jwärksamhet vid klagomålen. Förargade deröfver alt hönderno vågat anklaga deras far, började desse unga herrar, alt vara otidiga emot bönderna och att sia detn : dessé begynte nu alt skrika jämmerligen , sa alt Konungen fick höra detta oväsende och underrättad om orsaken bafallie han att man genast skulle aflingga händerna af dessa hans gunstlingar för det de misshandlat dessa faltiga redan nog betryckte mennisknr. Underrättelsen om denna bestraffning kom tiil Harem, liva rest dessa Herrar hacle flere slägtingar; ty

hvarje förnäm Perser bemödar sig alt få dit någon anför-vandt, som kan beskydda honom : en at dessa deras slagtingar, en mig och vacker flicka, blef så uppbragt då hon fick höra den skymf, som hade träffat hennes slagt, att hon gick till Konungen, förebrådde honom hans grymhet och var föröfrigt på allt sätt otidig: slutligen föll bon i ett sådant raseri att hon kastade sig på honom och sönderslet hans kläd ning; Schaken uppbragt härötver lät be-grafva lieiine lefvande.

Konungens beg^e gunstlingar hada länge bemödat sig att störta Sadrazam och sätta sin far i hans ställe ; denne försäkrade Konungen alt Ståthållaren i Mazandes-an, då han fick höra sina söners öde, tycktes af fruktan för straff, vilja uppresa sig, alt han hemligen samlade troppar cch alt stabens lugn tycktes påkalla några mått ocli steg för att förekomma ett uppror. Konungen befallte genast, alt man skulle skicka honom Ca-laat med b ref; som försäkrade honom om Konungens ynnest. Officeraren, hvilken skulle påkläda honom hedersrocken, hade tillika hemlig befallning om hans afrättande , som också verkställdes. Schakens moder, som Guvernören genom presenter hade vunnit på sin sida, fattade, sedan honförgäfves sökt frälsa hans Iif, elt oförsonligt hat emot Ministern öeli beslöt, att hämnas. Alla Harems fruntimmer , som voro uppbragta öfver den-unga flickans död, gingo gerna in i denna com-plott. Man öfvertygade Schaken att Guvernören hade varit honom trogen och att han alldrig tänkt på något uppror. Konungen för att försäkra sig om sanningen kallade till sig de 5 'Na i b er, som lian håller hos hvarje Guvernör, för att hafva uppsigt öfver det, som tilldrager sig; desse voro mutade, och försäkrade detsamma, Konungen, som man i Harem sökt. alt uppreta , fann att denna sak borde behandlas med stränghet och utkom några dagar derefter ur sitt Karem rödklädd, hvilket betyder att någon betydlig nian kommet att afrättas den dagen. Alla darra då, den hemskaste tystnad råder ibland hoffolket; hvar och en väntar med ängslan och fruktar för denna dödsdom. Man bör hafva sett Persiska hofvet vid ett sådant tillfälle , för att göra sig ett begrepp om Schakens magt och huru en meriniska kan vara fruktad. Ändiligen lät Konungen kaila Stor-Ve-siren och sedan han förebrått honom lians otrohet, befallte alt man skulle klyfva hans buk. Tvenne Cular trädde fram och utförde genast denna befallning: man ränner en tve-eggad dolk i magen och skär till höger och Vänser, tarmarna rinna genast ut, man tar den bestraffade i fotterna och släpar bort honom; det händer , att han lefver i flere timmar derefter.

Konungen är högsta domaren i alla mål. Man vädjar till honom i hvad sak som helst. Hans dödsdomar verkställas genast och oftast i hans närvaro. Det rnnsta straffet är 5oo slag under fdtsålorna , dernäst att afskära öronen , vidare alt klyfva magen, alt dränkas och slutligen att lef-vande begrafvas. D aro g as i städerna hafva i>c-fattning med polisen; ile vLslas;liera timmar om dagen på något torg ocli emottaga klagomål, hålla undersökning och oflast är ett mål aigjort inom 2:ne timmar och den brottslige bestraffad. Alla mål, som angå pennigesaker, tjufnader, tvister emellan makar, köp-afhandiingar höra till Caziser-nas domstolar; Caziserne äro deKongl. domstolarnes ordförande Det finnes neml. i Persien liksom i Turkiet 2:ne slags domstolar; ty, om man ständigt skulle följa Coranens lagar, vore lagskipnrngen ofta både grym och löjlig; ingen christen skulle våga vistas i delta land; ty Muhamedanerne skulle be-röfva honom hans egendom och äfven hans li£ ulan motstånd, emedan de 12 Imamerne utsätta till straff för en christens mord endast en rening liksom om man hade vidrört ett svin; i fall icke annars mordet skett på förrädisk sätt. Enligt deras utläggning är en Museiman icke skyldig att hålla det han lofvat en christen, således , om en christen skulle komma med en skuldsedel till en Akous domstol och fordra betalning derföre af en Museiman, blefve han bortvist såsom bedragare. Derföre finnas Kongl. domstolar, som Museimännen anse såsom elt slags missbruk och kallas derföre i Persien O urfa (våld). Man vädjar till dessa ifrån sådana domar, som blifvit gifna efter Coranen, dä blifva nämde Ecclesiastika domstolar incompetenta och kunna icke mer befatta sig med målet. .Fastän man påstår alt Coranen innefattar både de religiösa och de politiska la-garne, ske dock så många afvikelser derifrån, alt man ej ens kan uppgifva till hvad mon ett sådant påstående är grundat. Exsecutiva polisens chef i hvarje stad heter Moleb, han låter hvarje vecka utropa varornas pris, ser till att de säljas för detta pris och efter rigtiga vigter; ly allting säljes efter vigt i Persien. Han gör runder näller och dagar för att vaka öfver ordningen ochgripa missdådare, haii utskickar stämningar och kallelser lill anklagade personer: detla sker mun-teligen, ej heller finnes någon skriftvexling vid domstolarna. Man kommer till domstolen med sina vittnen; man försvarar sii) sak sjelf och domaren fäller utslag, är man missnöjd, vädjar man tilf en högre

domstol eller till Konungen. Då

domai’en anser brottet påkalla döden, liäavisas målet till Konungens domstolar; oftast blir den brottslige dömd att betala blodets värde; en mördare skall lill den mördades slagtingar be-

tala denna lösen, men om de icke nöja sig der-med , utan fordra hans bestraffning, så utlemnas den brottslige till dem och de göra med ho-

nom hvad dem lyster. Vanligen döda de honom, sedan de plågat honom på allt: upptänkeligt sätt; detta marterande får dock icke räcka öfver en bestämd lid. Man ser ofla sådana uppträden, som äro rysliga i anseende till de grymheter, hvilka föröfvas. Ett exempel må bär anföras: Amadi

Kan var Handsekreter hos Sadrazam, qvick , arbetsam, förståndig, begåfvad med många egenskaper, som hade tillvunnit honom sin Herres lilWifverihet, hvilken var redan gammal och blott bibehöll sin plats genom Schakens moders gunst, som hade skaffat honom detta Embele, och fant sin uträkning i att bibehålla honom dervid. A-madi Kan hade bortröfvat en ung gosse, i hvilken han blifvit kär; föräldrarne klagade hos Schaken , som låt öfvei tala sig af sin Minister att frälsa hans gunstling, derigenom att han dömde Amadi Kan skyldig att betala blodetty ofvan-nämnde brott bestraffas i Persien såsom mord. Man erbjöd föräldrarne ganska betydande summor , men hämdelystnaden , som öfvergår till ett slags raseri i detta brännande klimat, gjorde att de icke ville lysna lill någon förlikning. Sedan man bjudit till på allt upptänkeligt sätt måsternan slutligen lerana dem A ma c!i ivan. On förde honom omkring gatorne och plågado honom på allt upplänkligt sätt; derefter förde de honom utom staden, kastade Jioriom omkull och under det mannen släpade honom i fotterna, höll hustrun honom i hårst och skar hans hals med en såg. Amadi Kan danade och blodet, .som rann, gjorde att de trodde honom vara död. Dessa bödlar öfvergåfvo honom då. men sedan de galt några steg märkte de att luui ännu lefde. de ville återkomma för alt göra slut på hans]if; men Domstolens betjenter, som voro tillstädes tilläto det icke; ty så snart man en gång öfvergifvit kroppen har man förlorat sin rättighet dertifl. Man bar hem Amadi Kau, han blef återställd och bekläder för närvarande ett ibland de högsta Hof- embeten.

Perserne äro inycket vidskeplige, och rådfråga ständigt Astrologerna, som finnas i ganska stort antal i Persien; hvarje rik Herre har sin egen.^ Om Konungen skall fara ut at spatsera eller göraren resa, fira en fest, förklara krig, sluta fred , måste Astrologen utse den lyckliga dagen och stunden; Konungen skulle visst icke^ våga företaga någon ting ulan att rådfråga dem. Mun fä-ge i 111 Baschi, (Astrologernas chef), står i stor gunst hos Schaken, som är, fastän mycket förståndig, dock ganska vidskeplig; denne chef har ett sa stort valde öfver Konungen, att han gör allt hvad den förre vill. Prins Abbas Mir-zas Astrolog står på en hel annan fot; ty genom några hemligen tilldelade käpprapp har han förmåtts att rälta sina spådomar efter Prinsens vilja, som begagnar honom derföre ofta för att upplifva sina troppars mod. Hvarje Perser bär på sig en mängd saker efter helgon, amuletter m. m. ibland hela exemplar af Coranen inneslutna idyrbara juveler. Hastar, Kameler, Elephanter, Falkar, Jagthuudar, med ett ord, allt livad de älska är dermed försedt i mån af det värde de sätta på hvarje af dessa djur; ofta sättas äfven dylika på bössor, sablar och dolkar, hvilka icke äga något värde i deras ögon och anses farliga endast då de äro försedda med verser ur Coranen. Perserne äro för öfrigt mycket mer hyfsade än Turkarna; de äro milde, fryntlige, och ganska gästfrie; men sluge, listige , fiendtligt sinnade emot hvarandra, smidige och krypande infor sina förmän; älskare af prakt och skryt. De äro lappre och krigslystne, ovanligt vige, men utan sansning uti faror, flyktige och utan ihärdighet; vidskeplige, men utan Turkarnas fanatism. Man finner i Persien tre olika Muhatnedanska sekter, och ln-duer, Judar, Armenianer, Gnebrer, samt Nestoria-ner. Alle njuta fri religionsutöfning utan alt vara den minsta förföljelse underkastade. Perserne äro långt ifrån att hysa den stora tankan om sig sjelfva, som. Turkarne, hvilke anse sig upphöjde öfver alla menniskor på jorden. De äro i allmänhet icke utan kunskaper, dock mindre nu än fordom, de hafva en stor lätthet att fatta, och äro främmande för det slags högmod, sotn lyckes åtfölja högre embeten , hvilka man erhåller af regentens gunst, men icke genom sina förtjensier. Deras sätt att samtala i likgiltiga ämnen är fullt af ständiga forsat; ty de önska att sätta andre i förlägenhet; och använda allt för att visa sitt snilles fintlighet ocli list. De äro törhända icke så tadelvärde som det skulle kunna tyckas, för alla de odygder, dem de i allmänhet i hög grad utöfva; ly man bör besinna huru uti ett

land, som styres på det sätt, som deras, allt är förtryckt; menniskan kan icke ulan fara följa en bättre naturs ledning; hon måste ifrån sin spädaste ungdom studera på

11att blifva lögnare j skälm, förfalskäre J tjttf och äfven lönnmördare; på samma sätt som man hos oss bemödar sig om de motsatta dygderna. Att önska sig en utmärkt plats i samhället och vara hvad vi kalla en hederlig karl tyckes vara der två oförenliga saker. Hela de förnämares lefnad är elt ständigt prejeri; de nedlåta sig till de stör-sia nedrigheter, äfven till böner, då de behöfva sina underhafvaiide. På en vink af Konungen draga de icke i betänkande, att rusa emot en vän, en broder, mot den, som de tyckas hafva kärast i verlden och afhända honom lifvet, utan alt derföre anse sig sjelfva tadelvärde.

Enligt den alldra äldsta Persiska Historien j finner man att de alltid hyst För sina anförare, som kallades A Ita Bej den största vördnad; de kallade sitt vördnadsfulla sält att nalkas honom , tillbedjande och visade sig alldrig för honom utan att bjuda honom skänker. De uppgifva en lång Konungalängd, ibland hvilka Mohadad , alla menniskors fader var den förste, men man börjar först att hafva elt någorlunda bestämdt begrepp om deras historia då K ia m o ur regerade; hans ält regerade i 90 år. Jemschid började en ny ätt, han anlade staden Per se polis, som den tiden kallas Jemschids thron, införde sol-året och var så högmodig öfver sina kunskaper, att han lät tillbedja sig som en Gud. Under hans regering var Persiens befolkning sa stor, att en del af invånarne utvandrade och sökte sig andra bostäder åt Norden. Den stora Persiska monarkien varade i 200 år, under 12 Konungar ifrån Cyrus 48o år före Chrisli födelse till Darius, som besegrades af Alexander. Efter denne hjeltes död öfvergåfvo hans Generaler Persien; Partherna och Mederna delade da landet ? men 5o år derefler inkräktade Arsacesdessa tre länder och bildade deraf det Peraiska riket , ungefärligen af samma omfång , som det för närvarande har. Hans afkomlingar under namn af Arsacider bibeliöllo det nära 5oo år, oaktadt Grekernes och Romarnes bemödanden , som förlorade emot dem flere arméer. Under Artaban IV regering bemägtigade en soldat vid namn Artaxates, sig thronen ocli begynte en ny ätt under namn af S ass a na s si de r. Om-miadiska Califerne bemägtigade sig detta riket är 64o af vår tideräkning: Abas si der na efterträdde dem. I början af i3:de århundradet eröf-rade den beryktade Gengis Ivan en del af Asien och då lian dog år 1227 , delade han sitt Colos-sala rike emellan sina 4 söner; Touli Kan bekom Persien, och hans ätt regerade der till i55o då Timur Lenlc, en Tartarisk prins inkräktade det; hans afkomlingar innehade thronen till år i46o, då Hys se in H as san, en annan Tartarisk Prins bortjagade dem och regerade i 5o år; denne efterträddes af Ismaef Sofi, «n Muhamedansk Prins. Schak Abbas den store, en af hans afkomlingar, har varit en ibland de ryktbaraste Asiatiska Prinsar; han anlade staden Ispahan och valde den till sitt residens 5 denna stadens befolkning är ännu ganska stor; ty den tros uppgå till nära en million. Schak Tamas var den siste af denna ätt; Tamas Kouli Kan, som var blott en Coular regerade under denne svage och veklige prinsens namn, afsatte och lät efter xo år innesluta honom i elt fängelse och satte hans son på thronen. Efter ett års förlopp satte lian kronan på sitt eget hufvud under namn af Na d ir Schak. Han var en sägersäll furste och återtog Georgien ifrån Czar Petter den store. 1702 inkräktade han Indien, gifte i Delly sin son med Stora Mo-gols dotter, och återvände till Persien med ett »tort byte, som värderades till 800 millioner 11.drB:co. Han regerade derefter ännu i i5 år, hans grymhet föranledde täta uppror och han blef slutligen mördad år 1747. Efter hans död inträffade i Persien det. som händer i alla stater, der en stor eröfrare, ett folkens plågoris, uppstår; då en sådan ständigt arbetar på att förstora sitt rike, men icke alt stadga sin makt eller alt göra sin regering älskad, inträffar oftast att han plågar folket och vänjer de stora till samma inkräktnings och roflystnad, som han sjelf utöfvar. Alla provinsers Ståthållare trodde sig vara berättigade att efterträda den mördade Nadir Schak, och Persien blef söndei'slilen af ett inbördes krig, som varade i 3o år. Denna anarki hotade med hela rikets förstöring då det lyckades Kerim Kan alt un-derkufva de flesta af dessa Ståthållare, han vågade dock icke antaga titeln af Schak; efter hans död, underkufvade Aga Muhamcd Kan, nuvarande Schateus farbror, alla rebeller och utropades till Konung; men de grymheter, sont han ansåg nödigt alt föröfva och de krig, med hvilka han trodde sig böra sysselsätta folket, uttröttade och förbittrade slutligen nationen, till uppror. Baba Kan, hans brorson, begagnade detta missnöje, lät lönnmörda farbrodern under det han förde krig i Georgien och uppsteg på thronen år 1797 , samt antognamnet. Fyttej Ali Schak. Persiens nuvarande blomstrande tillstånd är ett ojäfvigt bevis på denne monarks slora egenskaper. Uti många år sönderslitne af inbördes krig hade den ena provinsen biifvit den

andras fiende; Ståthål— larne, som icke kunde bibehålla sig i deLta beständiga krigstillstånd, ulau att söka vinnasoldaternes tillgifvenhet genom ständiga skänker , hade så utmattat landets invånare genom oupphörliga brandskallningar och prejerier. att både städer och byar befunnos i elände. En del utaf landets befolkning hade flytt till Indien och Mogol, föratt söka i dessa länder det lugn, som de saknade hemma. Knappt uppstigen på thronen måste Fyte j A li S ch a k uthärda ett ki-jg med Ryssland , som hade kunnat förorsaka Persiens undergång, om icke Ryska Generalernas felsteg ocli andra oförutsedda omständigheter tvungit trenne arméer, att öfvergifva Persien just i det ögonblick, då detta rike var utbloltadt och utan försvar lem-uadt i deras händer. Konungen fick tid atl sansa sig, samla en betydlig armé, ocli slöt. genom Englands bemedling, någon lid derefter fred med Ryssland.

Fy Lej Ali Schak är en ibland de vackraste karlar man vill se; han är nu 68 år gammal, men är mycket utlefvad och förstörd; fastän han, på läkarens inrådan, börjat för flere år sedan sorgfälligare vårda sin hälsa och nästan helt och hållet öfvergifvit sitt Harem. Det oagtadt kan han blott bibehålla sig genom bruket af en slags halsam, hvars egenskaper anses som öfvernatur-liga. Denna balsam framflyter ur en klippa i Korasan (fordom Bactriana),. hvilken är om-gifven af flere ringmurar; vakten derslädes är anförtrodd åt folk af bepröfvad trohet; man hämtar balsamen derutur en gång om året och skickar den lill Konungen uti förseglade silfverdosor. Perserne försäkra, att Profeten Daniel, som är begrafven i Susa , har lärt dem nyttan af denna balsam; den kallas Moum Chay (Kongl. Vax), och det är sannolikt, att namnet Moumi, som man ger åt de balsatnerade liken , som finnas i Korasan och Egypten härleder sig derifrån.

Perserna hafva ganska milda seder; deras dagliga lif förflyter icke heller så kanslolöst och orörligt som Turkarnes, men deras lynne liknar dock mycket dessa sednares. Fastän de äro beväp-nade med sabel och dolk , ti'äla de och slåss utan att någonsin nytLja sina vapen. De förnäme tillbringa sin förmiddag vid Palatsets port på cour, de hegifva sig dit till häst åtföljde af eu talrik betjening, sedan promenera de och roa sig ofta med alt kasta dgirit. De äro alltid orn-gifue af en talrik betjening, och deruli beslår deras hufvudsakeliga luxe, den minst ansedde Mirza måste åtminstone hafva en T y el e n d e r, som går framför honom. De förblifva på promenaden ofta sittande sysselsatte med att röka sin pipa ända till måltidstimman, då de begifva sig hem och träffa sina vänner eller klienler, som äro samlade för att emottaga dem.

Alla Asiater i allmänhet äro mycket gästfrie till och med den fattige sätter sig icke ned till alt äia utan att bjuda de närvarande; och de anse ett afslag såsoin en förolämpning. Meubleringen i rummen så väl hos de rika som hos de fattiga, hestår blott i en malta, som beläcker golfvet,och omkring rummet längs väggarna är en Ketsche (groft ylletyg) af en alns bredd och eu tums tjocklek, på hvilken alla sätta sig; det vore-högst oanständigt att spatsera fram och tillbaka i rummet, sasom inan brukar i Europa. Så snart någon kommer, uppreser värden, som vanligen sitter i elt hörn af rummet, sig mer eller mindre efter den ankomnes värdighet; denne utan att säga ett ord allager sina tollor vid dörren och går att sätta sig närmare eller fjermare ifrån värden: allt efter som rangen det tillåter; han samlar sina kläder faller pä knä och sätter sig på sina hälar. Nu «äger värden åt honom Oscli Gu el di (välkommen) , denne tackar, sedan hälsar han hvar och eu af de närvarande efter hvarandra med ordet Alekim Selan, hvarpå den, till hvilken talet är ställdt, svarar Selam Alekim. Då nu ailagäster äro saililade , gifver man dem K a II 1 0 #* persisk pipa, så gjord att röken går igenom vatten och hvilken hvarje Perser alltid låter' fcära efter si0, af en betjent; hvilkens enda sysla det ar att sköla och vårdti denna nödvändiga meubel, som bäres efter husbonden på gator, på visiter och på resor. Sedan man i ökt ut, framräckes tvättvatten åt alla gäster ; sedan bredes ut på goifvet elt slags duk med stora röda blommor, man slältec framför hvarje par af gäster en Cini, slor flat bricka af koppar, silfver eller guld, allt efter värdens rikedom och värdighet. På denna Cini äro flere låt med Pilaf, fogel, ragouer och frukter, flere bålar med Sch er bets och andra sommardrycker, som man förtär med sked. Sedan alla äro på delta sätt serverade, utlålar värden med hög röst det språk ur C or an, som bor föregå hvarje handling man företager__sig: Bis-mella i Raman Ruhim. Nu framräcker hvarje gäst handen och börjar alt äta och uppmuntrar sin granne derlill genom ofta upprepande af ordet Bujurun (var så god), det enda ord, som säges under måltiden; hvilken ej varar 20 minuter. Deu största höflighet, som värden kan visa någon, är att taga en näfve^ pilaf, göra en boll deraf och räcka fram den på flngerspelsarne; man skyndar då att emottaga och uppäta

densamma och slickar sig om läpparne liksom åt en läckerhet. Denna boll är en sinnebild af saltförbundet: att äta någons salt betyder uem). i Orienten ett slags heligt förbund, som upphäfver det mäst inrotade hat. Man vet med, hvilken förbittring Araberne förfölja sina släglingars mördare; det oagtadt, om mördaren kan lyckas att spisa tillsammans med sin liende och låta honom äta af silt bröd är all ovänskap förbi. En persisk historie-skrifvare omtalar en ed, som ådagalägger, huru helig dennå sed anses hos folket. Då T iinu rLen k icke förmådde att dämpa det hat, som rådde emellan sina Tartariska och Persiska troppar, samlade han dem på Su 11 a n ies slätt och bad dem der försona sig med hvarandra, afsvärja all fiendt-lighet och anse hvarandra som bröder; han tvingade Tartarerna att äta af det salt och bröd, som Perserne bödo dem , och ifrån den dag hafva dessa nationer varil förenade genom vänskapliga band. Så snart måltiden är förbi, borttages duken och Cini; man tvättar sig och Kalionerna bäras åter fram. Ljudet af några och 5o sådana ma-chiner, som röka på en gång, är lustigt; nu begynner samtalet först att blifva lifligt; kaffe blir framburet, man trakteras med musik, dans och till och med komedier Tre eller fyra musikanter sätta sig i sällskapsrummet den ene spelar mand olin, den andre ett slags tresträngad fiol med mycket lent ljud, en annan spelar tamburin; ju mer sångarens röst är stark och ju mera han skriker, desto mera omtyckes han. Hela detta skrål efter takt, gör en ganska löjlig effect, men lorde blitva behagligt, om man är vand dervid. Dansörerne äro unge gassar, som parvis exsequera de mäst oanständiga dansar och sjungande accom-pagnera sig sjelfve med Castanietter. Offentliga Dansöser utföra också ganska okyska dansar, hvilka deras klädedrägt gör ännu oanständigare. Likväl dansa de sällan for karlar, om icke uti något Harem. Comedier uppföras uti rummet, der gä-sterne äro samlade och vanligen öfver något ämne, som man föreslår. Actörerne föreställa vanligen älskare, som söka att bedraga Eunukernas vaksamhet, eller Eunuker, som efterapa fruntimmer för att ertappa älskare, eller ocktjufvar, som söka plundra någon. De improvisera sina ro ler utan att deras contraparter äro förut underrättade om de puts de länka göra dem.Perserne äro stora älskare af jagt. Det finnes ock mycket vildt i Persien, såsom Dåfhjortar, Hjortar , Rågetter , Tigrar , Leoparder , Vildsvin, Harar, fyra slags Fasaner, 3 slags Rapphöns m. m. Då Konungen vill jaga, hålla ett par tusen man skall några nätter förut, omringa villbrådet och samla det på en slätt. Då Konungen ankommet1, tränga ryttarne sig tillsamman i en stor ring, uti hvilken finnes tusentals djur af alla slag. Konungen, och hans svit, skjuter först flera gånger, och derpå skjutes vid ett gifvet tecken af alla dem, som komma åt; och som de äro ganska nära hvarandra inträfla ofta olyckshändelser , vid hvilka man dock icke fäster någon uppmärksamhet. Det händer icke sällan, alt inan vid en sådan jagt fäller 2 till 5ooo villbråd. Enskildte förfölja villbrådet till häst och fånga det med vindthundar, eller ock lössläppa de ett Lodjur, som de hafva bakom sig på hästen, och som i tre språng fångar en hjort. Fasan och Rapphöns jagt sker med falkar. Konungen har 600 sådana; en jägare är antagen för hvarje falk, för att vårda ocli öfva honom, af dem finnas flera slag och ibland desse äfven sådane, med hvilka man kan fånga både hjortar och men-niskor. Tiger-jagten sker äfven til] häst; så snart Tigern blir varse iägaren, lägger han sig ned och väntar att denne skall nalkas, för att ktuina rusa på honom; jagaren galopperar omkring i en vid krets', den han småningom minskar allt mer och mer , utan att tigern vågar anfalla honom: så snart jägaren är några få steg ifrån, kastar han ett jern-spjut på tigern, , och tager genast till flykten. Af-ganerne och Mongol erne äro så öfvade i detta slags jagt, att de oftast träffa; i motsatt fall rusar tigern på hästen och störtar honom med sina fram-tassar till marken.Perserna nyttja mycket opium, som beredes på åtsilligt sält, men är ganska skadligt för hälsan : regeringen har ofla , man förgäfves, velat hämma dess bruk. De förnäma bära alltid hos sig en dosa med piller, som kallas Afiun. Det åstadkommer angenäma drömmar och framkallar en slags förtrollad verld i första ögnablicket , sedan det biifvit intaget. Det upplifvar dem, som äro vana dervid , men sedan det upphört att verka, återfaller man i ett slags slummer och vanmagt, som liknar sömn. Då man någon längre tid nyttjat det, kan man svårligen vara det förutan, och man tror, att saknaden deraf kan förorsaka döden. Gemeneman har icke tillfälle, att nyttja af det otvan-nämda slaget, såsom för dyrbart; de infinna sig uli offentliga kaffehus, der man får dricka åtskilliga preparationer deraf. Den vanligaste sorten utgö-res afen decoct på valmofrön ; ett annat mycket skadligare slag beredes af hampfrö, eller blad utaf hampa och nux vomica; denna composilion kallas quenar. Man går ofta af nyfikenhet på dessa kaffehus, för att åskåda den löjliga och progressiva verkan, som detta medel gör på dem , som begagna sig deraf. Man skulle tro att man befunne sig ibland vansinniga; i början äro de bedröfvade, nedslagne, bleke, trånande och liksom liflöse; en liten stund derefter, sedan de druckit denna decoct,

ser man somlige skratta, utan att veta hvarföre, andre träta, somlige tala med hänryckning om sina bragder, andre liter vilja omfamna alla närvarande. Verkan af denna dryck .varar 5 till 6 timmar, hvarefter man återfaller uti ett trånads och dysterhetslillstånd., som en ny dosis allena kan skingra. Dess vt rkan är att leh-a blodmassan och förstöra nervsystemet. Man ger uti Mongolien och i Indien de brottslige Afiun blandadt med ättika, ingen ting kan då mera frälsa ifrån döden, som de sedan gå dansande ochsjungande till mötes. En mindre dosis af satn^' jna slag, blandad med de stötta bladen af hampa försoffar till den grad, att man duger till intet, man ger af denna dryck åt de personer af Kongl. familjen, som man vill göra oförmögna att regera.

Q vinnorna äro i Persien såsom i Turkiet dömda till evig fångenskap. En qvinna kan ej bivista den offentliga Gudstjensten och kan icke hoppas något efter detta lifvet; ty de äro skapade endast till mankönets nytta och nöje i denna verlden, uti andra verlden skola Muhamedanerne finna mycket älskvärdare mör, som ifrån evighet väntat på dem. Ifrån fruntiminernas föraktade och nedtryckta belägenhet i samhället härrör förmodeligen ock deras okunnighet och inskränkthet; de kunna hvarken läsa eller skrifva, sy, brodera, eller taga sig det minsta före, de sysselsätta sig endast med sin toilette . att röka sin Kali un uti någon trägård, alt se sina slafvinnor Oansa och göra hos hvarandra visiter, men förnämligast sysselsatta de sig med Harems små intriguei-, hvilka ofta förorsaka nuin-nerna mycken ledsamhet och förargelse, isynnerhet då desse hafva flere lagliga hustrur; ty de kunna taga 4 sådana; vanligen äro de äldsta ibland dem högtaktade af de yngre, som böra rätteligen lyda dem. Det gifves tre slags ägtenskap i Persien: att köpa en qvinna, hyra henne på viss tid och ordentligen gifta sig med henne. Alla de, som bekänna sig till Alis sect, anse dessa 5 slags ägtenskap lika lofl iga och barnen, som födas derunder för äkla. De PersianSkor, som äro födda af Cir ca s s i s k o r och Georg iau sko r äro de vackraste qvinnor i verlden, de äro stora, väl bildade och fulla af bebag, ganska raka och välväxta fastan de alldrig bruka snörlif: deras hår är utomordentligt vackert och ovanligt långt: också vårda de det med en särdeles sorgUllighet. De hafva hög pannabågformiga smala ögonbryn, i allmänhet: mörka mandelformiga ögon, huden ganska hvit och fin, vackra tänder, och en ganska liten mun; för att anses som vacker bör ett fruntimmers mun vai'a mindre än ögat. Bruket af för mycket varma bad gör att de snart åldras. De måla sina ögonbryn blå, sminka sig med coccionell, och måla små blommor på sitt bröst, hvilket ett linne klufvit ända ned lill magen icke döljer; deras händer och fotter äro enligt en religions föreskrift orangefär-gade. Då de äro utom Harem äro de så insvepta i slöjor och tyger, att de likna spöken. Då en Perser skall gifta sig, besöker hans mor eller någon af hans slägtingar flera Harem ända till dess hon funnit fruntimmer, som hon tycker böra anslå honom. Hon beskrifver nu dem hon har sett och så fort lian gjort sitt val, går en slägling till iadren ocli kommer öfverens med honom om vil— koren: vanligen måste friaren gifva en summa penningar, gods, hus, slafvar och schalar. Hemgiften bestås af brudens föräldrar. Förlofningsdageu ti a m lur svärfadren begge familjernas alla anförvanter , föreställer dem den unga mannen och underrättar dem om den person han utvalt till sin brud. Brudens moder förfar på samma sält med anförvandterna af andra könet; efter denna ceremoni ger brudgummens mor en skänk åt bruden och bestämmer tiden, då brölloppet skall firas, hvilket olta hålles flere år derefter; ty det ar ej ovanligt alt förlofningar skeemellan7 till 8 års gamla barn. Då brölloppet skall firas, går brudgummen, åtföljd af sina slägtingar och en prest, till ett fönster af sin tillkommande makas Harem, hvilken nu dold bakom ett förhänge svarar på prestens tillfrågan om hon vill hafva den förestälda personen till sin maka; sedan samma fråga blifvit brudgummen gjord, räcker bruden ut sin hand genom en öpuing i iörhänget och presten förenar dem. Mannen utrsätter dagen då han skall hemta sin maka och kommer då åtföljd af 4o eller 5o af sina vänner beväpnade och till häst fram till Brudens hemvist; framför dem tåga musikanter, sångare, dansö-ler. och en hop betjening, som lossa skott. Så snart lian anländt, sälta sig alla fruntimmer, som äro slägt med bruden eller hennes vänner till häst; brudgum en går in i Harem och söker sin maka, bruket ar att hon döljer sig och låter honom söka länge Så snart han äntligen får rätt på henne, bjuder han till alt öfvertala henne Alt följa sig, men hon gör motstånd och försvarar sig på allt sätt, upphäfver nödrop och döljer sorgfälligt sitt ansigte; detta gyckelspel räcker ibland hela tvä timmarne, till dess mannen tager och bär henne på hennes häst; men om det är en förnäm Hicka nyttjas härtill en Kamel, på hvilken en slags kur är inrätlad. Det vore högst oansländigt att upphöra med sill rop förrän hon kommit på sin häst eller Kamel. Nu lågar man af till brudgummens hemvist, karlarne lörut och fruntimmerna efter, midt ibland hvilka bruden är så belackt med allahanda tyger alt man omöjligen kan göra sig ett begrepp om hennes skapnad; då man framkommit till

stället emottagas fruntimren i Harem af Brudgummens moder och slägtingar. Musiken och dansen fortfara ända till tjvällen , och sedan man spisat, fortsältas nöjena langt in på natten. Man förer sedan Brudgummen till Harems port och önskar honom lycka i silt förehafvande: detta ögnablick är verkeligen af vigt. för dem begge. Så snart han kommer in i Harem afhöljer han brudens ansigte och om hon icke behagar honom, går han genast, utan alt säga det minsta, utur rummet; man förstår, hvad detta har alt betyda; således börja alla fruntimmerna då att skrika och gråta öf-verljudt, bruden åierföres hem och han slipper dermed alt hon behåller de skänker han redan gif-vit henne. Åter om hon behagar honom,.sätter ban sig bredvid henne , säger henne artigheter och tackar fruntimmerna, som åtföjt henne; dessa afträda genast: slafvinnorna bereda sängen och afträda med undantag af några gummor, som biträda mannen och söka öfvertala bruden att gå till sängs ; detta är ganska svårt; ty som de anse oanständigt alt gifva vika för sina männers ^önskningar göra de ibland flere månaders motstånd. Abbas den .store gifte en af sina döttrar med sin Toptschi 13 as c hi (General af Artilleriet), som han mycket älskade; hon var stolt och gensträfvig och satte sig med, sådan häftighet emot sin man att 3ion flere gånger sårade honom med en dolk; ty Persiska Schakernes döttrar äga rättighet att bära en sådan i bältet. Toptschi Baschi anförde klagomål hos Konungen, som befallte honom att alla nätter emotlaga en slafvinna i sin säng, till dess Prinsessans egensinnighet blifvit öfvervun-lieu. Det hände ock verkligen alt hon några dagar derefter blef fogligare; hennes motstånd hade varat i4 månader. Perserne kunna likasom Turkarna förskjuta sina hustrur när häl dst de behaga, endast de lemna dum deras lifgeding; de kunna tven-ne gånger återtaga den samma, men tredje gången måste hon gifta sig med en annan , som också äger rättighet att förskjuta henne. Fruntimmerna kunna också begära ägtenskapsskilnacl , iden saken möter flere svårigheter; ty de måste uppgifva skäl, såsom å mannens sida brist på tillgångar till deras underhållande, eller fallenhet lör olofliga nöjen, hvilka äro allmänna i Asien. Barnen af begge könen tillhöra alltid fadren; modren äger ingea rättighet till dem.

Det vore svårt att gifva elt rigtigt begrep om Persiens klimat utan att beskrifva hvarje provins särskildil; ty trakter iinnas, som äro så omgifneaf berg, alt der är i Januari månad lika så varmt,' som hos oss midt i sommaren. Det, som Xeno-phon låter Cyrus den yngre säga derom, är det sannaste man kan saga: ”Min faders rike är så ”vidsträckt och stort alt uti samma ögonblick, »som man vid ena ändan, befinner sig midt i ^vintern lider man i den andra af sommarvår-”men,” Det är märkvärdigt att det finnes få länder der solen är så brännande het om vintern, och få dagar gå förbi, utan att solen visar sig., äfven straxt sedan det snögat. Uti södra Persien är vintren den angenämaste årstiden, sommarn deremot är farlig och hettan qväfvande. Utom de febrar , som den öfverdrifna värmen förorsakar och som tvingar hela städers befolkning att flytta till bergen och lägra sig under tält, blåser der då en vind, som i stället för att kyla luften gör den ännu mera qväfvande genom den mängd af fint dam den medforer, och livilket. är så genomträngande att hela kroppen finnes betäckt dernf, så täte än de kläder må vara, som man har på sig. I Augusti månad blåser der ofta ett slags vind, som kallas Hamzin och som Hebreerne kalla Sam-iel; den hviner starkt och dödar alla, som inandas den , så att hela deras kropp blir upplöst utan att dock förlora sin skapnad, förr än man vidrör densamma; for att bevara sig för denna vind, lägger man sig med ansigtet emot jorden och betäcker sitt hufvud med sina kläder: man innesluter sig väl i sina hus, men oagtadt denna försigtighet, känner man under det denna vind blåser en oro och ett illamåeude, som mycket liknar sjösjuka.

Vattenbristen, som några år har varit ganska tryckande i Persien; inbördes krigen, som nära ett halft århundrade sönderslitit detla land, och N a-dir Schaks förtryck, hos hvilken törsten efterrikedomar emot slu.let af hans lefnfld hade qvaft all mensklig känsla; hafva gemensamt fÖranlcdfc största delen af Persiens befolkning att flykta till Indien: man påstår att invånarne i byar och

städer reste sig liksom af en ovilkorlig drift och flydde genom bérgstrakterne, för att undgå denne tyranns drabanter, som han skickade efter dem för alt beröfva dem lif och egendom. Man kan häraf lätt finna huru öde landet nu måste vara , och huru dyster och vild dess anblick i allmänhet är; ty det är ej värdt att nämna några trakter , hvilka synas så mycket förträffligare , som man träffar dem först sedan man genomfarit hela provinser, hvarest endast några usla byar finnas. Marken har biifvit ofruktbar och är betäckt med salt, utan trän eller någon slags grönska; der finnas få skogar utom vid kusten af Caspiska hafvet och veden är så dyr att de fattiga icke

bränna något annat än boskaps spillning blandad med halm och torkad i solen. Uti få länder finnas så många giftiga djur och insekter som i Persien. Kej-sar Valeriani Armé stadnade vid en skog nära Caspiska hafvet af förskräckelse öfver den oerhörda mängd ormar den såg. Scorpion , en spindel och en liten till 6 tum lång orm äro de farligaste; ty man dör nästan genast af deras bett och stygn. Ett slags vägglus, som finnes uti några byar i Aderbedjan, är ett annat ganska förskräckligt djur; tV man har stor svårighet att bevara sig derföre; den biler om natten, såsom den vanliga vägglusen: om morgonen är fläcken blåaktig, men ökar sig med hvarje dag i sällskap med en långsam feber, hvaraf man vanligen dör inom 3 månader. Man känner icke något botemedel deremot: men bettet är icke farligt för dem som bruka att intaga opium. Man antänder genast de husen der man upptäcker något af dessa djuren: detta oagtadt finnas de tämmeligen allmänt. Jag förbigår denmängd andra djur, 10m finnas i Persien och »om äro allmänt kända.

Då General Gardanne var i Persien, instiftade nuvarande Schaken en Riddare-Orden; tecknet var ett Lejon pä den ena sidan och Alys två-spetsade sabel med en arabisk inskrift på den andra; bandet var rödt. Engelska Ambassadören, hvilken kom efter den franska, nekade alt bära denna orden , som tycktes varit stiftad för den förres skuld, hvarföre ock Schaken inrättade en annan , hvars tecken är ett liggande lejon med en uppstigande sol bakom sig: bandet var grönt af

samma färg som Alys turban. Den första Orden råkade i glömska och den senare prydd med ädla stenar och ganska dyrbar kunde sallan gitvas åt någon militär. Prins Abbas Mirza, som älskar

alla Europeiska inrättningar , i synnerhet dem, som

hafva för ändamål att upphjelpa soldaternas en-thusiasm, inrättade ett ny Orden, kallad S ef erli (arméens i falt) tecknet är en stjerna med 8 strålar med en vers af Coranen pä ena aidan och en smaragd på den andra, bandet är j/ödt.

I Persien finnes ingen ärftlig adel, och inga stora namn, som öfverléfva sitt århundra, och om man känner s u faders namn kommer detta af det bruk so tu äfven är gängse hos oss att säga: Fe-rosch Hasanson. En person, som är af bättre härkomst, d. ä. som icke är tvungen att idka elt handtvärk för att lifnära sig, sätter vanligen framför sitt namn stora titlar efter behag; ty bruket tillåfer det. Således låter man kalla sig Kan Muliained, Syder Ussein, Sardar Salik och äfven Schak Abdul, utan att någon säger något deremotj de blygsammaste kalla sig Mirza,

13Alla dessa titlar betyda dock ingen ting, men om titelen står efter namnet betecknar den personens innehafvande värdighet. Abbas Mirza, Prins Abbas; A b d n 1 Schak, Konung Abdul; Muhamed Kan, General Muhamed. o. s. v. Anmärkningar.

Sid, 2, raden sista. Man finner uti flera Rese-beskrifningar äfven som uli Geographiska lexica , att de Kastell, som äro belägna vid Ilellpsponten, kallas Dardaneller. Likväl heter Kastell på Turkiska Kallé, dessutom hafva alla dessa Kastell sina särskildta namn, t. ex.: Kum Kallé, Jen i Kallé &c., sundet heter B o ga z. Det tyckes således vara naturligt att denna benämning ifrån början tillhörde Staden, som är mycket äldre och har lått af Turkarna aftena heta Dardaneller. D a r d a n u s hade anlagt en stad vid berget .1 <1 a , meti efter Tröjas förstöring, nedsatte Daidanerne sig på den landtunga , h v arest ännu staden är belägen, och denne kallades Dar dan i a. I sednare tider har väl också sjelfva sundet biifvit kalladt Dardaneller och detta namn har sedermera af resande och främlingar biifvit; tillaggt utan åtskilnad åt sundet och Kastellen , som dervid äro belägna. Som Platsens nuvarande befolkning utgör cirka 15 tusen t dels J. urkar, och dels Greker ; samt Armenianer och Judar, torde han ock på goda skäl få räknas ibland städer.

Sid. 22, rad. 6. K atun : namn, hvilket man gifver åt de fruntimmer , som fått barn med Sultanen och, som upphöjas till rang af hans gemål. Det härstammar af ordet Kat, som betyder Prins. Man säger: Kat el Scherif (Sultanens order) och det är i denna bemärkelse det tages här och betyder : härledande sig ifrån Sultanen.

Sid. 23, rad. i. Kanun: namn, som Prinsessorna af blodet bära, såsom: Sultanens systrareller döttrar. Detta ord, härleder sig ifrån Kan, som hetyder Hertig.

Sid 20, rad. i. Man vet all fordom ingångs-porten hos de höga var stället der affärerne afhand-lades, äfven i

Patriarkernes tid. I Orienten afhandlades alla ärendet vid tällens ingång och delta bruk fanns uti Persien i äldsta tider. Deraf härleder sig namnet Pascha Capese ("Chefens Port), hväraf man gjort Oltomauiska Porten.

Sid. 98, rad. io. Passiva lydnaden lemnar under-såtaren hvarken fri viija eller samvete. Hvarje Muhamedan, som dertill blir befallt, är färdig, alt förgifva, mörda, röfva eller lörrada utan något samvetsagg, förebärande lill ursagt, ”herrn har så befallt, det må stanna på hans ansvar.” Denna maxim återverkar på alla enskilta öfverenkommelser; ty det förstås alltid inunder ”om icke husbonden annorlunda befaller;” hvilket leder till alla möjliga skälmstycken.

Sid. io5, rad. 19; Delta språk är början af Alkoranen , och är det samma för Muhamedaner-ne, sotn korslecknet för Catholikerne. Det betyder, ”1 den barmhertige och milde Gudens namn, ära vare verldens beherrsbare.” Giaab en namnkunnig Muhamedansk Theol °S9 säger: att, då delta språk blef ifrån himmelen skickat lill Profeten, flydde molnen, viu-darne lugnades , hafvet tystnade , djuren stannade medvetslöst och spände öronen, och de onde andarne flydde till afgruuden.